Riksdagens protokoll
1992/93:25

Tisdagen den 17 november

Kl. 14.00–16.41
18.00–21.32

Meddelande om information från regeringen *Svar på frågor*

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Vid kammarens sammanträde torsdagen den 19 november kl. 14.30 lämnar utrikesminister Margaretha af Ugglas (m) information om förberedelser inför Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens (ESK) ministerrådsmöte i Stockholm i december.

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Förste vice talmannen meddelade att *Karl-Göran Biörsmark* (fp) i dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom tjänstgöringen som ersättare upphört för Lola Björkquist.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 november.

3 § Svar på fråga 1992/93:190 om punktskrift

Anf. 2 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Kjell Johansson har frågat mig om regeringen avser att ta några initiativ för att alla som behöver lära sig punktskrift skall få denna möjlighet.

Jag vill inledningsvis understryka vikten av att svårt synskadade ges möjligheter att lära sig och använda punktskrift. Det finns i dag omkring 10 000 personer i landet med så svåra synskador att de inte kan läsa tryckt eller skriven text. Uppskattningsvis kan endast omkring 1 500 av dessa personer läsa punktskrift. Detta innebär att många synskadade i dag i praktiken inte har något fungerande skriftspråk. Min principiella uppfattning är att utbildning och träning i punktskrift borde kunna ges inom all rehabilitering för synskadade.

Det är riktigt att utbildning i punktskrift tidigare gavs i de särskilda om-

ställnings- och träningskurser, s.k. OT-kurser, som genomfördes i Arbetsmarknadsstyrelsens och Skolöverstyrelsens regi. År 1980 – i samband med att den nya organisationen för yrkesinriktad rehabilitering vid Arbetsmarknadsinstituten, AMI, startade – upphörde OT-kurserna. Undervisningen inom dessa kurser inordnades då i den rehabiliteringsverksamhet som Arbetsmarknadsinstituten bedriver. Som ett led i strävandena att renodla den arbetsmarknadspolitiska inriktningen vid AMI har under senare år, enligt vad jag har inhämtat, punktskriftsutbildningen upphört inom AMI-organisationen.

Utbildning i punktskrift ges i dag i olika former och av olika huvudmän. Synskadades riksförbund, SRF, anordnar självt punktskriftsundervisning inom ramen för ett punktskriftsprojekt som förbundet sedan år 1989 driver med stöd av ett särskilt statsbidrag. Förbundet anordnar även punktskriftsträning inom den särskilda rehab-verksamhet som man med stöd av medel ur Allmänna arvsfonden bygger upp sedan några år tillbaka. Också vid några folkhögskolor anordnas punktskriftsutbildning.

Under senare år har också syncentralerna – inom ramen för den synskaderehabilitering de bedriver – påbörjat viss utbildning i punktskrift. Enligt vad jag har erfarit är denna utbildning, som fyller en viktig funktion för många synskadade, under utveckling på en del håll i landet. Jag vill i detta sammanhang påminna om att regeringen i den remiss till lagrådet om stöd och service till vissa funktionshindrade som avlämnades i början av oktober, föreslagit att landstingen skall få en i hälso- och sjukvårdslagen fastlagd skyldighet att bedriva habiliterings- och rehabiliteringsverksamhet. Vidare föreslås att ett särskilt statligt stimulansbidrag skall inrättas för att påskynda utvecklingen inom habiliterings- och rehabiliteringsområdet. Min bedömning är att båda dessa förslag bör ge goda möjligheter att utveckla bl.a. rehabiliteringen för synskadade. Detta bör kunna ge utrymme bl.a. för förbättrad utbildning och träning i punktskrift.

Regeringen avser att noga följa effekterna av handikappreformen. Med hänsyn till vad jag har redovisat i fråga om förslagen i den kommande handikappreformen, är jag inte beredd att nu ta några ytterligare initiativ i denna fråga. Jag är dock inte främmande för att i framtiden återkomma i frågan, om det skulle visa sig nödvändigt.

Anf. 3 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret. Anledningen till att jag ställde frågan är att jag blev litet förvånad och kanske t.o.m. litet upprörd när jag för en tid sedan fick höra att denna undervisning inte fungerar. Jag trodde nämligen att den gjorde det och att allt var väl. Vi tror ju ofta på det svenska välfärdsbygget. Men tyvärr visar det sig inte alltid vara vad vi väntat oss.

Punktskrift är oerhört viktigt för att synskadade skall kunna fungera i samhället. Det är viktigt för att de skall kunna ta del av litteratur – jag vet att socialministern själv är en stor läsare av böcker – och för att de skall klara av praktiska, enkla uppgifter i vardagslivet, t.ex. att märka saker och att anteckna.

Till min förvåning bidrog kanske också det förhållandet att vi här i kam-

maren under den förra mandatperioden upplevde hur dåvarande biträdande socialministern Bengt Lindqvist, som ju som bekant är blind, använde sig av punktskrift. Han utgör själv ett fantastiskt åskådningsexempel på vilken oerhörd hjälp man har av blindskriften. Han har kunnat fungera som minister, och han kunde fungera här i riksdagen. Men nu är det inte bara i riksdagen som punktskriften behövs. Den behövs också för att synskadade skall kunna ha ett vanligt arbete och fungera i organisationslivet, föreningslivet osv.

Den första förvåningen har hos mig övergått i något av en förstämning över den brist på prioritering som vi enligt min mening har. Jag har också läst i den lagrådsremiss som socialministern har lagt fram. Där finner jag allmänna målsättningar vilka, om man verkar i den riktningen, kommer att innebära en förbättring för handikappade, men jag hittar inga förslag till konkreta åtgärder på detta område.

Anf. 4 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning i dessa frågor än Kjell Johansson. Det finns inte enbart allmänna målsättningar i lagrådsremissen, och det som så småningom skall bli propositionen, utan regeringen föreslår också att pengar skall anslås för att runt om i landet bygga upp habilitering och rehabilitering för bl.a. detta ändamål, men naturligtvis också för annan verksamhet som berör personer med olika funktionshinder.

Anf. 5 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag är naturligtvis nöjd med detta, även om jag inte är helt nöjd med svaret. Jag hade gärna sett att man vidtagit åtgärder nu, eller inom en snar framtid, som inneburit att man centraliserat denna utbildning. Eftersom den är resurskrävande och kräver speciella insikter tror jag inte på att sprida ut den alltför mycket. Det har också Synskadades riksförbund självt betonat. Det är ett bekymmer att undervisningen är så splittrad och därför inte fungerar.

Jag får väl nöja mig med detta svar och det löfte som socialministern har gett om att åtgärder skall vidtas om det skulle visa sig nödvändigt. Om socialministern står fast vid detta löfte, och det är jag övertygad om, får vi se snara förbättringar på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1992/93:197 om Tjeckoslovakiens delning

Anf. 6 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Karin Wegestål har frågat mig om jag som blivande ordförande i ESK kommer att ta upp frågan om Tjeckoslovakiens delning på ESK:s dagordning.

Som en följd av de val som ägde rum i juni månad i Tjeckoslovakien har under hösten 1992 förhandlingar pågått om en upplösning av den tjeckoslovakiska federationen, till en början mellan den tjeckiske ledaren Klaus och

den slovakiske ledaren Meciar och senare mellan de bägge delstatsregeringarna. Hittills uppges 16 av de 26 avtal som skall reglera delningen ha undertecknats rörande bl.a. en tullunion och monetärt samarbete under en övergångsperiod.

Inom kort kommer det folkvalda federala parlamentet att ta ställning till ett lagförslag om upplösning av federationen. Beslut väntas under denna månad.

I Slovakien avses en "ratificerande folkomröstning" att genomföras i mitten av december. Det tjeckiska delstatsparlamentet väntas inte besluta om en folkomröstning i den tjeckiska delen av landet, även om ett sådant förslag föreligger från det socialdemokratiska partiet.

En överväldigande majoritet av befolkningen, 80–90 %, är enligt opinionsundersökningar inställd på att Tjeckoslovakien kommer att delas.

Efter det kommunistiska systemets fall har Europas karta förändrats på ett omvälvande sätt. Nya stater har uppstått, i en del fall efter omfattande vålds- och krigshandlingar.

Mot denna bakgrund finns det allt skäl att välkomna att den tjeckoslovakiska delningsprocessen hittills kunnat ske under fredliga och demokratiskt ordnade förhållanden.

Ur ett ESK-perspektiv är detta ett viktigt konstaterande, eftersom redan ESK:s Slutakt från 1975 förutsåg att gränser skulle kunna ändras med fredliga medel.

I den utsträckning tvister följer av delningen förutsätter jag att dessa kan lösas med fredliga medel, om så är nödvändigt under medverkan av tredje part.

Mot denna bakgrund finns det skäl att välkomna att ESK:s tredje ordinarie ministerrådsmöte, som äger rum den 14–15 december i Stockholm, väntas fatta beslut om nya instrument för fredlig lösning av tvister inom ESK:s ram.

Det finns inga skäl att nu förutse att Sverige som ordförande kommer att ha anledning att ta upp frågan om delningen vid ministerrådsmötet.

Anf. 7 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Fru utrikesminister! Jag tackar för svaret.

Jag är litet besviken över att ESK väntar till dess man har resultatet framför sig, för att se om det kommer att gå lyckligt. Då skall man försöka bidra till att de tvister som eventuellt uppkommer skall kunna lösas med fredliga medel. Jag är orolig för att det skall uppstå en situation i Tjeckoslovakien som liknar den i Jugoslavien, inte minst med tanke på det sätt på vilket den här delningen har tillkommit.

Inget av de ledande partierna hade frågan om delning uppe i valrörelsen. Meciars parti var en folkrörelse för rättvisa och likaberättigande åt Tjeckoslovakien, under det att Klaus parti är det konservativa partiet i den tjeckiska delen. Där sade sig partiledaren själv vara en garant för att landet inte skulle delas.

Folket har velat ha en folkomröstning. De opinionsundersökningar som jag har hört talas om – vi gjorde ett besök i Prag under vår utskottsresa i

september – visade att folket, både i den tjeckiska och i den slovakiska delen, inte ville ha en delning.

Sedan måste man ha en viss majoritet för att få igenom delningsförslaget. Det har gjorts ett försök i parlamentet att få majoritet för ett sådant lagförslag, och det har misslyckats. Därför menar jag att talet om samförstånd i omvärlden är oroväckande. Det kan göra att man inte ser de varningssignaler som finns.

Anf. 8 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det finns naturligtvis ingen anledning att välkomna Tjeckoslovakiens delning. Samtidigt måste vi ju ändå acceptera den utveckling som sker. Jag delar nog inte Karin Wegeståls bakgrundsbeskrivning helt och hållet. Jag tror att Meciar i sin valkampanj i Slovakien förde fram ett budskap om ett självständigt Slovakien. De många röster som Meciar fick i det valet var ett budskap om att det fanns en kraftig rörelse för detta i Slovakien. Däremot är det riktigt att Klaus i den tjeckiska delen av Tjeckoslovakien önskade bevara en stat.

Som jag sade i mitt svar, tycker jag ändå att det finns anledning att notera att det sker en skilsmässa under fredliga former här. Det är en klart uttalad strävan hos de berörda parterna att det skall ske under fredliga former.

Jag hade tillfälle att i går överlägga med den tjeckoslovakiske utrikesministern och diskutera dessa frågor. Det är mitt bestämda intryck att det finns en strävan att göra detta. Vi har även fått bevis för det genom att man har accepterat EG:s försök att bilägga tvisten om den här dammen mellan Slovakien och Ungern.

Anf. 9 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Det finns många faktorer som oroar i detta. Det gäller inte minst Slovakiens situation. Det är ett mycket fattigare område än det tjeckiska. Man har en mycket hög arbetslöshet där, och den förväntas kunna fördubblas. Man har en utslagen försvarsindustri som inte längre fungerar och ett gammaldags jordbruk. Dessutom har man ett dåligt socialt skyddsnät, en stor zigensk befolkning och en aktiv stor ungersk minoritet. Till detta kommer då konflikten kring kraftverket, som utrikesministern tog upp.

När man nu föreslår att Slovakien skall få en större rättvisa blir kanske resultatet att det blir mycket sämre. Med alla dessa orosmoment finns det en stor risk för att det kan uppstå konflikter. De uppgifter som jag har här, har jag fått från svenska ambassaden när vi var där med försvarsutskottet i september. Jag förutsätter att de är riktiga och att detta inte har förelagts folket. Här genomdriver man en delning utan att folket har fått säga sitt.

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Nu kommer vi att få se en rad omröstningar i det federala parlamentet och delstatsparlamenten. Det skall även äga rum en folkomröstning i Slovakien. Då får vi se utgången av detta.

Jag håller med Karin Wegestål om att det finns anledning till oro. Men det omvärlden kan göra är att erbjuda samarbete och stöd och att hela tiden vara en engagerad diskussionspartner. Jag tror att det är mycket viktigt. Dess-

utom bör man hela tiden uppmana företrädarna till respekt för rättsstatens principer, mänskliga rättigheter och fredliga lösningar av tvister.

Anf. 11 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Jag är mycket nöjd med att fru utrikesministern delar min oro i den här frågan. Då har jag ändå sått ett frö. Jag ser mycket allvarligt på detta. Den föreslagna folkomröstningen blir en ratificerande folkomröstning. Den kommer alltså efteråt – om man nu kan genomföra detta – och inte i förväg som ett rådgivande instrument.

Den 1 november försökte man få igenom ett lagförslag om delning i parlamentet. Det kräver tre femtedels majoritet, men det föll. Man fick inte den majoritet som man behövde för detta. Ändå träffades de båda partiledarna och beslöt att tidtabellen skall fortsätta att gälla och att man skall dela landet innan årets utgång. Jag är mycket nöjd med att vi i Sverige observerar det. Det var därför jag ville ta upp den här frågan i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1992/93:205 om kunskapsutbyte mellan Baltikum och Sverige

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Christer Lindblom har frågat mig om regeringen är beredd att verka för stöd till småskaligt kunskapsutbyte och kontaktskapande verksamhet mellan Baltikum och Sverige. Detta skulle kunna ske genom att statligt stöd anvisades till lämplig instans på regional nivå.

Under de senaste åren har ett mångfaldigt kontaktutbyte skett mellan Baltikum och Sverige. Engagemanget har varit stort på alla nivåer i samhället. Mycket av detta sker på frivillig väg, men en målsättning för det statliga stödet till kunskapsöverföring har just varit att underlätta och främja småskaligt kontaktutbyte. Detta har vi gjort genom att lämna medel till SIDA för stöd genom folkrörelser och enskilda organisationer men även till BITS, som bl.a. har ställt en medelsram till Kommunförbundets förfogande för att främja vänortssamarbete och kontakter med Baltikum på kommunal nivå. Härigenom ges förutsättningar att på en decentraliserad nivå bidra med medel för kontaktskapande och utbyte.

Jag kan också nämna att SIDA nyligen har slutit ett avtal med Sjukvårdens Östeuropakommitté. Kommittén har bildats i syfte att möjliggöra en ökad kunskapsöverföring – i första hand till de baltiska staterna – inom hälso- och sjukvård.

Därutöver är Svenska institutet aktivt engagerat i kultur- och erfarenhetsutbytet med Baltikum. Det finns ett flertal stipendier, t.ex. forskar- och gäststipendier. På kulturområdet finns ett betydande utbyte av experter, bl.a. inom musik- och museivärlden.

Mitt svar är alltså att det av frågeställaren efterlysta stödet i stor utsträckning redan finns i dag, och regeringen har som mål att ytterligare utveckla dessa samarbetsformer.

Bl.a. kan jag nämna att regeringen för närvarande överväger att anvisa medel för kunskapsöverföring på regional nivå t.ex. genom länsstyrelserna.

Anf. 13 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Herr talman! Fru utrikesminister! Jag tackar för svaret, framför allt för den mycket positiva grundtonen i det.

Bakgrunden till min fråga är att jag utifrån mitt län, Kalmar län, har väldigt omfattande erfarenhet av utbyten med de baltiska länderna. Vi har av tradition, bl.a. på grund av det geografiska läget, fått ett omfattande utbyte.

Vi har under den här hösten bildat en länskommitté för att samordna, stötta och förmedla både medel till kunskapsutbyte och erfarenheter från olika projekt. I kommittén sitter representanter för bl.a. landsting, kommunförbund, handelskammare och företag samt riksdagsledamöter.

Vår förhoppning med denna kommitté är naturligtvis att vi skall kunna disponera medel från biståndsbudgeten. Med en ganska ringa del av biståndsbudgeten skulle man ändå kunna få ganska hög kostnadseffektivitet genom att det i väldigt stor utsträckning är fråga om ett utbyte människa till människa. Vår avsikt är också att inventera förekomsten av olika projekt i länet, för att på så sätt kunna tipsa de olika initiativtagarna om att det finns andra som jobbar med samma sak.

Problemet är att det nu i allt större utsträckning dyker upp bekymmer med att klara trafiken över Östersjön. Det är mycket svårt att få loss pengar på den baltiska sidan för ganska enkla kunskapsutbyten, exempelvis för att åka dit och studera skola och förvaltning.

Jag har ett exempel som jag tycker litet grand belyser skillnaden i valuta. Kalmar har i Litauen en vänort som heter Panevezys. Presidiet där planerar att åka till Kalmar. Om man sätter flygresan för dem i relation till deras budget skulle det motsvara en kostnad på ungefär två miljoner för Kalmars del. Följaktligen blir sådana här utbyten naturligtvis väldigt svåra att utföra.

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Visst är det som Christer Lindblom säger. Jag tror att det vi måste satsa på är en blandning av frivilliga insatser, de statliga pengar som finns till förfogande och vad kommuner och landsting kan tänkas ställa upp med för detta kontaktutbyte. Därför har vi just ställt en kostnadsram till Kommunförbundets förfogande, och vi diskuterar nu, i samarbete med Civildepartementet, möjligheten att också länsstyrelserna kunde förfoga över någon form av anslag.

Som vi alla vet är det i dag, på alla håll och kanter, en mycket tuff kapplöpning om de statliga anslagen. Vi måste därför försöka se till att medlen hela tiden används på allra bästa sätt. Jag tycker emellertid att det som Christer Lindblom har tagit upp är en angelägen sak. Det är en verksamhet där det både är fråga om frivillighet och där det finns en möjlighet till statligt stöd.

Anf. 15 CHRISTER LINDBLOM (fp):

Herr talman! Jag tror att vi är överens om angelägenheten i detta projekt. Problemet är kanske att det i dag finns en väldig mängd projektmedel som så att säga redan är bundet och intecknat, medan det finns väldigt litet av

vad man skulle kunna kalla ad hoc-medel, dvs. medel som kan användas när det plötsligt uppstår behov av ett utbyte. Att i en sådan situation söka bidrag för t.ex. en resa hos våra biståndsorganisationer, det låter sig inte göras, eftersom byråkratin blir för omfattande.

Det är i det sammanhanget som jag tror att det regionala stödet kan fungera bra. Om det finns en möjlighet att styra pengar till exempelvis länsstyrelserna eller till en kommitté som vår, där också länsstyrelsen är engagerad, tror jag att det skulle kunna innebära att utbytet av dessa pengar ökar. Det skulle då också ge en mycket större effektivitet i samarbetet med Baltikum. Tack så mycket!

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:55 om åtgärder för att motverka snedrekrytering till högskolan

Anf. 16 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat på vilket sätt regeringen avser att motverka snedrekryteringen till högskolan så att befintlig begåvningsreserv tillvaratas.

Just nu genomförs, på uppdrag av regeringen, en offentlig utredning, vars syfte är att analysera hur de sociala skillnaderna inverkar på rekryteringen till högre utbildning.

Resultatet från dessa analyser förväntas bli klara först nästa år, och det kan då finnas anledning att återkomma närmare till snedrekryteringsfrågorna. Jag vill emellertid redan nu redovisa några fakta i frågan.

Jämfört med många andra jämförbara industriländer har Sverige haft en markant minskning av den sociala snedrekryteringen till högre utbildning under efterkrigstiden. Denna utjämningsutveckling upphörde emellertid under 1980-talet.

För att en allt större andel av de studieintresserade ungdomarna från hem utan studietradition skall välja att läsa vidare, krävs bl.a. att utbildningsvillkoren för dessa ungdomar ändras jämfört med 1980-talet.

Ett villkor, herr talman, är att en akademisk utbildning uppfattas som en bra investering för den enskilde med hänsyn till framtida inkomster och studieskulder. Under 1970- och 1980-talen har vi haft en kraftig inkomstutjämning mellan olika utbildningsgrupper på arbetsmarknaden. Detta i kombination med höga och långvariga studieskulder har rimligen haft en återhållande inverkan på ungdomars intresse för högre studier.

Ett annat villkor är att det finns tillräckligt med utbildningsplatser för att ta emot nya studerandegrupper. Under 1970- och 1980-talen hölls antagningssiffrorna på en i stort sett konstant nivå. Det är knappast förvånande att den sociala snedrekryteringen inte förbättrades under denna period.

Regeringens utbildningspolitik innebär att förutsättningarna för fler ungdomar att läsa vidare på universitet och högskolor förbättras. En kraftig utökning har skett av antalet utbildningsplatser.

Ett tredje villkor är att det för studieintresserade elever finns övergångs-

och kompletteringsmöjligheter, så att de som upplever att deras tidigare studieval var felaktigt kan rätta till detta.

Dessa exempel på åtgärder leder till att villkoren förbättras för den som väljer att läsa vidare. Vi kan därmed enligt min mening räkna med att fler elever från hem utan studietraditioner upptäcker fördelarna med att skaffa sig en högre utbildning under 1990-talet.

Anf. 17 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

Den utredning som utbildningsministern talar om kom till några år efter det att jag och ett antal andra riksdagsledamöter väckte en motion i vilken vi just bad om en utredning av det här slaget. Jag har nu här framför mig direktiven till utredningen, dvs. Utredningen om den sociala snedrekryteringen till högre studier. Hur ser utbildningsministern på direktiven till den här utredningen? I direktiven läggs ju betydligt större vikt vid sociala faktorer som hinder för att man skall kunna komma åt snedrekryteringen.

Utbildningsministern nämner också betydelsen av studietraditioner och de psykologiska faktorerna, men i utbildningsministerns olika villkor för att en förbättring skall kunna ske tonas dessa faktorer ändå ner. Det som där framträder mest är vissa ekonomiska faktorer, som jag inte nu behöver upprepa.

Jag tycker att utbildningsministern kanske överdriver betydelsen av de inkomstförändringar som har skett. Även om det har skett vissa förbättringar på detta område efter andra världskriget, har det ju trots allt sedan jag studerade vid universitetet inte skett några stora förändringar. Det är framför allt på gymnasienivå som förändringar har kommit till.

Anf. 18 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är korrekt att den utredning jag hänvisade till har en del tid på nacken. Jag valde när jag tillträdde som utbildningsminister att inte ändra i direktiven, även om jag möjligen hade formulerat enskildheter i direktiven annorlunda om jag själv hade skrivit dem. Jag sade mig i stället: Låt utredningen fullfölja sitt arbete. Den kan säkerligen komma med intressanta iakttagelser.

Vad jag i mitt svar till Hans Göran Franck har velat göra är att komplettera den ansats – Hans Göran Franck har läst svaret riktigt – som utredningen har med ett antal andra hypotetiska påpekanden om var orsaken till bekymren kan ligga.

Jag är för min del, herr talman, personligen alldeles övertygad om att den dåliga avkastningen från högre utbildning är ett avgörande skäl till att ungdomar från icke studiemotiverade hem inte väljer att gå vidare, med den skuldsättning det samtidigt innebär. Där det redan från början finns ett hinder i intresse eller social tradition innebär det naturligtvis ett ytterligare hinder om det inte kan visas att utbildningen faktiskt ger avkastning för den enskilde i form av en högre levnadsstandard.

Låt mig därtill lägga, att det är en händelse som ser ut som en tanke att den sociala snedrekryteringen faktiskt blev bättre under den tid då högskolan var hyggligt fri. Under den tid då man, bl.a. för att skynda på utvecklingen mot

en jämnare social rekrytering, totalreglerade hela den högre utbildningen, herr talman, då bröts däremot trenden, då gick det åt fel håll.

Jag skulle därför, som en komplettering till mitt tidigare redovisade svar, vilja understryka inkomstförändringarnas betydelse. Jag vill emellertid också gärna tillägga, att jag tror att den frigörelse av universitet och högskolor som vi nu står inför kommer att ge ett väsentligt bidrag till att rätta till den eländiga tingens ordning som vi faktiskt för närvarande lever med.

Anf. 19 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill inte alls bortse från den betydelse som lönesättningen inom den akademiska världen har. Men vi vet ju ändå att skuldsättning inte bara är en ekonomisk fråga, utan det är också i hög grad en psykologisk fråga. Det finns inom socialgrupp 3, och delvis också inom socialgrupp 2, ett starkt motstånd emot skuldsättning.

Det är därför jag menar att man måste ägna mer tankar åt hur man skall kunna förändra studiemedelssystemet på ett sådant sätt att det stimulerar. Det räcker inte med att bara tala om att de studerande kanske i framtiden kommer att få ett mer välavlönat arbete. Ett faktum är ju att det som hindrar i dag i stor utsträckning är arbetslösheten på den här marknaden.

Anf. 20 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! I det senare hänseendet har vi självfallet inte olikartade uppfattningar. Det finns, herr talman, naturligtvis ett givet samband mellan den avkastning som högre utbildningar av hygglig varaktighet ger och studiemedelssystemet. Ju sämre avkastningen i ekonomiska termer, i form av högre lön på högre utbildning, är, desto större blir kraven på studiemedelssystemet att kompensera vad senare högre löner inte förmår åstadkomma.

Jag delar Hans Göran Francks uppfattning att vi inte kommer att hinna nå fram med den enligt min mening önskvärda omläggningen av lönestrukturen tillräckligt fort. Därför har jag också tillsatt en utredare som faktiskt, fri från direktiv, har order om att tänka fritt på hur ett nytt studiemedelssystem borde se ut. Han kommer att redovisa sin första rapport strax före jul, och på basis av denna rapport kommer regeringen att avgöra hur den fortsatta beredningen av studiemedelssystemets omformning skall se ut.

Jag är personligen övertygad om, herr talman, att det nuvarande studiemedelssystemet inte går att bibehålla.

Anf. 21 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Vi talade nyss om den av statsrådet Göransson tillsatta utredningen. Jag hoppas verkligen att utbildningsministern ser till att utredningen blir färdig till februari, vilket är tidsfristen för den.

Jag vill dessutom fästa utbildningsministerns uppmärksamhet på en annan undersökning, nämligen den som är gjord av Verket för högskoleservice. I den utredningen talas det om effekterna av förändrade regler vid provurvalet. Det rör sig i det sammanhanget om vuxenutbildade. Utredningen konstaterar i sin slutsats att vissa förändringar i reglerna endast hade marginell effekt.

Har utbildningsministern studerat den här rapporten, och vilka slutsatser

drar utbildningsministern i så fall av detta? Är några åtgärder att vänta? Här är vi verkligen inne på betydelsen av att komma åt de psykologiska faktorerna och studietraditionen för att kunna minska den sociala snedrekryteringen.

Anf. 22 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag törs inte utesluta att det är korrekt att olikartade grunder för urval till högre utbildning kan spela roll för den sociala snedrekryteringen eller för möjligheterna att avhjälpa den.

Som Hans Göran Franck emellertid säkert vet behandlar riksdagen just nu ett förslag enligt vilket det enligt regeringens mening kommer att vara upp till varje universitet och högskola att i framtiden, inom ramen för ett antal uppräknade urvalsgrunder, själva avgöra hur man bäst kan tillgodose de krav som resp. utbildning ställer. Jag utgår, herr talman, från att varje högskola i valet av urvalsprocesser noga kommer att ge akt på att dessa också skall främja en rimligare social rekrytering liksom, herr talman, en rekrytering med en rimligare fördelning mellan könen.

Anf. 23 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp ytterligare en fråga, eftersom utbildningsministern har talat om förändringar i studiemedelssystemet. Jag tror inte att det finns förutsättningar för att införa studielön i dag. Det studiemedelssystem vi har i dag är byråkratiskt och delvis onödigt kostsamt. Hur ser utbildningsministern i princip på frågan om att man skulle kunna införa något som liknar studielön?

Anf. 24 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag skall inte gå händelserna i förväg när det gäller den utredning som jag mycket distinkt gjorde villkorslös. Om man sätter upp villkor är det ingen större mening med att be om en utredning.

Personligen kan jag gärna medge att idén med lön för studier känns svår att förena med föreställningen att studier faktiskt är en investering i den egna framtiden.

Anf. 25 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag tycker att utbildningsministern gör en överbetoning av sådana här investeringsaspekter som kommer från näringslivet. På många andra områden kan den som studerar få ersättning som kan liknas vid lön. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi får ett system som gör studier attraktiva och där de inte bara ses som en möjlighet till investeringar för framtiden.

Anf. 26 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag frestar nu på talmannens tålamod. När jag talar om investeringar i den egna framtiden, talar jag faktiskt inte så mycket om ekonomi som Hans Göran Franck tror. Jag talar i stället om drivkrafter. Man skall

lägga ned det bästa man har på den utbildning man föresätter sig att skaffa. Jag tror att ett studielönesystem är svårt att förena med sådana drivkrafter.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1992/93:93 om kårobligatoriet

Anf. 27 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lennart Fridén har frågat mig om när jag kan lämna ett förslag om upphävande av kårobligatoriet.

Jag anförde i budgetpropositionen för budgetåret 1992/93 att frågan om de närmare formerna för hur en avveckling av det generella kravet på att studenten skall tillhöra studerandesammanslutning – som kårobligatoriet officiellt benämns – kan ske, skulle bli föremål för ytterligare beredning inom regeringskansliet innan proposition framläggs. Arbetet med detta pågår fortfarande. Den särskilda sakkunnige, som har uppdraget att analysera hur en avveckling av kårobligatoriet kan ske, beräknas avlämna sina bedömningar under december månad. Jag ämnar återkomma med ett förslag till avskaffande av det s.k. kårobligatoriet i den proposition om grundläggande högskoleutbildning som framläggs i februari nästa år.

Anf. 28 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det var kort, klart och konkret. När jag för ungefär ett kvarts sekel sedan själv var studentpolitiker brottades vi hårt med den här frågan. Man hade tidigare brottats med frågan under ett par studentgenerationer, och den syntes nästan vara evig. Nu ser vi kanske – jag säger kanske eftersom det kan hända så mycket – slutpunkten. Låt mig bara hoppas att studenterna i december månad kommer att uppfatta utbildningsministern lika positivt som den luvbeklädde givaren som dyker upp på kvällen den 24 december.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1992/93:105 om studiemedlen till högskolestuderande

Anf. 29 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lennart Fridén har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att bereda möjlighet att uppbära studiemedel som står i proportion till studieinsatsen.

Enligt studeistödslagen (1973:349) kan studiemedel utgå såväl vid heltidsstudier som vid deltidsstudier. Till deltidsstuderande utgår dock studiemedel endast om den studerande bedriver studierna på minst halvtid. Vid halvtidsstudier utgår studiemedel med hälften av det belopp som skulle ha utgått vid heltidsstudier. Med heltidsstudier avses för de allra flesta utbildningar inom

högskolan att den studerande följer gällande studieplan, dvs. läser 20 poäng per termin. Motsvarande för halvtidsstudier är 10 poäng per termin.

Fortsatta studiemedel skall enligt studiestödslagen endast utgå om det med hänsyn till de resultat som en studerande har uppnått är sannolikt att han kommer att slutföra studierna inom normal tid. Vid denna bedömning skall hänsyn också tas till förhållanden av personlig natur som kan antas ha inverkat på studieresultaten. Centrala studiestödsnämnden (CSN) har utfärdat närmare föreskrifter för en sådan meritprövning. Enligt föreskrifterna skall därvid hänsyn tas till om en studerande försenats i studierna på grund av bl.a. fysiskt handikapp.

Det nuvarande systemet med studiemedel för heltid eller deltid har tillämpats under en mycket lång tid. Jag finner det vara tveksamt – inte minst av rent praktiska administrativa skäl – att tillskapa en ny ordning där studerande i förväg fritt får välja den studietakt mot vilken meritprövning för fortsatta studiemedel sedan skulle ske. Det finns även en risk att organisationen av studierna vid högskolan skulle påverkas negativt av en sådan ändring.

Jag vill slutligen nämna att det nuvarande studiemedelssystemet är föremål för översyn inom Utbildningsdepartementet. En rapport beräknas bli offentliggjord före mitten av december.

Anf. 30 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Även när det gäller denna fråga kommer det tydligen att hända positiva saker i december. Jag skall dock inte upprepa vad jag sade tidigare.

Jag är dock litet fundersam, eftersom det har påpekats för mig att det inte är så lätt att få CSN att ta sådan hänsyn. I min fråga tog jag personer med dyslexi som exempel. De är tvungna att välja en långsammare studietakt. Det har ibland hävdats bl.a. från CSN att personer med sådana problem är berättigade till så pass mycket hjälp att man inte tar den hänsyn som behövs.

Den som läser kurser och uppnår 18 eller 19 poäng av de totalt 20 poäng som en termin omfattar skulle bara få 50 %, dvs. samma summa som de som bara läser 10 poäng under en termin får. Det har upplevts som orättvist. Det kan inte röra sig om särskilt många människor. Jag har förståelse för det som sägs i svaret, att man inte fritt får välja den studietakt mot vilken meritprövning för fortsatta studiemedel skulle kunna ske. Men för dem som inte väljer utan tvingas in i denna situation, måste man på något sätt skapa rättvisa. Statsrådet och jag – som tillhör ett parti som brukar vända sig emot schabloniseringar och generella regler – borde kunna vara överens om att det när det gäller sådana här bestämmelser är viktigt att man verkligen tar den hänsyn i individuella fall som de studerande har rätt till.

Anf. 31 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag kan inte bedöma om studiemedelsinstanserna tar den hänsyn som Lennart Fridén vill att de skall ta. Jag anser emellertid att undantagsregeln är till för att tillgodose den typ av hänsyn som Lennart Fridén med all rätt talar för. Jag skall gärna försäkra Lennart Fridén att jag personligen skall förvissa mig om att denna regel som studiemedelsförordningen innefattar utnyttjas på det sätt som lagstiftaren har avsett.

Anf. 32 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka statsrådet. Jag ser med stort intresse fram emot resultatet av den utredning som skall läggas fram i december. Det är av oerhört stor vikt – vilket har påpekats tidigare i diskussionen här i kammaren i dag – att vi ser över studiestödssystemet. Som det nu har utvecklats och är i dag är det inte bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1992/93:106 om grundskollärarutbildningen

Anf. 33 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att den parallella lärarutbildningen inte skall leda till att ett stort antal ett-ämneslärare utbildas för grundskolan.

Fördjupade ämneskunskaper och alternativa vägar för studenterna att nå läraryrket var huvudmotiven för att införa den parallella lärarutbildningen. Jag vill nu liksom i lärarpropositionen framhålla att jag anser det vara en fördel om skolan tillförs lärare med olika bakgrunder och lärare med olika ämneskombinationer – breda eller smala med större djup i resp. ämne.

Kraven har ställts så att det skall bli möjligt att bli lärare även om man har ämneskunskaper bara för ett skolämne. S.k. ett-ämneslärare torde emellertid inte bli vanliga. I första hand torde de i stället bli aktuella för skolans högre stadier, vilket jag framhöll redan i lärarpropositionen. Lena Hjelm-Wallén oroar sig nu för att ett-ämneslärarna skall bli för många i grundskolan. Det gör inte jag.

Sammanlagt tillfördes för årskurserna 4–9 grundskollärarutbildningen 1 512 platser, varav den parallella lärarutbildningen 540. Ett mindre antal av platserna har besatts med studenter med kompetens i ett undervisningsämne. Antalet ett-ämneslärare som kommer ut ur 4–9-utbildningen med ett undervisningsämne kommer således att bli marginellt. Jag ser inte detta såsom någon katastrof relativt grundskolans 90 000 lärare.

Vad gäller antagning och utbildning av lärare i framtiden har jag förtroende för våra universitets och högskolors kompetens. Jag är övertygad om att de inom ramen för tilldelade resurser för grundskollärarutbildning och med hänsyn till olika intressen – studenternas valfrihet och skolans behov – skall kunna avgöra hur många lärarstudenter av det ena eller det andra slaget som skall antas. Hade jag inte haft det förtroendet, hade jag inte kunnat stå bakom den proposition om ökad frihet i den högre utbildningen som för närvarande är föremål för riksdagens behandling.

Lena Hjelm-Wallén har vidare uttryckt bekymmer för tomma platser i den nya lärarutbildningen. Rekryteringsproblem är inte ovanliga när nya utbildningar introduceras och informationstiden är kort. Jag vill bara påminna om att åtskilliga platser gapade tomma när fru Hjelm-Walléns lärarutbildning introducerades för några år sedan. Jag vill också notera att universitet och högskolor med positiv inställning till den nya utbildningen har lyckats bra med rekryteringen.

Anf. 34 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Man kan inte säga att den nya Unckelska lärarutbildningen har fått en flygande start. Över 400 platser är tomma av de 540, och en tredjedel av platserna är besatta med studenter som är behöriga i bara ett enda ämne. Jag är något förvånad över att vi har en utbildningsminister, som tycker att det är bra att man på högskolan har lärare som undervisar i bara ett ämne. Det ger en så begränsad behörighet att det närmast är att lura de studerande in i ett yrke, där de sedan inte kan få arbete på just de meriterna.

Jag är förvånad över att utbildningsministern inte alls tycks vara bekymrad över att så många tomma platser står och gapar i en situation där det finns ungdomar som vill bli lärare men som söker till den reguljära lärarutbildningen. Det är tydligen positivt att vi skall ha lärare med så begränsad behörighet som bara ett enda ämne.

Anf. 35 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det märks att Lena Hjelm-Wallén och jag tillhör olika partier. Då ser man frågorna från två olika håll. Jag frågar mig inte vad som är bra för skolan i den mening som Lena Hjelm-Wallén företräder. Jag frågar mig: Har jag skäl att förbjuda en lärare med endast ett ämne att tjänstgöra och verka i skolan? Då blir min slutsats att det i Sveriges riksdag är svårt att i detalj avgöra vad en enskild lärare förmår att göra. Det stämmer mig till eftertanke och ödmjukhet inför möjligheten att olika lärarkompetenser kan spela en betydelsefull roll i skolarbetet.

Egentligen leder denna diskussion till själva kärnan: tilltron till enskilda människors möjligheter och ytterst våra universitets och högskolors förmåga att utbilda väl. Den ståndpunkt som Lena Hjelm-Wallén intar, nämligen att vi i Sveriges riksdag i detalj skall reglera innehållet i varje lärares behörighet, är oförenlig med hela idén om friare universitet och högskolor. Då är vi tillbaka igen i det gamla träsket av linjer. Det trodde jag att inte ens Lena Hjelm-Wallén ville ha.

Anf. 36 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Nu försöker Per Unckel lägga ut ett sidospår, som inte har ett dugg med detta att göra. Hade han i den ödmjuka anda som han nu talar om frågat lärarutbildningsföreträdarna på universitet och högskolor om de hade planer på att starta någon sådan här typ av utbildning, hade han fått ett samfällt nej. Detta är ett påhitt från utbildningsdepartementet och Per Unckel.

Utbildningsledaren vid Göteborgs universitet, Per Olof Bentley, skriver i Lärartidningen, nr 28:

Vi har regelbundna kontakter med samtliga skolchefer i Västsverige sex gånger per år. Vi har diskuterat den s.k. Unckelmodellen. Reaktionerna är alldeles entydiga. De här lärarna kommer vi aldrig att anställa.

Per Olof Bentley säger också att man kommer att göra om denna utbildning till någonting annat, när man får frihet att göra det.

Anf. 37 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Om Lena Hjelm-Wallén i stället hade frågat lärarkandidaterna om deras intresse, är det möjligt att svaret hade blivit annorlunda. Det

är hela idén med den nya universitets- och högskoleorganisation som vi nu är på väg att fatta beslut om här i riksdagen. Vi frågar studenterna och öppnar möjligheter för de utbildningar som studenterna vill ha. Jag vet, Lena Hjelm-Wallén, att många lärarutbildade är trilskna på denna typ av utbildning.

För några dagar sedan fick jag ett brev mig tillsänt på utbildningsdepartementet från dem som går denna utbildning i Stockholm. De skriver: Tyvärr har vi funnit att vår utbildning inte är förankrad på alla håll inom HLS, dvs. Lärarhögskolan i Stockholm, och att den i vissa fall motarbetas.

Eleverna bifogar ett brev till mig som lyder:

Hej igen! Här kommer ett schema som gäller fram till praktiken i första hand. Jag skickar med ett utdrag ur senaste numret av tidningen Skolvärlden bara för att visa att det inte bara är jag och Lasse här på humanistisk-samhällsvetenskapliga institutionen som är tveksamma. Vi vill bara informera så objektivt som möjligt. Ta kontakt med mig snarast och meddela om ni kvarstår i utbildningen eller inte. Passa på att ställa frågor om oklarheter. Med vänliga hälsningar. Göran Swanelid, metodiklektor för området.

Det är inte den attityden vi skall ha på våra högskolor utan en attityd som uppmuntrar eleverna att gå vidare på de utbildningar som de har valt.

Anf. 38 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Om Per Unckel hade lyssnat på de studerande, hade han fått veta att de i stora mängder har sökt den reguljära lärarutbildningen. Där har Per Unckel begränsat tillträdet så att många får avvisas. Men i den Unckelska modellen finns ett överskott på platser som inte får användas. Är det verkligen att lyssna på eleverna?

Anf. 39 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Den grundläggande frågan är: Skall vi tillåta lärare att bli lärare på mer än ett sätt eller skall vi det inte? Min utgångspunkt är att vi skall tillåta lärare att bli lärare på många sätt. Vår skola och vår undervisning berikas genom att olika infallsvinklar medverkar i undervisningen.

Lena Hjelm-Wallén säger nej. Mot de elever som vill bli lärare på detta sätt skall det hållas upp en kall hand. Jag skall gärna ge Lena Hjelm-Wallén rätt i att jag inte hade en kristallkula och kunde i minsta detalj avgöra hur många som skulle söka den ena eller andra utbildningen. Just av detta skäl kommer regeringen inför nästa budgetår i enlighet med det förslag som nu har förelagts riksdagen att ge högskolorna möjlighet att själva avgöra balansen mellan olika utbildningsinriktningar. Men det skall utbildas enligt flera modeller än en. Detta är den avgörande frågan som bl.a. denna debatt handlar om.

Anf. 40 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Självklart skall vi utbilda på många olika sätt. Man måste vara mycket flexibel i lärarutbildningen. Det är man också på lärarutbildningsanstalterna. Lyssna på dem! Det är ett väldigt gott råd, Per Unckel. Får undervisningen väl ligga i deras händer, är jag säker på att det kommer att

gå bra. Då kommer de allra flesta att göra om den Unckelska modellen till en mer normal utbildning.

Jag tror att det förslag som nu har blivit verklighet var nyttigt så till vida att Per Unckel har fått se att den lärarutbildning som han har bekrigat under alla år sedan 1985 har en väldigt stor uppbackning av studerande och lärarutbildare ute på skolorna.

Anf. 41 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag tror att Lena Hjelm-Wallén skall vara litet återhållsam när hon gör sina bedömningar. Det gäller inte minst om hon ser tillbaka på hur många som sökte till den av henne i dag så hyllade utbildningen vid motsvarande tidpunkt efter introduktionen, och jämför med hur många som i dag söker till den utbildning som jag införde och som Lena Hjelm-Wallén så hårt kritiserar.

När jag ser till forskningens och den högre utbildningens villkor är min utgångspunkt att jag inte lämnar studenter som vill ha en alternativ utbildning i sticket. Jag frågar inte bara lärarutbildare, utan jag ger många möjlighet att medverka. Jag vet att skolan behöver många olika kompetenser.

Herr talman! Fru Hjelm-Wallén och jag har här olika uppfattningar. Det är inte en tillfällighet att hon är socialdemokrat och jag är moderat.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1992/93:134 om studiestödet

Anf. 42 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Maud Ekendahl har frågat mig vilka ändringar i studiestödslagen jag är beredd att överväga så att elever vid Vårdgymnasiet i Hässleholm, som påbörjat sin undervisning den 28 september 1992 kan få fullt studiebidrag för hela höstterminen 1992, trots att undervisningen under terminen inte omfattar tre och en halv månad.

Enligt studiestödsförordningen (1973:418) 3 kap. 6 § utgår studiehjälp i form av studiebidrag för hela kalenderhalvåret till en studerande som andra kalenderhalvåret har bedrivit studiehjälpsberättigande studier under minst tre och en halv månad.

Vad Maud Ekendahl tar upp i sin fråga är således om ifrågavarande elever även skall få studiebidag för juli, augusti och september månad 1992 trots att gällande bestämmelser inte medger detta.

Den nu aktuella kursen har tillkommit genom att regeringen har ställt särskilda resurser till förfogande för att möta arbetslöshet bland ungdomar. Ytterligare sådana resurser för bl.a. gymnasieskolan för våren 1993 har föreslagits av regeringen i prop. 1992/93:50 om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin. Kurser som kan komma till stånd genom dessa åtgärder kan och bör givetvis inte i alla lägen starta på samma tider som skolans reguljära kursutbud. Tvärtom är en mycket flexibel kursstart i många fall både önskvärd och nödvändig. En senarelagd kursstart, såsom skett vid Vårdsko-

lan i Hässleholm, är således inte något unikt utan torde vara ganska vanligt förekommande.

Att, utöver vad gällande bestämmelser medger, ge elever som påbörjar sin undervisning sent under en termin studiebidrag för ett helt kalenderhalvår skulle därför leda till ökade statliga kostnader för studiehjälp, vilket jag inte är beredd att medverka till.

Anf. 43 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret. Anledningen till min fråga är att jag har besökt Vårdgymnasiet i Hässleholm. Man tog där upp den här frågan, i och med att kursen hade startat senare. Jag kontaktade då Studiemedelsnämnden, som bekräftade att det fanns elever som inte var berättigade till studiemedel, eftersom studielängden inte omfattade tre och en halv månad.

De elever det här är fråga om har inte valt att börja senare. Som statsrådet säger är det arbetsmarknadsskäl som har gjort att kursen startar senare. Detta är ungdomar som har slutat skolan och inte haft möjlighet att få arbete. Kommunen och arbetsförmedlingen drog ut på det, för att se hur många som fick arbete, och kursen startade något senare.

Herr talman! Självfallet är jag ledsen för det svar som jag har fått. Jag trodde nämligen att det skulle kunna ordna sig på något sätt. Dessa elever jämför sig naturligtvis med andra elever på skolan. De elever det här är fråga om har en lika lång utbildningstid som andra elever. Undervisning äger rum veckorna 44, 8, 15 och 25, då andra gymnasieelever inte går i skolan. Jag tycker att man skall se till hela kurslängden, i stället för att bara se det statiskt halvårsvis.

Anf. 44 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag skulle liksom Maud Ekendahl ha varit gladare om jag hade kunnat säga att samhällsekonomin medger att en i och för sig rimlig mänsklig hänsyn hade kunnat tas i detta hänseende. Jag beklagar att det inte finns möjlighet att göra det. Situationen för landets ekonomi är nu sådan att några avvikelser i detta hänseende inte kan göras.

Herr talman! Jag är lika angelägen att beklaga detta som Maud Ekendahl.

Anf. 45 MAUD EKENDAHL (m):

Herr talman! Jag vill då bara tacka statsrådet. Detta var ett försök från min sida att föra fram ett aktuellt problem som förekommer på vissa skolor.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:193 om högskolestudier för handikappade

Anf. 46 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Isa Halvarsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller tänker vidta för att tillräckliga medel skall finnas vid den högskola där en studerande handikappad avser att bedriva sina studier. Frågan

ställs med anledning av att UHÄ:s verksamhet har flyttats till det nya Verket för högskoleservice.

I regleringsbrevet för budgetåret 1992/93 anges, liksom tidigare, att högskolestyrelsen vid resp. högskola skall avsätta medel inom ramen för sina totala anslag för handikappade studerande. Dessutom har Verket för högskoleservice i uppgift att sammanställa och till regeringen redovisa vilka resurser som använts för handikappändamål.

Tidigare fick UHÄ föreskriva att resurser skulle avsättas för särskilda handikappändamål i högskolorna. I praktiken innebar detta att UHÄ föreskrev att varje universitet och högskola skulle bestrida kostnader för stödåtgärder till gravt handikappade studerande vid enheten med upp till 0,15 % av de sammanlagda anslagen för grundläggande utbildning och att högskoleenheterna därutöver tillsammans skulle avsätta sammanlagt 7 miljoner kronor för en kostnadsutjämning mellan universitet och högskolor.

Den reformering av högskolesystemet som just nu genomförs leder till större frihet för universitet och högskolor att disponera sina anslag. Bestämmelsen i regleringsbrevet om att högskolestyrelserna skall avsätta medel för handikappade studenter är en betoning av ansvaret för resp. universitet eller högskola att de skall ställa medel till förfogande för att handikappade skall kunna studera. Att så verkligen blir fallet kommer VHS sammanställning och redovisning av handikappresurser att visa.

På samtliga universitet och högskolor finns det handikappansvariga som för närvarande utarbetar ett gemensamt förslag till program för stödåtgärder för handikappade studenter som föväntas antas av resp. högskolestyrelse. Detta gemensamma förslag bygger på och ersätter UHÄ:s allmänna råd angående jämkning av utbildningsinnehåll m.m. för vissa handikappade studerande.

Den nya friheten för universiteten och högskolorna skall leda till att effektivitetsvinster kan göras i samordningen av resurser och principer för handikappade studenter. Jag har fullt förtroende för att ledningarna för universitet och högskolor kommer att se till att situationen för handikappade studenter förbättras.

Anf. 47 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Herr statsråd! Det är bra att utbildningsministern uttalar fullt förtroende för att ledningarna för universitet och högskolor kommer att se till att situationen för handikappade studenter förbättras. Det finns ändå en oro för att frågan om högskolestudier för handikappade skall marginaliseras.

I högskoleutredningen, den s.k. Grundbulten, påpekas vikten av en god studiemiljö i vilken studenterna tas väl om hand och ges bra introduktion, god kvalitet på undervisningen och tillgång till professionellt stöd under studietiden. Detta gäller i hög grad handikappade högskoleelever. Det är viktigt att den gruppen fortsätter studera. Jag förstår att statsrådet också menar det.

Jag har tagit del av en skrivelse från Verket för högskoleservice, som har givits ut till samtliga handikapphandläggare på universitet och högskolor.

Där hänvisar man till det regleringsbrev som statsrådet nämner och den sammanställning man har i uppdrag att lämna till regeringen.

Man säger så här:

"Verket för högskoleservice kommer därför först vid budgetårets slut att gå ut med en skrivelse med vilken vi begär in de uppgifter departementet önskar. I vilken form denna insamling av uppgifter skall ske kan vi tyvärr inte informera om för tillfället men klart är att departementet önskar uppgift om att viss avsättning skett och hur resurserna använts. Detaljeringsgraden är dock ännu inte bestämd."

Det låter så konstigt. Vad menas med "att viss avsättning skett"?

Anf. 48 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det betyder först och främst att verket inte gärna kan begära att få in uppgifterna före budgetårets slut, om de skall vara av god kvalitet. Det bygger på det enkla antagandet att man endast vid årets slut vet vad som har inträffat.

Formuleringen "uppgift om att viss avsättning skett" är helt enkelt en anknytning till de gamla reglerna, som stipulerade att en viss del av de anslag som staten tilldelade varje högskola skulle avsättas för att hjälpa och stödja handikappade studenter. Detta skall alltså inte utläsas som något elakartat eller lömskt, utan det är tvärtom en ambition från VHS att verka i den anda som vi båda så gärna vill att högskolorna skall verka i, nämligen att se till att handikappade studenter har goda möjligheter att tillgodose sina studieambitioner.

Får jag också, herr talman, tillägga att jag för min del tror att en ökad tyngdpunkt på grundutbildningens kvalitet, om vilken det råder total enighet i denna kammare, kommer att innebära en fokusering på goda studievillkor för alla studenter, inte bara för dem som inte är handikappade.

Anf. 49 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret, och jag hoppas verkligen att det inte skall vara någon njugghet när det gäller de handikappade. Gymnasieskolorna ställer ofta upp mycket bra, och då förväntar sig de handikappade att de skall kunna gå vidare med studierna.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:201 om ökade resurser till Högskolan i Trollhättan/Uddevalla

Anf. 50 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Ingvar Johnsson har frågat mig om jag har för avsikt att tillföra Högskolan i Trollhättan/Uddevalla ökade resurser för utbildning och forskning mot bakgrund av den rådande situationen med ökande arbetslöshet i Fyrstadsregionen.

Sedan läsåret 1991/92 har 14 000 nya utbildningsplatser tillförts grundutbildningen vid universitet och högskolor, varav 4 000 under innevarande

läsår. Utbyggnaden syftar till att öka den alltför låga andel av varje ungdomsgeneration som genomför högre utbildning. Insatserna är särskilt angelägna mot bakgrund av den bristande utbyggnaden under 1980-talet.

Till följd av eftersläpande effekter bl.a. i fråga om lokaltillgång, men framför allt när det gäller tillgång på lärare med god vetenskaplig kompetens, kan inte en angelägen utbyggnad ske så snabbt som i och för sig vore önskvärt. Om man alltför snabbt ökar antalet utbildningsplatser inom högskoleutbildningen kommer utbildningens kvalitet att bli lidande. Jag är mot denna bakgrund skeptisk till tillfälliga åtgärder. Åtgärder inom den högre utbildningens område måste ses i ett längre tidsperspektiv.

Regeringen framlägger för övrigt inom kort ytterligare förslag om ökad dimensionering. Jag får därför hänvisa Ingvar Johnsson till dessa.

Anf. 51 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret, även om jag tycker att det är ett ganska allmänt svar.

Jag ställde frågan mot bakgrund av det mycket hårda slag som har drabbat Fyrstadsregionen och vad som i anledning av detta bör göras just på högskolans område.

Högskoleutbildning och forskning som höjer kompetensen är livsavgörande för regionens företag när konkurrensen hårdnar. Jag tror att högskoleutbildning och forskning också krävs för att ett mera differentierat näringsliv skall kunna byggas upp, som kan återskapa de förlorade jobben. För att man skall kunna bygga upp nya företag krävs det förbättrade och delvis nya kunskaper i ämnen som teknik, ekonomi, språk och internationell marknadsföring. Om de jobb som försvinner inom massproduktionen skall ersättas med jobb inom högteknologin krävs det mycket på forskningens område.

Fyrstadsregionen har en relativt låg andel högutbildade, och regionens högskola är landets minsta. Det är inga bra förutsättningar i förnyelsearbetet. Vår högskola behöver därför nu dels tidigarelägga planerade satsningar, dels få resurser till nya behov som har uppstått. En minimimålsättning är att vår högskola nu tillåts växa i kapp andra regioners högskolor.

Fyrstadsregionen behöver förvisso många slags satsningar, men jag anser att en rejäl förstärkning av högskolan är en satsning som är strategiskt mest viktig.

Jag skulle mot bakgrund av det ganska vaga svaret vilja fråga utbildningsministern om han delar min bedömning i fråga om just högskolans strategiska roll för att stärka de befintliga företagen och bygga upp nya företag i regionen.

Anf. 52 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Ingvar Johnsson och jag kan träta om åtskilligt, men inte om att högre utbildning och kompetensutbyggnad är viktigt för att tillgodose hela vårt lands behov av avancerad och kunnig arbetskraft. Om detta har det utvecklats en betydande enighet i denna kammare. Detta, herr talman, är en styrka för hela utvecklingen av vårt utbildningssystem.

Jag sade i svaret på Ingvar Johnssons fråga att förslag om ytterligare utbyggnad av högskolor och universitet inom kort kommer till riksdagen. För

att lätta något på täckelset över denna proposition, kan jag säga att jag har valt att titta på de allra minsta och allra yngsta högskolorna, för att se vilka förutsättningarna är för att där öka volymen så att utbildningsmiljön i varje fall kommer ett stycke på vägen, om de inte kan komma i paritet med de stora. Jag tror att Ingvar Johnsson kommer att finna att högskolan i Trollhättan/Uddevalla tillhör dessa högskolor när denna proposition läggs på riksdagens bord.

Anf. 53 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det gläder mig att utbildningsministern inser betydelsen av att satsa på vår högskola. Jag upplevde det inte så i augusti, när regeringen beslutade att lägga ut 30 nya platser vid vår högskola och andra små högskolor, samtidigt som man lade huvudinriktningen på de större skolorna. Jag hoppas då att det förslag som kommer verkligen omfattar en rejäl satsning.

Jag tror ändå inte att det är en så stor satsning som den som skulle behövas åren framöver och som jag hänvisar till när jag säger att olika delar av utbildningen borde tidigareläggas. Det finns mycket att satsa på inom det området, t.ex. en påbyggnad för de gymnasieingenjörer och gymnasieekonomer som blir arbetslösa. Den stora grupp yrkesarbetare som blir arbetslösa borde starkare aktualisera satsningen på en yrkesteknisk högskoleutbildning i regionen.

Anf. 54 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag måste ändå gräla litet på Ingvar Johnsson i fråga om historien, därför att historien har i detta fall en påtaglig betydelse för framtiden.

Under hela 80-talet grälade oppositionen på den dåvarande regeringen för att den skulle öka antalet platser i den högre utbildningen. Vi grälade på regeringen för att den inte tillräckligt såg om den högre utbildningens hus genom att satsa på flera doktorander och därigenom lägga grunden för flera kvalificerade lärare vid högskolorna. Men vi fick nej, ända tills för ett år sedan, då den dåvarande regeringen var på väg att bli nedröstad av hela oppositionen – då svängde man, under galgen.

Där ligger det historiska problemet, Ingvar Johnsson. Om försummelserna under 80-talet inte hade gjorts, hade vi redan i dag haft flera platser vid högskolorna, utrustade med vetenskapligt kompetenta lärare. I dag sitter vi där med skägget i brevlådan och tvingas ta skeden i vacker hand, och vi kan dess värre inte erbjuda så många utbildningsplatser som vi egentligen skulle vilja.

Anf. 55 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Statsrådet försöker nu försvinna från diskussionen om satsningar på högskolan i Fyrstadsregionen. Jag kan gärna diskutera historia, t.ex. när Moderaterna var det enda parti här i riksdagen som röstade mot inrättandet av denna skola. Jag kan också påminna Per Unckel om att vi socialdemokrater under det föregående riksmötet vid fyra olika tillfällen föreslog fler platser till de små högskolorna, bl.a. Trollhättan/Uddevalla, och gjorde uttalanden om vikten av att satsa på de små högskolorna.

Hitintills har jag upplevt en ovilja från Per Unckel att satsa just på de små

högskolorna. Om han är beredd att ändra sig är det bra, men då hjälper det inte att ändra sig bara litet grand. Det krävs en rejäl sinnesförändring.

Anf. 56 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Den regering som jag har glädjen att företräda har – trots socialdemokratiska försummelser under 80-talet – på ett år snabbare ökat dimensioneringen av den högre utbildningen än vad ni socialdemokrater gjorde under 15 år. Således kan den regering som jag företräder knappast anklagas för att vara njugg när det gäller dimensionering av högre utbildning.

Likväl är det historiska problemet just det som jag nämnde, Ingvar Johnsson, nämligen att om man inte i tid ser till att det finns doktorer som kan vara lärare, hjälper det ju inte att snabbt yrka på flera platser, när det i alla fall inte finns några lärare. I dag har bara ca 50 % av lärarna vid universiteten disputerat. Ca 25 % av lärarna vid de mindre högskolorna har samma bakgrund. Jag trodde att Ingvar Johnsson och jag var ense om att alla lärare vid alla lärosäten skulle ha denna utbildningsbakgrund.

Anf. 57 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att det blir fler välutbildade lärare. Men som jag har uppfattat det har Per Unckel just när det gäller att satsa på de små högskolorna använt problemet som en förevändning för att inte göra några satsningar.

Satsningen på högskolan Trollhättan-Uddevalla gäller ju inte bara de två städerna. I ansvarsområdet ingår också Dalsland, där varje kommun under veckan som gick blev av med en rad arbetstillfällen inom bilindustrin. Det är därför nödvändigt att man får möjlighet att höja kompetensen, både i de företag som blir kvar och hos de människor blir arbetslösa.

Anf. 58 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag medger ett ytterligare inlägg från vardera talare.

Anf. 59 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Nej, det är ingen förevändning som jag använder mig av för att man inte skall bygga ut de små högskolorna i den takt som Ingvar Johnsson vill. Det är blott och bart hänsyn till de studenter som skall utbilda sig och dessutom måste skuldsätta sig ordentligt. Jag vill kunna se dessa studenter i ögonen och säga att de får en vetenskapligt väl baserad utbildning.

Till sist, herr talman, bortsett från att den regering jag tillhör har byggt ut den högre utbildningen fortare än någon annan regering, har vi dessutom erbjudit fler arbetslösa meningsfull sysselsättning än någon annan regering i mannaminne – Ingvar Johnssons och socialdemokraternas gamla regeringar inberäknade.

Anf. 60 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! En satsning på vår högskola innebär att de som studerar där kommer att få en god utbildning. En målsättning bör vara att man tilldelar minst ytterligare 150 platser redan vid den tilldelning som nu görs.

Det vore rimligt att vår högskola fick möjlighet att växa i kapp andra regioners högskolor. Det innebär ett behov av att under det kommande året satsa på att genomföra en utbyggnad i storleksordningen 15 miljoner kronor. Vår region är minst lika stor som andra regioner, och utbildningsbehovet är också lika stort – eller större i den situation som nu råder.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1992/93:140 om sekretess på bankvalvsritningar

Anf. 61 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat justitieministern om hon avser att föreslå skärpt sekretesslagstiftning till skydd för ritningar över bankvalv. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Offentlighetsprincipen innebär bl.a. att den som begär det har rätt att ta del av allmänna handlingar hos statliga och kommunala myndigheter. Denna princip har, som alla vet, stor betydelse. Offentlighetsprincipen måste dock ha sina begränsningar. Enligt 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen får offentlighetsprincipen begränsas bl.a. om det är påkallat med hänsyn till intresset att förebygga eller beivra brott. Denna sekretessgrund är således tillämplig i fråga om en sådan sekretess som Knut Wachtmeister efterlyser.

Inom Justitiedepartementet bereds för närvarande ett ärende angående sekretess för ritningar över banklokaler och därtill angränsande ytor. Det är Svenska bankföreningen som i en framställning, vilken helt nyligen kom in till departementet, har hemställt att sekretesslagen skall ändras så, att sådana ritningar skall kunna omfattas av sekretess. Frågan kommer att behandlas i en departementspromemoria som är under utarbetande. Avsikten är att promemorian skall remissbehandlas under vintern och att en remiss skall kunna överlämnas till lagrådet under våren 1993.

Anf. 62 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Sverige är fantastiskt och alldeles klart ett paradis för presumtiva tjuvar, eller inbrottsarbetare som de ibland kallas.

För en som funderar på att bryta sig in i ett bankvalv underlättas den brottsliga verksamheten av att vederbörande under anonymitetsskydd och med hjälp av offentlighetsprincipen kan kvittera ut bankvalvsritningar på byggnadskontoren utan att ens behöva legitimera sig.

Statsrådet sade att man skall kunna vägra att lämna ut ritningar med hänvisning till intresset att beivra eller förebygga brott. Enligt uppgift från Justitiedepartementet är denna sekretessmöjlighet giltig endast om landets säkerhet berörs. Det kan man kanske inte säga när det gäller bankvalven och bankverksamhet.

Byggnadskontoren har tydligen inte tolkat lagen på samma sätt som statsrådet, eftersom ritningar lämnats ut i 10–15 fall utan att mottagaren har haft något synbarligt legitimt motiv. Mina följdfrågor blir därför: Har lagens möj-

ligheter i dessa fall misstolkats av byggnadskontoren? Anser statsrådet att man med stöd av sekretesslagen kan vägra att lämna ut ritningar, om inte mottagaren kan göra det troligt att skälet till att få ut dem är helt legitimt?

Anf. 63 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Stadsbyggnadskontoret har gjort rätt. Man har visserligen möjlighet enligt tryckfrihetsförordningen, som jag nyss hänvisade till, att vägra lämna ut handlingar, men det förutsätter att detta införs också i sekretesslagstiftningen, vilket alltså ännu inte är gjort. Detta är bakgrunden till att vi inom Justitiedepartementet arbetar med en promemoria för att se hur problemet skall åtgärdas.

Jag håller med Knut Wachtmeister om att det förefaller smått vansinnigt att det på detta sätt skall gå att få ut bankvalvsritningar i kanske helt illegitimt syfte.

Vid utformningen av en sådan här bestämmelse uppkommer vissa besvärliga gränsdragningsproblem, som vi nu skall se närmare på, t.ex.: Vilka ritningar är det som skall omfattas av sekretess? Är det bara ritningar över själva bankvalvet, eller är det ritningar över hela banklokalen? Är det ritningar som omfattar ytor som angränsar banklokalen? Är det ritningar över lokaler som används för bankändamål nu, eller som tidigare har använts för bankändamål? Vilka verksamheter skall omfattas av sekretess? Är det bara banker, eller skall även växlingskontor och liknande verksamhet omfattas av sekretess? Dessa frågor måste utredas, och det avser jag att vi skall göra inom ramen för departementspromemorian.

Anf. 64 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret, som jag tycker är ytterst värdefullt. Det är naturligtvis mycket glädjande att man nu inom departementet håller på att framställa en promemoria, som jag hoppas skall mynna ut i en säkrare lagstiftning och som också kommer att omfatta lokaler intill bankvalv, eftersom det är dem som man måste bryta sig igenom för att komma in i valven. Jag hoppas verkligen att det kommer en lagrådsremiss till våren.

Under tiden vill jag uppmana de byggnadskontor som tvingas att lämna ut ritningar, att de i sin tur underrättar den bank, det växlingskontor eller vad det nu är fråga om som det har kommit en förfrågan om att deras ritningar skall lämnas ut, så att man från bankens sida kan förebygga eventuella brott. Jag hoppas att mitt budskap når ut till de byggnadskontor som härnäst står i tur att få en förfrågan om att lämna ut ritningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1992/93:177 om vårdnad och umgänge med barn

Anf. 65 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Charlotte Cederschiöld har med hänvisning till en ändring i föräldrabalken som trädde i kraft den 1 mars 1991 uppgivit att förvägran och

försvårande av umgängesrätten kan ha en utformning som får icke avsedda konsekvenser. Mot bakgrund härav har hon frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att ge möjlighet till en bättre helhetssyn i dessa frågor.

Reglerna i föräldrabalken är utformade så att domstolen skall utgå från vad som är bäst för barnet när den beslutar om vem av föräldrarna som skall ha vårdnaden om barnet. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall rätten fästa avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Barnets vårdnadshavare har också ett ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som inte är vårdnadshavare tillgodoses. Det är alltså barnets behov, inte föräldrarnas önskan om umgänge, som skall stå i centrum när man avgör om och i så fall i vilken omfattning som umgänge skall förekomma.

Redan gällande rätt innebär således att domstolen skall utgå från barnets bästa när den avgör frågan om umgänge. Detta skall ske genom en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vad som krävs är alltså en helhetssyn på umgängesfrågan.

Det är naturligtvis så att barn inte skall behöva riskera att fara illa när de umgås med den förälder som inte är vårdnadshavare. Som jag nyss var inne på innebär redan gällande rätt att en sådan risk skall vägas in vid den helhetsbedömning som domstolen skall göra när den avgör om umgänge skall förekomma. För att göra det ännu tydligare har regeringen i en lagrådsremiss föreslagit att en särskild bestämmelse skall föras in i föräldrabalken om att domstolen, när den bedömer en umgängesfråga, skall beakta risken för att barnet i samband med utövande av umgänge utsätts för övergrepp, olovligen bortförs eller kvarhålls eller annars far illa. Det behöver inte vara klarlagt att barnet kommer att fara illa för att det skall inverka på beslutet om umgänge. Det räcker med att det föreligger konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för det. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 1993.

Anf. 66 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Fru statsråd! Jag tackar för svaret. Det kunde faktiskt inte vara bättre. Jag tackar särskilt på barnens vägnar.

Lagen utgår från barnets bästa i det enskilda fallet. Domstolen har ansvar för att bedömningen blir sådan, att barnet inte utsätts för övergrepp. Det handlar om oerhört svåra avgöranden. Om beslutet blir felaktigt, är det inte beslutsfattarna som drabbas utan barnet, som kanske riskerar att få livet förstört. Då kan man ju fundera över vem som är mest riskbenägen. Därför är det bra med det förtydligande som statsrådet föreslår.

Praktexemplet var den 4-åriga flicka som slogs ihjäl av sin far för något år sedan, direkt efter det att domstolen tvingat fram umgänge med fadern i strid med moderns och barnets vilja.

Frågan är om det över huvud taget är riktigt med tvång och våld i umgängesfrågor. Skall man tvinga ett barn till umgänge? Är det rimligt att försöka grunda kärlek på våld? Borde inte den förälder som fått umgängesrätt, men inte har barnets förtroende, först bygga upp detta förtroende när en annan person är närvarande, innan barnet lämnas ensamt med vederbörande? Det finns snarare risk för att våld och tvång till umgänge i stället kan leda till

att befästa negativa känslor. Lagstiftningen skall ge möjlighet att ta rimliga psykologiska hänsyn. Frågan om umgängessabotage har uppenbarligen fått en för central ställning vid bedömningen, som kan få konsekvenser som lagstiftaren inte avsåg.

Jag påpekade dessa risker för statsrådet Freivalds när lagen infördes, men hon var mycket kallsinnig. Nu har vi fått en del negativa erfarenheter, och jag är glad att statsrådet Laurén inser det och inför en lag som inte försvårar för barnet vid skilsmässor utan tvärtom. Min tilltro till statsrådet har ytterligare förstärkts efter detta frågesvar.

Anf. 67 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag skulle bara vilja tillägga några ord. Eftersom vi talar om umgängessabotage, kan jag säga att bestämmelsen som avser att motverka umgängessabotage på sina håll har kommit att uppfattas så, att vårdnadshavaren skulle vara skyldig till att medverka till umgänge även när det riskerar att skada barnet. Så är alltså inte fallet. Det vill jag gärna i det här sammanhanget starkt framhålla.

Även om det är viktigt för ett barn att ha nära och goda relationer med båda föräldrarna, är det minst lika viktigt att barnet inte far illa, när det umgås med en förälder som inte har umgängesrätten. Barnets bästa får inte offras för intresset av umgänge med den ena föräldern.

Anf. 68 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Jag delar helt statsrådets uppfattningar. Jag vet också att lagstiftningen ger utrymme för den tolkning som statsrådet här påvisar. Många människor har uppfattat lagen på ett oerhört negativt sätt, som om man kan använda umgängessabotage som ett skäl att ta vårdnaden ifrån den andra. Det är bra om det sprids att lagstiftningen inte skall fungera på det sättet och inte kommer att göra det i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1992/93:135 om mobbning i skolan

Anf. 69 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Alwa Wennerlund har frågat mig vad jag har för avsikt att göra åt det stora problemet med mobbning.

Frågeställaren tar upp ett svårt och mycket angeläget problem. Hur kommer vi till rätta med den mobbning, som vi genom en rad undersökningar, vet förekommer i skolan?

Skollagen är klar och entydig. I första kapitlet står bl.a.: "Utbildningen skall främja elevernas harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar." Vidare sägs i lagen att "verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde– – –."

I skolan skall varje elev behandlas med aktning och respekt och skall i sin

tur fostras till att bemöta andra på samma sätt. Alla som är verksamma i skolan har ett ansvar för att skolmiljön skall kunna upplevas som trygg och positiv för alla elever.

Vi arbetar just nu med en ny läroplan för grundskolan, gymnasieskolan och komvux. I det betänkande från Läroplanskommittén, som nu är ute på en bred remiss, finns det i enlighet med direktiven förslag om hur såväl elevernas, som lärarnas och övrig skolpersonals ansvar för verksamheten i skolan, bl.a. skolmiljön, skall tydliggöras. Jag tror att det är mycket viktigt att klargöra ansvarsfrågor och också att ge mycket tydliga signaler om de krav man måste kunna ställa på både elever och personal i skolan när det gäller den sociala miljön. Mobbningstendenser och trakasserier av och mot elever får aldrig tolereras i skolan. I beredningen av förslaget till ny läroplan kommer jag att ägna särskild uppmärksamhet åt målen och riktlinjerna för att skolan skall bli en i alla avseenden positiv miljö för lärande.

Skolverket har som en av sina uppgifter att utöva tillsyn över det offentliga skolväsendet. I den uppgiften ligger bl.a. att bevaka den enskildes rätt. I den mån fall av mobbning genom anmälan, i samband med utvärdering eller på annat sätt, kommer till Skolverkets kännedom är verket således skyldigt att ingripa och vidta de åtgärder som kan föranledas av det enskilda fallet. Skolverket har genom sin fältorganisation också ingripit i flera mobbningsfall och bidragit till att fallen fått en ur alla inblandades synpunkt tillfredsställande lösning. Skolverkets viktigaste insats måste dock vara att sprida kännedom om problemen, hur man upptäcker mindre uppenbara former av mobbning och om bra åtgärdsprogram mot mobbning. Jag vet att Skolverket arbetar aktivt med dessa frågor.

Viktiga signaler om skolans ansvar för skolmiljön och åtgärder mot mobbning kan också ges i rektorsutbildningen och i såväl grundutbildningen som fort- och vidareutbildningen av lärare.

Slutligen vill jag betona att regering och riksdag genom generella föreskrifter kan ge en viktig grund för skolornas arbete. Men det mest väsentliga är faktiskt vad som sker ute på de enskilda skolorna. Där måste vi kunna lita på att ansvariga skolpolitiker, skolpersonal, föräldrar och elever tar ett stort och gemensamt ansvar för att göra skolans miljö trygg och välkomnande och därigenom skapar förutsättningar för det lärande och den kunskapsöverföring som är skolans huvuduppgift i samhället.

Anf. 70 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! Jag vill tacka skolministern för det mycket positiva svaret. Frågan är ställd på grund av den oro som många känner inför den ökande mobbningen på våra skolor. Varje dag mobbas ca 100 000 barn. Det är en av tio elever. En del statistik visar ännu högre siffror. Dessa barns skolgång är ofta ett enda stort lidande, ibland från den första till den sista klassen. Många barn får stå ut med dagligt lidande i nio års tid i värsta fall. Detta händer just i den tid under uppväxandet som är så oerhört viktig för hur en människa utvecklas. Det är dessa år som kommer att prägla människan i framtiden, hans eller hennes syn på andra människor och på samhället.

Att känna skräcken krypa utmed ryggraden då man möter någon i korridoren eller vid elevskåpet, i gymnastiksalens omklädningsrum eller då man

skall bege sig hem efter skolans slut och kanske behöva låsa in sig på skoltoaletten under rasterna är den verklighet som dessa elever dagligen konfronteras med. Att känna skräck för att bli slagen och misshandlad är ett fruktansvärt sätt att bli mobbad på, men även utfrysningen, glåporden och den psykiska mobbningen kan vara väl så smärtsamma.

Jag har själv på nära håll sett hur öppna, glada fina elever förvandlats till rädda och osäkra individer. Jag har sett hur mobbning kan förändra en hel familjs livssituation. Många gånger blir livet så outhärdligt att föräldrarna väljer att flytta sitt barn till en annan skola, ibland även från orten. Mobbningen drabbar då hela familjen – syskonen får byta skola, föräldrarna får söka annat arbete. Detta tycker jag inte att vi kan acceptera. Det är inte bara i de stora skolorna som det förekommer mobbning. Det förekommer på både stora och små skolor och även ute på landet.

Skolan är ju barnens arbetsplats, och barnen har rätt att kräva att få arbeta under mänskliga förhållanden. Vi måste se mycket allvarligt på mobbningen, prioritera den frågan och bevaka utvecklingen.

Anf. 71 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det är riktigt att mobbningen är ett väldigt stort problem. Det vet vi därför att det i dag finns en hel del forskning och rapporter på området. Det är inte bara så att många elever mobbas. Både föräldrar och skolpersonal är ofta omedvetna om storleken på problemet. Man möter ofta synpunkten: detta finns inte i min skola. Man underskattar problemet, slätar över signaler från eleverna om vad som förekommer. Det här är allvarligt.

Det viktigaste vi kan göra är att öka medvetandet bland vuxna om att det här problemet finns och hur det ser ut. Det finns ganska många fördomar om mobbningsoffer. Man tror ibland att de är påtagligt annorlunda än sina kamrater eller att de provocerar. Forskningen visar att det inte är så.

En aspekt på det hela som jag tycker skall nämnas i det här sammanhanget är att vi av forskning och rapporter vet, förutom mobbningsoffrets lidande, att mobbarna, dvs. de som utövar detta förtryck över sina kamrater, har en större benägenhet än elever i genomsnitt att hamna i ungdomskriminalitet och andra svårigheter. Det finns också från den aspekten skäl för oss att agera tidigt och kraftfullt.

Anf. 72 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! Det är rätt som skolministern säger. En svår del av detta problem är att barn i regel inte själva vill tala om att de är mobbade, för att inte råka ännu värre ut. Vid föräldraintervjuer har det framkommit att det är höga tal: 58 % av flickorna och 42 % av pojkarna mobbas. Det är naturligtvis bara ungefärliga tal. Det är svårt att få fram exakta siffror. Mobbning är faktiskt mycket svår att upptäcka, som skolministern sade, och det finns säkert ett stort mörkertal.

Ett sätt att få fram siffror är genom BRIS, Barnens rätt i samhället, jourtelefon. Många telefonsamtal handlar just om mobbning. Barn söker hjälp och tröst i sin jobbiga situation.

Det är inte heller så att mobbningen slutar direkt efter skoldagens slut, utan många utsätts för mobbning på vägen till och från skolan och på friti-

den. Många barn vågar inte gå ut, vågar inte gå ärenden till affärer, post och bank. Det har även framkommit att många barn sover dåligt på nätterna. Som skolministern sade sätter det sina spår längre fram i livet.

Anf. 73 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Mobbning ger allvarliga effekter. Dess värre kan varken jag som skolminister, regeringen eller riksdagen bestämma över allt som sker i skolorna. Men jag vill i detta sammanhang passa på att uppmana alla skolor att i de lokala reglerna för samvaron mellan kamrater och vuxna i skolarbetet tydliggöra skolans inställning till mobbning. Jag tror nämligen att ett skäl till att elever inte berättar om eller ger synpunkter på sina upplevelser är att de kanske inte är säkra på hur de vuxna skall reagera. I det lokala arbetet bör ingå att hitta regler för ordning och uppförande, eller vad man lokalt kallar det för.

Anf. 74 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! FN:s konvention om barnens rättigheter ger barnet status som individ med fullt människovärde. Det innebär att respekten för barnet som individ lyfts fram. Innehållet riktar sig i hög grad även till skolpersonalen. Nu när konventionen är antagen av FN, och Sverige har ratificerat den återstår det viktigaste, nämligen att tillämpa den.

Jag vill tacka skolministern för det mycket positiva svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:173 om undervisning om genetik i gymnasiet

Anf.75 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Kenneth Lantz har frågat utbildningsministern om han är beredd att ta initiativ till hur man skulle kunna förmedla kunskap om genetik till våra skolelever. Kenneth Lantz nämner som exempel projektet Science Center i Svalöv. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Regeringens initiativ är inriktade på att skapa en bättre studieorganisation för elever och studenter i såväl skolan som vid universitet och högskolor. De studerande på alla nivåer får större möjligheter att välja utbildning efter eget studieintresse och regeringen värnar om hög kvalitet i utbildningen.

Det pågår för närvarande också diskussioner inom Utbildningsdepartementet om hur intresset för ämnesområdet naturvetenskap och teknik skall kunna stimuleras tidigt i skolan. Detta är en förutsättning för att uppnå ett mindre könsbundet utbildningsval högre upp i åldrarna och bidrar till att på lång sikt säkra tillgången på naturvetenskapligt och tekniskt utbildade i Sverige.

Genetikutbildningen i gymnasieskolan ingår bl.a. i biologiämnet. Det finns därför ingen omedelbar anledning att vidta åtgärder för att påverka ämnesinnehållet i gymnasieskolan. Däremot välkomnas naturligtvis initiativ

som Svalövprojektet, som enligt mitt intryck är ett mycket intressant och efterföljansvärt projekt.

Jag delar Kenneth Lantz uppfattning att det är viktigt att få en ökad spridning av forskningens resultat, t.ex. inom genetikområdet, till skolor och till allmänheten. Det är därför positivt att nya former för denna kunskapsspridning prövas och utvecklas.

En viktig förutsättning för att detta skall förverkligas är att man lyckas utveckla ett gott samarbete mellan skolan och forskningen vid universitet och högskolor. Ansvaret för en sådan utveckling ligger på kommunerna, de enskilda skolorna och forskarna.

Anf. 76 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det gläder mig att vi är överens om huvudtanken i det hela.

Jag är väl medveten om att genetik ingår i ämnet biologi, vilket är viktigt därför att jag tror att vi i framtiden kommer att behöva den kompetens som ungdomarna därigenom får. De får också en möjlighet att leva med detta ämne, som för min generation och för den breda allmänheten tycks vara litet märkligt och svårgreppbart.

Jag skulle vilja föreslå en utökad kunskap i ämnet för lärarkåren. Vid ett flertal kontakter med lärarkåren har framförts önskningar om att få fördjupade kunskaper om just genetiken för att kunna ge ungdomarna en bredare kunskap, vilket skulle vara till gagn för hela vårt land. Är skolministern beredd att satsa något på detta?

Anf. 77 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Kommunerna har dess värre ansvaret för fortbildningen av lärarna, men ett och annat signaleras också från departementet.

När vi har behandlat läroplanerna för grundskolan, gymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen kommer vi naturligtvis att ordna en viss fortbildning, men även signalera till kommunerna vad vi anser vara angelägna områden för vidareutbildning. Jag kan i dag inte säga om genetik kommer att ingå, eftersom det kommer att bli hårda prioriteringar. Men detta handlar om kunskaper som kommer att bli alltmer viktiga för dem som studerar inom våra utbildningsområden.

Anf. 78 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Hur skall vi göra för att få en förståelse från vår egen – skolministerns och min – generation? Jag upplever att det hos den breda allmänheten finns en viss rädsla och osäkerhet inför dessa frågor. Man vet inte om det är genteknikerna eller vi riksdagsledamöter som skall sätta gränserna för etiken i detta ämne och besluta om hur långt man får gå. Jag ifrågasätter den breda allmänhetens kunskaper på detta område.

Anf. 79 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Det är svårt att lära gamla hundar sitta. Det kanske man inte får säga här i riksdagen, men jag tror att det är mycket viktigt att arbeta för att ge barn och ungdomar den grundläggande undervisning som krävs, eftersom detta

är svåra ämnesområden. Projektet i Svalöv är intressant, eftersom man där tar emot studiebesök av mellanstadieelever bl.a. Jag tror att det är just på den nivån som grunden läggs för en gedigen förståelse i naturvetenskapliga och tekniska ämnen. Dessutom vet jag, som mamma till ett mellanstadiebarn, att ett och annat av det som barnen lär sig i skolan vidareförmedlas hemma. Det kanske är en god väg att öka också vår kunskap och vårt intresse för dessa mycket svåra frågor. Barn har ju en förmåga att ta upp just de här livsavgörande frågorna, till vilka etikfrågorna hör.

Anf. 80 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Skolministern tog orden ur munnen på mig: Genom barnen kan vi gamla hundar också lära oss att sitta och vi kan ta till oss en del av de pedagogiska kunskaper som även mellanstadieeleverna får.

Ser skolministern någon möjlighet att ge Svalövs kommun och den skola som finns på Svalövs AB någon form av statliga stöd till deras lovvärda initiativ?

Man har där också ordnat en del seminarier, som jag själv har haft möjlighet att delta i. Skolministern nämnde att även mellanstadieelever gör studiebesök på Svalöv, vilket verkligen kan intygas. Finns det ekonomiska möjligheter att stödja och uppmuntra denna verksamhet?

Anf. 81 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Departementet har för närvarande inga resurser. Vi har väldigt begränsade möjligheter att ge stöd till särskilda projekt. Däremot kan vi ge god reklam.

Anf. 82 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag vill härmed framföra mitt varma tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1992/93:183 om statsbidragen och asylsökande barn i grundskoleundervisningen

Anf. 83 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att en kommun med omfattande och ökande ansvar för grundskoleundervisning till asylsökande barn ges full kompensation för sina kostnader när statsbidragen till kommunerna läggs om.

Asylsökande barn i skolpliktig ålder har i enlighet med grundskoleförordningen rätt att tas emot i grundskolan så snart skolgång är lämplig med hänsyn till deras förhållanden. Staten har i princip svarat för hela skolkostnaden för asylsökande barn på förläggningar. Det har skett dels genom det s.k. sektorsbidraget till skolan, dels i särskild ordning via Invandrarverket. Det nuvarande systemet innebär att kommunerna får ersättning för kostnaderna i efterhand.

Det nya statsbidraget till kommunerna, som införs den 1 januari 1993, på-

verkas inte av antalet asylsökande barn i skolan. I det sektorsbidrag till skolan som avser andra kalenderhalvåret 1992 har hänsyn tagits till de förändringar i antalet asylsökande barn som skedde under budgetåret 1991/92. Medel motsvarande nivån på sektorbidraget för andra kalenderhalvåret 1992 har räknats in i den totala ramen för det nya statsbidraget till kommunerna.

Jag är medveten om att omläggningen av bidragssystemet kan få till följd att vissa kommuner med många asylsökande barn i grundskoleåldern i framtiden inte får samma kostnadstäckning som tidigare. Även om förändringen i de flesta fall sannolikt blir marginell och i huvudsak kommer att uppvägas av kommunernas ökade möjligheter att disponera sina resurser rationellt anser jag för min del att utvecklingen i denna fråga bör följas noggrant. Frågan övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Anf. 84 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Detta är för Laxå kommun en mycket allvarlig och brådskande fråga. Laxå tillhör de kommuner i landet som har de största flyktingförläggningarna. Av barnen i skolan är 134 barn asylsökande och 758 barn mantalsskrivna.

Kommunens kostnader och insatser för de asylsökande barnen är mycket stora, och hittills har de täckts av statsbidrag. Det är en absolut förutsättning för att kommunen skall kunna få full kostnadstäckning för barnen och för att långsiktigt kunna klara denna skolverksamhet. Staten har tidigare tagit hela kostnadsansvaret, medan en kommun som Laxå vällovligt tagit ansvaret för att anordna en bra verksamhet för barnen.

Statsrådet framhåller i svaret att kostnaderna för hösten 1992 täcks, men statsrådet framhåller även att frågan inte är löst för 1993. Det är mycket allvarligt, eftersom det rör sig om drygt 10 % av skolbudgeten för Laxå kommun – motsvarande ungefär 50 öre på skatten.

Jag blir litet bekymrad när statsrådet säger sig vara medveten om att kommunen inte får samma kostnadstäckning för framtiden, och att det bör klaras genom att resurserna utnyttjas mer rationellt. Generellt sett upplever jag det som principiellt tvivelaktigt – det kan vi återkomma till – men för en kommun som Laxå upplever jag det praktiskt som totalt omöjligt. Jag hoppas verkligen att det ligger mycket allvar i påståendet att departementet skall ta tag i frågan.

Anf. 85 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Från regeringens sida är vi mycket angelägna om att kommunerna skall kunna ta emot de flyktingar som kommer till Sverige. En förutsättning därför är naturligtvis att vi är överens med kommunerna hur vi tillsammans skall kunna klara de kostnader som detta innebär.

Jag konstaterar i mitt svar att det i det kommunbidrag som finns inte tas hänsyn till de kraftiga ökningar som har varit när det gäller invandring på senare tid. Det finns anledning att fundera hur man hanterar det.

Det nya kommunbidraget, inte minst när det gäller skolan, är ju egentligen en enda stor schablon med vissa kriterier, och med anledning därav pågår en diskussion om dessa kriterier. En särskild utredning pågår också om invandrarproblematiken. Vi följer detta noggrant, och jag är väldigt medve-

ten om bekymret med utbildning för dessa barn. Det är emellertid inte den enda fråga som fordrar extrabelysning när det gäller flykting- och invandrarfrågor.

Anf. 86 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hoppas att statsrådet är beredd att prioritera den här frågan, eftersom det är utomordentligt angeläget för de här små kommunerna att snabbt få svar. Det har stor betydelse för det budgetarbete som man är mitt uppe i just nu.

Jag tror att det är angeläget att skilja på å enda sidan det strukturbidrag som skall sättas samman – med hänsyn till olika faktorer, som invandring, antal barn, osv. – och å andra sidan det faktum att staten köper viss verksamhet i kommunerna. Asylmottagning är just en angelägenhet för staten, och den måste täckas med statliga medel, även om kommunen tar ett anordnaransvar. Jag upplever den frågan som principiellt väldigt viktig.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1992/93:96 om de s.k. krutaffärerna och möjligheter att ta del av handlingar i f.d. DDR

Anf. 87 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jan Jennehag har frågat mig hur regeringen avser agera för att Sverige skall få tillgång till alla handlingar från det forna Östtyskland som kan kasta ljus över de s.k. krutaffärerna.

Dom i det s.k. krutmålet avkunnades av Karlskoga Tingsrätt den 28 februari 1989, varvid åtalet i allt väsentligt ogillades. Den friande domen fastställdes av Svea hovrätt den 29 juni 1990 och vann laga kraft den 27 juli 1990.

Efter det att den forna östtyska staten upphört att existera och dess territorium införlivats med Förbundsrepubliken Tyskland, har det framkommit att det hos den östtyska säkerhetstjänsten, Stasi, funnits handlingar rörande vissa av de krutleveranser som via Östtyskland gått till Iran och kanske andra länder i början av 1980-talet. Mot bakgrund av att tullkriminalen utrett krutaffärerna i samband med förundersökningen i Sverige, ställdes från Tullverkets sida den 3 juni 1992 en underhandsförfrågan till det tyska finansministeriet om det var möjligt att med stöd av det mellan Sverige och Tyskland år 1972 ingångna avtalet om ömsesidigt bistånd i tullfrågor få ut de i tyska och svenska massmedier omtalade dokumenten.

Det tyska finansministeriet besvarade den 17 september i år den svenska begäran och hänvisade Tullverket att göra en officiell framställning med stöd av 1959 års europeiska konvention om inbördes rättshjälp i brottmål. Med anledning härav har Tullverket den 13 oktober vänt sig till riksåklagaren med begäran att han skall initiera den rättsliga procedur som behövs för en officiell framställning till Tyskland. Riksåklagaren har i sin tur hänskjutit ärendet till överåklagaren i Karlstad. För en svensk rättshjälpsframställning krävs i detta fall beslut av domstol. För en eventuell ny rättegång i Sverige krävs att Högsta domstolen beviljar resning.

Eftersom frågan om en rättshjälpsframställning till de tyska myndigheterna således är föremål för rättslig prövning i Sverige, ankommer det inte på mig eller regeringen att agera i detta ärende.

Anf. 88 JAN JENNEHAG (v)

Herr talman! Detta blir dagens kortaste frågedebatt – om den ens kan kallas debatt. Jag konstaterar att frågan så att säga för närvarande ligger utanför statsrådets räckhåll. Jag tackar statsrådet för svaret med den detaljerade historiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1992/93:148 om ökad export till de baltiska staterna

Anf. 89 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Göran Magnusson har frågat näringsministern om regeringen är beredd att medverka till nya åtgärder för att främja export till bl.a. Baltikum. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Sverige fäster stor vikt vid att utöka förbindelserna med grannländerna på andra sidan Östersjön, inte minst på det ekonomiska området. Handeln med detta område är i dag mycket begränsad, men jag har mot bakgrund av den stora aktivitet som kunnat konstateras stora förhoppningar vad gäller utvecklingen på sikt.

En hel del har gjorts för att få igång handeln mellan Sverige och de baltiska länderna. Bilaterala frihandelsavtal har helt nyligen trätt i kraft. Härigenom möjliggörs ett i princip fritt utbyte av industrivaror mellan Sverige och de baltiska staterna. Överenskommelser om handeln med jordbruksprodukter trädde i kraft samtidigt som frihandelsavtalen. Investeringsskyddsavtal har också ingåtts och förhandlingar om dubbelbeskattningsavtal pågår.

Omedelbart efter de baltiska staternas självständighet anslogs 5 miljoner kronor till Exportrådet och Grossistförbundet Svensk handel för exportfrämjande verksamhet i de baltiska staterna. Efter kommande årsskifte kommer Exportrådet att vara representerat i samtliga baltiska huvudstäder.

SwedeCorp disponerar detta budgetår 55 miljoner kronor för investeringar i samriskföretag samt för annat stöd till näringslivsutvecklingen i Central- och Östeuropa. Innevarande budgetår går merparten av resurserna till de baltiska staterna. SwedeCorp gör sina satsningar på det nya näringsliv som växer fram och bidrar på så sätt till strukturomvandlingen.

Dessutom har Sverige varit pådrivande för att få till stånd det baltiska investeringsprogrammet. Detta omfattar lån och riskkapitalinvesteringar samt tekniskt bistånd via Nordiska investeringsbanken, Nordiska projektfonden och den europeiska utvecklingsbanken. Programmet, som är treårigt, uppgår totalt till drygt 800 miljoner kronor. Sverige kommer att inbetala 50 miljoner kronor per år under denna treårsperiod.

Exportkreditnämnden, EKN, beviljar för närvarande inga garantier för

export till de baltiska staterna. EKN kan däremot bevilja investeringsgarantier till svenska företag som investerar i dessa länder efter prövning från fall till fall.

Vi är medvetna om önskemålen att på något sätt stödja det ekonomiska utbytet med bl.a. de baltiska staterna utöver vad som redan görs och vi prövar frågan om något ytterligare kan göras. Självfallet måste ett eventuellt stöd på detta område vägas mot andra angelägna insatser.

Anf. 90 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. När jag förberedde mig inför den här frågedebatten, såg jag två möjliga alternativ till svar. Det ena alternativet, också det bästa, skulle i korthet ha kunnat formuleras: Förbättringar av svensk industris exportmöjligheter till Baltikum och Östeuropa är så viktiga att vi i regeringen är mitt uppe i arbetet på att lägga fram förslag om nya åtgärder, och de förslagen kommer snart att ligga på riksdagens bord.

Den formuleringen återfinns inte i svaret. Däremot säger statsrådet att regeringen är medveten om önskemålen att på något sätt stödja det ekonomiska utbytet med de baltiska staterna. Jag kan konstatera att det i olika sammanhang förs fram krav på insatser från regeringens sida. Man konstaterar gång på gång att med nuvarande regler är det inte möjligt att genomföra en rad viktiga affärer.

Jag skall ge några exempel på krav. När näringsutskottet i förra veckan besökte Volvo, inskärpte koncernchefen Sören Gyll mycket kraftigt för oss att det måste skapas bättre regler för exportstöd till Baltikum och Östeuropa. Nuvarande krav på säkerheter är omöjliga att uppnå.

Vid Aros-mässan i Västerås i lördags tryckte Storas koncernchef Bo Berggren hårt på att möjligheterna till stöd måste bli bättre i Sverige. Percy Barnevik i ABB har vid flera tillfällen med skärpa varnat för passiviteten när det gäller utvecklingen i Östeuropa.

Leif Blomberg, Metalls ordförande, kräver i Metalls program, Programmet för nationellt krafttag för industrin, att alla möjligheter skall prövas för att förbättra exportstödet.

Herr talman! Enligt min mening är läget följande. Svensk industri har kapacitet och kunnande samtidigt som länderna i Baltikum har stora behov att fylla. Hittillsvarande regler räcker inte till. Då måste regeringen ta initiativ för att främja jobben och tillväxten.

Anf. 91 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag är givetvis medveten om det stora intresse som finns hos näringslivet att utvidga förbindelserna med bl.a. de baltiska länderna. Jag kan försäkra att vi nästan dagligen får uppvaktningar från olika håll – av precis den karaktär som nu nämndes – där det framförs önskemål om ökat statligt stöd för både den ena, andra och tredje insatsen. I en del fall måste vi tyvärr med hänsyn till ibland gällande regler och ibland det existerande statsfinansiella utrymmet säga att något inte kan komma i fråga. I andra fall kan vi pröva olika förslag och då väga olika förslag till åtgärder mot varandra.

Jag konstaterade i mitt svar att vi prövar olika typer av åtgärder för att främja utvecklingen av handeln med bl.a. de baltiska länderna. Jag tror att

Göran Magnusson och jag kan vara eniga om att en sådan prövning bör bl.a. beakta möjligheterna att på olika sätt med hjälp av exportkrediter och kreditfinansiering stödja en sådan utveckling. Helst skulle vi vilja åstadkomma detta genom att det ekonomiska läget förbättras på ett sådant sätt i de berörda länderna att utrymme ges för garantigivning av exportkrediter i normal ordning. Nu ser förutsättningarna inte så goda ut, och då får vi pröva andra vägar.

Anf. 92 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det är angeläget att pröva andra vägar. När statsrådet för ungefär ett år sedan fick liknande frågor i kammaren gav han ungefär samma svar. Men sedan dess har det inte hänt så förfärligt mycket. Visserligen har en del åtgärder redovisats, och de är naturligtvis glädjande. Men sett från industrins synpunkt och de möjligheter som finns till sysselsättning där, borde det vara möjligt – vi är i och för sig överens om att det är angeläget – att snabbt komma med förslag till åtgärder som verkligen tar till vara den produktionskapacitet som nu finns i svensk industri och fylla de behov som finns i de baltiska staterna.

Problemet för de baltiska staterna och Östeuropa i övrigt, som även statsrådet framhåller, är att de saknar den marknad som gör det möjligt att på vanliga kommersiella grunder klara handeln. Med dessa särskilda initiativ skulle det gå att medverka till den positiva utveckling som skapar en marknad för mer normala och kommersiella verksamheter.

Anf. 93 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag menar att en av de viktigaste och mest angelägna frågorna för Sverige, och inte minst för Västeuropa som helhet, är att utvidga förbindelserna med länderna i Central- och Östeuropa – både av ekonomiska och av politiska skäl. Därför prövar vi ständigt nya möjligheter att bistå dem, och därför har vi tagit ett stort antal initiativ. Göran Magnusson gav ett erkännande på den punkten.

Jag skulle vilja peka på att Sverige gått i spetsen för att ingå frihandelsavtal med de baltiska länderna. Mot den bakgrunden menar jag, och där är Göran Magnusson och jag eniga, att vi skall fortsätta prövningen. Åtgärderna på ett område får vägas mot andra angelägna mål.

Anf. 94 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det är bra att statsrådet uttalar sig för att åtgärder skall vidtas. Jag skulle vilja ha litet snabbare anfall när det gäller hela frågan och litet mer klara grepp. Det kan t.ex. vara att regeringen säger att man skall komma med förslag som skall underlätta för svensk industri, lindra arbetslösheten i Sverige och tillfredsställa grundläggande behov i de baltiska staterna och Öst- och Centraleuropa i övrigt.

Statsrådet framförde i slutet av sitt svar en reservation angående vilka ekonomiska möjligheter som faktiskt står till buds. Vi får alla ha stor respekt för de ekonomiska förhållandena. Men det kostar faktiskt Sverige en god del pengar att inte utnyttja produktionskapaciteten och människors vilja till arbete. Med litet fräscht och kreativt tänkande går det att utnyttja de ekono-

miska resurser som vi ändå måste betala för i dag men inte får ut särskilt mycket för.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1992/93:179 om regeringens kontakter med Tyskland om Danmarks krav rörande Maastrichtavtalet

Anf. 95 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om det finns någon grund för uppgifter i en artikel i The Economist den 7 november 1992 om att de finska, norska och svenska regeringarna informellt skulle ha bett Tyskland stå fast mot Danmarks krav i förhållande till Maastrichtavtalet. Motivet skulle vara att danska särlösningar skulle försvåra våra medlemskapsförhandlingar.

Jag kan naturligtvis inte uttala mig för andra regeringar. För svenskt vidkommande är svaret nej.

Anf. 96 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Dinkelspiel för svaret på min fråga. Det var precis det svar jag naturligtvis hoppades på, och det var precis det svar jag väntade mig.

Men eftersom uppgifterna har förekommit i internationell press och även förekommit i den svenska debatten, tyckte jag att det var viktigt att Europaministern fick tillfälle att inför kammaren, på detta klara och entydiga sätt, avvisa den typen av beskyllningar.

Jag vet att vi är helt ense om att det är viktigt med ett nära nordiskt samarbete också när det gäller relationerna till EG och inför förhandlingsprocessen, som alla nordiska länder kommer att vara involverade i under kommande år. Det förutsätter att de nordiska länderna i de förhandlingssituationer som uppstår kan lita på varandras lojalitet och stöd. Den här typen av uppgifter är naturligtvis väldigt skadliga.

Jag noterar med glädje att dementin är mycket entydig och icke tvetydig.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1992/93:200 om vapenexporten till Tunisien

Anf. 97 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har med anledning av uppgifter från Amnesty International frågat utrikesministern om hon avser vidta några åtgärder för att stoppa vapenexporten till Tunisien. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Exporten av krigsmateriel från Sverige till Tunisien uppgick för år 1991 till 219 000 kr, för år 1990 till 2 483 000 kr och för år 1989 till 10 993 000 kr. Uppgifter om exportens storlek för år 1992 kommer att lämnas till riksdagen i regeringens sedvanliga skrivelse våren 1993.

Varje utförselärende, avseende såväl Tunisien som andra länder, avgörs med beaktande av de gällande riktlinjerna för den svenska vapenexporten, inkl. vad däri sägs om hänsynen till respekt för de mänskliga rättigheterna. Vid sin prövning av de utförselärenden som under senare år förekommit avseende Tunisien har regeringen inte funnit att hinder förelegat för tillstånd enligt riktlinjerna.

Såsom Gudrun Schyman helt riktigt påpekar skärps kravet på respekt för de mänskliga rättigheterna i regeringens förslag till ny krigsmateriellagstiftning. Regeringen kommer att utgå från detta i sin prövning av enskilda utförselärenden. Hur detta kommer att utfalla i praktiken avseende Tunisien eller något annat land kan jag givetvis inte uttala mig om. Det beror helt och hållet på de förhållanden som föreligger då utförselansökan skall prövas.

Anf. 98 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret. Det finns mycket i förslaget till ny krigsmaterielexportlag som inte är bra, men det som är bra i den är att man skärper kravet på respekt för de mänskliga rättigheterna. Jag tycker att det är mycket välkommet.

Att jag har ställt denna fråga om Tunisien beror på att det där är ganska illa ställt med de mänskliga rättigheterna. Jag anser att situationen i Tunisien, just med hänvisning till kravet på respekt för mänskliga rättigheter, är sådan att det inte borde vara möjligt att exportera vapen dit.

Tunisien har, enligt uppgifter som jag har fått, under årets första sju månader köpt vapen och ammunition för 11 miljarder kronor från Sverige. Därmed är Tunisien hittills i år den tionde största köparen av svenska vapen.

Samtidigt som det här pågår har Amnesty International rapporterat om att 245 människor dömts i mycket summariska rättegångar, anklagade för att hota rikets säkerhet. Av dem har 45 dömts till livstids fängelse och de övriga till fängelsestraff på upp till 24 år. Dessutom rapporteras om tortyr av fångar i de tunisiska fängelserna. I dessa rättegångar har bekännelser framtvingats under tortyr.

Vi har tidigare tagit upp denna fråga i den allmänpolitiska debatten. Då ställde Bertil Måbrink frågan till Margaretha af Ugglas, men fick aldrig något svar. Jag vill nu ställa frågan igen. Hur går dessa uppgifter ihop med en bedömning att det inte föreligger några hinder för tillstånd enligt riktlinjerna? Jag undrar vilka rapporter man stödjer sig på. Anser man inte att de rapporter som Amnesty International har kommit med är trovärdiga?

Anf. 99 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Får jag först säga att de rapporter som vi stödjer oss på inte begränsar sig till dem som kommer från Amnesty International, men att vi fäster mycket stort avseende också vid dessa rapporter.

Jag vill också säga att även jag anser att det finns anledning att rikta kritik mot MR-situationen i Tunisien. Det finns återkommande uppgifter om brott mot de mänskliga rättigheterna, och den rapport som också jag själv har tagit del av och som avser rättegången mot 245 tunisier för hot mot rikets säkerhet lämnar naturligtvis utrymme för en hel del kritik.

Det här måste avvägas mot andra hänsyn och bedömningsgrunder. Det

finns också positiva tecken i den tunisiska utvecklingen vilka måste uppmuntras. Man har inlett en demokratiseringsprocess, men den måste naturligtvis fördjupas och påskyndas. Liksom på andra håll i arabvärlden brottas man med religiös extremism.

Men svårigheten att hantera den typen av kriser ursäktar naturligtvis inte på något sätt brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är mot denna bakgrund av avgörande vikt för den fortsatta bedömningen att den tunisiska regeringen lever upp till de löften om politiska reformer som den har ställt i utsikt.

När allt detta är sagt måste jag säga att jag förstår att Gudrun Schyman förvånades om hon har läst att vapenexporten till Tunisien uppgick till 11 miljarder kronor. Jag tror att hon avsåg 11 miljoner kronor. Frågan är ändå av principiellt intresse, och avvägningen mellan mänskliga rättigheter och annat har lett till det resultat som jag här har pekat på.

Anf. 100 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag menade miljoner och inte miljarder. Men även om det gäller miljoner är Tunisien ett stort köparland.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man tar så lätt på dessa uppgifter och förhållanden. Det är, som statsrådet säger, en avvägningsfråga, men vad är det som väger tyngst i denna avvägning? Vilka intressen är så mycket starkare att man utifrån de här faktiska rapporterna och omständigheterna ändå kan säga att det inte föreligger några hinder för tillstånd enligt de riktlinjer som just säger att man skall skärpa synen på de mänskliga rättigheterna?

Jag tycker att det finns en klar motsättning på denna punkt, och jag undrar vilka skäl som väger över åt det andra hållet.

Anf. 101 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Först förmodar jag att de statistikuppgifter som Gudrun Schyman redovisar bygger på SCB:s statistik, men vi har inte fått redovisningar av exporten från företagen.

Dock kan jag säga, bara för att belysa svårigheterna att identifiera det hela, att de tillstånd som har beviljats under den nuvarande regeringens tid inte tillnärmelsevis uppgår till det belopp som Gudrun Schyman redovisar. Det betyder, såvitt inte något fel begåtts i sammanhanget, att utförseltillstånden ligger längre tillbaka i tiden. Därför kan också tillstånden återspegla då rådande omständigheter.

Dessutom vill jag säga att man rent principiellt skiljer mellan olika typer av åtgärder, mellan olika instrument och materiel som försäljs. I det här fallet rör det sig om materiel som inte kan användas mot kampen internt för stöd av mänskliga rättigheter.

Anf. 102 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Vi kommer väl inte så mycket längre i denna diskussion. Vad jag skulle vilja veta är om man bl.a. vid regeringsbesök i Tunisien under sommaren från utrikesdepartementets sida har tagit upp denna kritik med företrädare för den tunisiska regeringen och gjort klart att man har utvecklingen

under uppsikt och att det i framtiden blir svårigheter med tillstånd för vapenexport.

Anf. 103 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag senast här i dag har givit uttryck just för att det finns anledning att rikta kritik mot vissa förhållanden i Tunisien. Får jag också säga att alla beslut av denna karaktär i fråga om Tunisien har fattats efter noggrann prövning av alla relevanta fakta och dessutom att de beslut som har fattats har en mycket bred parlamentarisk förankring.

Anf. 104 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Får jag då bara konstatera att denna breda parlamentariska förankring i varje fall inte omfattar samtliga partier.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1992/93:150 om Svenska Rymdaktiebolaget

Anf. 105 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Bruno Poromaa har frågat mig om jag är beredd att medverka till att Rymdbolaget får en sådan organisation som tillmötesgår de anställdas uppfattning med bl.a. egen ledning lokaliserad på Esrange i Kiruna och att de arbetsuppgifter som tillhör verksamheten också utförs på rymdbasen.

Frågan har ställts med anledning av att företagsledningen aktualiserat förändringar i företagets organisation.

Bruno Poromaa torde vid det här laget vara bekant med min uppfattning i denna typ av frågor. Jag har nämligen i november förra året och i mars i år svarat honom på likartade frågor.

Jag anser alltså att det ankommer på företagens styrelser och ledningar att besluta om inriktning, utveckling och organisation av verksamheten. Detta gäller för såväl privat ägda som statligt ägda företag. Jag ser därför ingen anledning att ingripa i denna beslutsordning, som också gäller för det nu aktuella företaget.

Avslutningsvis förstår jag inte grunden för Bruno Poromaas oro för att "inflytandet i Rymdbolaget skall förskjutas söderöver mot Solna". Enligt vad jag erfarit tar förändringarna sikte på att få fram en plattare organisation med fem à sex självständiga enheter direkt under verkställande ledningen. Några av dessa enheter skall ha chefer placerade i Kiruna. Motsvarande finns inte i dag. Bl.a. kommer det största och snabbast växande affärsområdet – jordobservationstjänster – att ledas från Kiruna.

Anf. 106 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret, om det nu kan betraktas som ett svar. Jag hade verkligen hoppats att statsrådet hade haft något annat att komma med än det som han hittills har mässat om, att det är företagsledningarna som skall fatta beslut i sådana här frågor.

Alltsedan 1962 har Sverige aktivt deltagit i det internationella rymdsamarbetet och även satsat på ett stort nationellt program. Vi har i min landsdel i stor utsträckning fått skörda effekterna av detta arbete. Antalet sysselsatta i verksamheten har kontinuerligt ökat, och vi betraktar det arbete som Rymdbolaget bedriver som ett flaggskepp i kommunens näringsliv. Vi är verkligen stolta över det och vill gärna peka på att det är ett exempelariskt arbete som utförs där.

Den omorganisation som nu pågår inom Rymdbolaget får till följd att arbetsuppgifter kommer att överföras från Kiruna till huvudkontoret i Solna. Detta vänder vi oss starkt emot. Vi har inte råd att förlora ett enda arbetstillfälle i det hårt ansträngda läge som vi befinner oss i.

Nu gör statsrådet gällande att det bara är jag som känner oro. Men de anställda känner oro. Jag kan tala om för statsrådet att även hans partivänner i min hemkommun känner en stor oro. De har bl.a. i kommunfullmäktige aktualiserat att kommunen skall agera på något vis i den här frågan. Jag tycker att statsrådet inte har någon som helst föståelse för den oro som vi känner för utvecklingen inom Rymdbolagets verksamhet i Kiruna.

Anf. 107 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag har förståelse för oro som uppstår i samband med olika typer av förändringar. Såvitt jag har informerats om de förändringar man planerar inom Rymdbolaget, gäller de framför allt en plattare organisation, som bl.a. skulle leda till att verksamheten i vidare omfattning skulle komma att ledas från Kiruna.

Jag vill också markera mycket tydligt, att på det senaste europeiska rymdministermötet, i Granada, prioriterade den svenska regeringen utomordentligt entydigt sina satsningar på rymdfrågorna avseende jordobservationstjänster, som särskilt berör Kiruna och därmed också Kirunas sysselsättning.

Anf. 108 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Det var så statsministern också sade vid ett tillfälle, att den nuvarande regeringen prioriterar rymdverksamheten och att sysselsättning därmed skapas i Kiruna kommun. Men sådana omorganisationer som den nu aktuella skapar inga nya arbetsuppgifter. Om det är sådana satsningar som den nuvarande regeringen har för avsikt att medverka till, betackar vi oss för de satsningarna.

Statsrådets partivän föreslår helt enkelt i en motion i kommunfullmäktige att kommunledningen aktivt och skyndsamt skall ta kontakt med ägaren, näringsdepartementet och regeringen, om utlokalisering av Rymdbolaget från Stockholm till Kiruna. Han vädjar också om att kommunledningen aktivt och skyndsamt skall verka för att beslutet gällande omorganisationen av Rymdbolaget senareläggs.

Vad tycker statsrådet om sina partivänners aktiviteter i denna fråga?

Anf. 109 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag recenserar av förklarliga skäl inte personer som icke är närvarande i denna kammare. Jag svarar på ställda frågor.

För enskilda aktiebolag är ordningen den att styrelsen får svara för organi-

sationen och ledningen av bolaget så länge ägaren har förtroende för styrelsen och ledningen. Det är i enlighet med gällande svensk lag, aktiebolagslagen. Saknar ägaren, i detta fall regeringen och slutligen riksdagen, förtroende för styrelsen och ledningen skall man enligt den svenska modellen byta dessa.

Vi har förtroende för styrelsen. Jag kan försäkra att vår satsning inte är en fråga om någon omorganisation, utan vi gör betydande ekonomiska satsningar för ökande engagemang i jordobservationstjänster, som kommer att påverka Kiruna positivt.

Anf. 110 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Bland de anställda inom Rymdbolaget ute på Esrange har det alltid rått ett gott förhållande och mellan de anställda och den lokala ledningen. Effekterna av detta goda samarbete kan man också avläsa i det goda resultat som man har uppnått. Jag är rädd för att detta goda förhållande kommer att raseras med det som nu pågår.

Statsrådet säger i Svenska Dagbladet den 6 november förra året att nu lämnar den nuvarande regeringen åt industriledare och företagare att sköta sina företag och fatta alla de beslut, även obehagliga sådana, som krävs för att uppfylla ägarens och företagarnas mål.

Fortfarande är statsrådet den främste representanten för ägaren. Jag vill fråga: Ligger det inte i statsrådets intresse att det goda förhållande som rått och fortfarande råder på Esrange även fortsättningsvis skall behållas?

Anf. 111 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Självfallet. Men det är knappast så att ägaren, vare sig regeringen eller riksdagen, är den som i första hand vårdar personalförhållandena vid Esrange. Det ankommer på företagsledningen och styrelsen i Rymdbolaget.

Vi har förtroende för styrelsen och företagsledningen i Rymdbolaget. Jag är fullständigt övertygad om att de kommer att finna lösningar som väl tar till vara resurser och möjligheter på bl.a. Esrange i Kiruna.

Jag betonar ånyo: Med det europeiska rymdministermötet i Granada, som avslutades förra veckan, har vi mycket starkt profilerat svensk rymdforskning och svensk rymdpolitik genom satsningar på jordobservation och miljöfrågor som i högsta grad berör Kiruna.

Anf. 112 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att som politiker från den nordligaste delen av vårt land saknar man faktiskt ett sådant statsråd som vi hade under 80-talet. Han deklarerade vid alla tillfällen att man inom alla politikområden måste ta sitt regionalpolitiska ansvar.

Jag vill fråga: Med den roll, som något slags ickeminister, som statsrådet har i den här regeringen, tar statsrådet något som helst regionalpolitiskt ansvar?

Anf. 113 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Visst tar vi vår del av det regionalpolitiska ansvaret. I likhet med Bruno Poromaas partikamrater, som företrädare på posten, har jag

överlämnat åt styrelse och ledning att fatta erforderliga beslut enligt gällande instruktioner från ägaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1992/93:195 om utredning om salmonellaprover på kött

Anf. 114 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig om Konkurrensverkets utredning om kostnader för kontroll av importerat kött tillkommmit på mitt initiativ.

Det är Konkurrensverkets uppgift att med stöd av konkurrenslagen (1982:729) självständigt, efter anmälan eller på eget initiativ, ta upp och pröva enskilda ärenden.

Regeringen eller en enskild minister får således inte påverka vilka ärenden Konkurrensverket skall ta upp.

Svaret på frågan är följaktligen nej.

Anf. 115 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar näringsministern för svaret. Det var bra att det inte var på näringsministerns initiativ som denna utredning kom till.

Skall man tolka Konkurrensverkets senaste tilltag kan man tro att det är acceptabelt att ett antal människor får salmonella, om vi bara kan få möjlighet att äta importerat kött, som kan säljas till lägre priser.

Det är klart att en provtagning kommer att kosta pengar. Men en svensk kvalitetsvara produceras inte heller utan kostnader.

Jag frågade Karl Erik Olsson, jordbruksministern, om detta häromdagen. Han sade att Livsmedelsverket kommer att skärpa sina bestämmelser, eftersom vi har fått en ökad frekvens av importerat kött med salmonella. Det är en folkhälsorisk. Vi har en mycket fin situation i Sverige när det gäller detta. Vi har hårda krav. Därför är det angeläget att upprätthålla den beredskap som vi har.

Livsmedelsverket har också kommit med skärpta krav. Då går Konkurrensverket in och gör en undersökning för att se om detta möjligtvis kan försvåra konkurrensen gentemot det svenska köttet.

Jag skulle vilja fråga näringsministern: Är det viktigare att ha konkurrens på det här området, att kunna sälja billigt kött, än att ha en god folkhälsa?

Anf. 116 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Konkurrensverket gör självständigt sina bedömningar. Vi skall ha en konkurrensneutral situation som gynnar konsumenten. Även livsmedelsverket skall göra sina bedömningar. Sedan får en sammanvägning ske enligt gällande lagstiftning, som icke enskilt statsråd skall blanda sig i.

Anf. 117 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Näringsministern säger att Konkurrensverket skall fatta sina beslut utifrån vad som kan gynna konsumenten. Det kan knappast gynna

konsumenten att inte kunna vara säker på att de varor som köps är bra och att de är fria från salmonella.

Vi har fått den kvalitet som det svenska köttet har därför att vi inte använder mediciner i uppfödningen. Vi har god hygien. Vi har en god skötsel av djuren. Om man i exportländer avstår från denna goda hygien, använder mediciner och på det sättet skapar förutsättningar för en vara som är infekterad, får man en sämre vara. Då måste det vara rimligt att ha en kontroll som ser till att denna vara inte saluförs till de svenska konsumenterna.

Naturligtvis begriper jag det näringsministern säger, att Konkurrensverket fattar sina beslut självständigt. Det är så det skall vara. Det jag vill veta är om näringsministern tycker att det är rimligt att man sätter konkurrensfrågorna i förgrunden och folkhälsofrågorna i andra hand.

Anf. 118 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Konkurrensfrågorna skall självfallet Konkurrensverket sätta i förgrunden i och med att man är satt att vaka över de frågorna. Folkhälsofrågorna behandlas i sitt eget verk.

Anf. 119 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Då tycker jag att det också är rimligt att Konkurrensverket i sin bedömning tar med de kostnader som en god kvalitet på svenskproducerad vara innebär. Vill man konkurrera med den svenska varan, får man naturligtvis finna sig i att de krav som vi har i de här sammanhangen också tillgodoses. För att vi skall kunna veta detta, måste vi ha en kontrollverksamhet. Speciellt viktigt är detta eftersom vi nu har upplevt att ganska stora kvantiteter salmonellasmittat kött har kommit in i Sverige.

Det är mot den bakgrunden jag vill veta näringsministerns uppfattning i den här frågan. Måste inte hälsoeffekterna ändå vara viktigare?

Anf. 120 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Som jag redan tidigare har sagt har varje verk, enligt vår gällande konstitution, att göra bedömningar utifrån de lagar och förordningar som gäller. Jag skall icke som enskilt statsråd blanda mig i deras utövning av verksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1992/93:199 om verksamheten vid Cityvarvet

Anf. 121 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Sten Östlund har frågat mig om jag är beredd att pröva förslagen från de anställda om fortsatt verksamhet vid Cityvarvet.

Jag har vid flera tillfällen här i riksdagen besvarat frågor om huruvida jag är beredd att vidta några åtgärder som berör de statliga företagens verksamhet. Jag har då sagt att det ankommer på företagens styrelser och ledningar att besluta om den framtida inriktningen och utvecklingen av verksamheten. Detta gäller såväl privat ägda som statligt ägda företag. Jag ser därför ingen

anledning att ingripa i denna beslutsordning, som också gäller för det nu aktuella företaget.

Anf. 122 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag kan bara konstatera att det verkar vara ett standardformulär för Per Westerbergs del.

Anledningen till att jag ställde den här frågan nu var att Göteborgs kommunstyrelse under förra veckan fattade beslut om att på nytt granska det förslag som de anställda har utarbetat för att förhoppningsvis kunna fortsätta driften på Cityvarvet. Förslaget hade tidigare avslagits av Celsius ledning. Jag har ingen anledning att göra någon bedömning av detta.

Anledningen till att kommunstyrelsen tar upp detta på nytt är att Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har bedömt att arbetslösheten i länet kommer att vara 9 % nästa sommar. När den bedömningen gjordes var inte bilindustrins prekära läge känt. Det är tusentals bilarbetare som dessutom kommer att räknas in i de tidigare siffrorna. På vilken nivå arbetslösheten i Göteborg, som ligger högst i länet, stannar nästa sommar kan man bara spekulera i. Man skall inte måla en viss potentat på väggen, men nog blir arbetslösheten högre än de beräknade nio procenten. Siffran blir nog betydligt över 10 %. Därför hade det, som kommunstyrelsen bedömer det, varit av värde att kunna bärga åtminstone en del av de jobb som nu finns på Cityvarvet.

Som bekant är sysselsättningssituationen mycket allvarlig, inte minst för metallarbetarna. Man räknar med att en fjärdedel av landets metallarbetare kommer att gå arbetslösa någon gång under nästa sommar. Här har man en möjlighet, utan att påverka konkurrenssituationer och annat i landet, att stimulera och kanske också positivt verka för att en del metallarbetsplatser får finnas kvar under en längre tid än man från början hade tänkt sig.

Anf. 123 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag vet att diskussionerna nere i Göteborg har varit både långa och mycket omfattande. Såvitt jag har erfarit har man icke funnit förutsättningar och möjligheter att hitta någon alternativ lösning. Det är inget tvivel om att det hade varit mycket bra om en lösning hade stått att finna som hade kunnat ge varaktiga arbetstillfällen. Men såvitt jag har förstått har man icke kunnat finna sådana lösningar. Jag är helt övertygad om att Celsius ledning är mycket öppen för konstruktiva förslag som kan ge fortsatt kommersiell verksamhet i hela eller delar av Cityvarvet.

Anf. 124 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Någon alternativ produktion eller alternativ lösning när det gäller sysselsättningen för de 420 direkt anställda och de 300 entreprenörerna på Cityvarvet lär det inte vara möjligt att åstadkomma.

Vill man bevara sysselsättningen under kanske några år framåt bara, men ändå fram till dess att det blir ett bättre läge på arbetsmarknaden, är fortsatt reparationsverksamhet det enda möjliga alternativet.

Jag vet att Celsius ledning har gjort en seriös bedömning här av de marknadsmässiga villkoren. Men jag för min del anser att också näringsministern, som ju företräder regeringen, skulle kunna ha en samhällsekonomisk syn på

detta. Vi vet att arbetslösheten kommer att kosta ungefär 100 miljarder det här året. Men det finns en del att diskutera i fråga om hur pengarna från statskassan skall användas, dvs. om de skall användas till arbetslöshetsunderstöd eller kanske till att stödja en verksamhet som i sig inte är särskilt lönsam.

Anf. 125 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på arbetsmarknadspolitiken. Jag bara noterar att Celsius ledning vid prövande av ett antal olika förslag icke har kunnat finna några kommersiella lösningar när det gäller att åstadkomma varaktiga arbetstillfällen på Cityvarvet. Man hade annars helt klart varit intresserad av att försöka finna sådana lösningar.

Några möjligheter att gå in och vidta kortsiktiga industristödsåtgärder genom statliga subventioner till enskilda företag för att bevara sysselsättning är icke för handen enligt gällande internationella avtal. Vi har inte heller funnit att den typen av politik varit framgångsrik. Vi har sett resultaten alltför tydligt under 70- och 80-talen. I stället får vi försöka skapa och förnya svenskt näringsliv så snart det är möjligt att åstadkomma en återkomst och en förstärkning av svensk industriell bas. Men erfarenheter visar att det är bättre att stödja nytillkommande kapacitet än att stödja sådan som är på väg ut.

Jag beklagar att det ännu inte gått att finna en bra lösning på Cityvarvet.

Anf. 126 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Näringsministern har fel när det gäller hans första påstående. Är det någon bransch där man kan ge statligt stöd om så önskas, lär det vara varvsindustrin. Om vi studerar Europa, och då inte minst EG-länderna, finner vi att man där stödjer sin varvsindustri med ordentliga subventioner så att det, skulle jag vilja säga, bara smäller i väggarna.

Men det var inte det som jag var ute efter. Inte heller jag tror att ett direkt statligt subventionsstöd exempelvis via Celsius skulle förbättra situationen. Däremot har det funnits förslag från de anställdas sida, som – sett från ägarens, statens, sida – kanske skulle göra att man kunde gå in och titta ordentligt på förhållandena och med öppna ögon föra diskussioner med t.ex. Celsius. Celsius är ju inte precis ett förlustföretag. Tvärtom går det mycket bra för Celsius – liksom det gör för många andra statliga företag. Kanske kunde det ha funnits en möjlighet att från arbetsmarknadssynpunkt diskutera det läget att Celsius får lägga ner varvet i fråga. I gengäld skulle Näringsdepartementet, som väl förväntar sig en viss utdelning beträffande det resultat som Celsius kommer att uppvisa för innevarande år, exempelvis ha kunnat föra diskussioner på basis av omfattningen. Alternativt kunde man ha diskuterat färdigt med de anställda när det gäller deras alternativ.

Anf. 127 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I olika sammanhang kan man medge generella stödåtgärder för vissa branscher. Det har förekommit, och förekommer fortfarande – det är helt riktigt – ute i Europa. Däremot skall man inte gå in i enskilda företag.

När det gäller Celsius industrier och Cityvarvet vill jag säga att det måste

vara företagsledningen som gör en värdering av var dess investeringskapital gör största nyttan samt tryggar framtiden och sysselsättningen inom Celsiuskoncernen. Dess bedömning är alldeles uppenbar: Man tror icke att fortsatt förlusttäckning inom Cityvarvet är en bra lösning, utan pengarna kan användas framgångsrikt inom andra delar av verksamheten som skapar mera framtidsinriktade och beständiga arbeten.

Jag beklagar att det inte har gått att finna en bra lösning på Cityvarvet, så att det hade gått att rädda någon del av verksamheten. Men det måste vara någonting som ger lönsamhet och som gör att arbetstillfällen kan bevaras under en längre tid. Det får inte vara någonting som kortsiktigt bara ger ett intryck av illusioner.

Anf. 128 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att en fortsatt debatt mellan näringsministern och mig i den här frågan skulle vara tämligen resultatlös.

Jag bara konstaterar att även om det finns spelregler för hur det skall vara när det gäller förhållandet mellan departement och företag, är det aldrig förbjudet för exempelvis näringsministern att tala med de företagsledningar som han ytterst är ansvarig för.

Jag har en känsla av att det i det här fallet inte har förts några särskilda samtal, och jag är helt på det klara med vilket uppdrag Celsius ledning har när det gäller bl.a. ekonomin. Det har dock funnits förslag från de anställdas sida som jag förstår att Celsius inte har kunnat acceptera. Men kanske skulle staten som ägare ha kunnat gå in. Man kunde ha sagt: Vi är beredda att ändå acceptera en lösning under några år framöver. Därmed skulle man undvika att de här 400, indirekt 700, anställda blir arbetslösa i ett läge där 25 % av metallarbetarna går utan jobb.

Anf. 129 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag kommer att ge er, ärade talare, endast ytterligare ett inlägg var.

Anf. 130 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag talar ständigt med företagsledningarna för resp. statligt företag. Men spelreglerna för dem måste vara mycket klara. De skall ju driva företagen så, att verksamheten på bästa möjliga sätt tas till vara och det kapital som finns i bolagen verkligen används till att utveckla företagen och skapa beständiga arbetstillfällen.

Jag beklagar, som sagt, att det inte har gått att finna en lösning på Cityvarvet, vilket även, såvitt jag förstår, de fackliga organisationerna i Celsius konstaterat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.41 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

25 § Svar på fråga 1992/93:81 om bedömningen av tillstånd till verksamhet med miljöfarligt avfall

Anf. 131 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Ingegerd Sahlström har frågat mig om jag mot bakgrund av ett visst beslut om tillstånd enligt miljöskyddslagen anser att allmänhetens oro skall ges betydelse vid bedömningen av tillståndsfrågan.

Beslutet gäller Scanfuel AB i Halmstad. Koncessionsnämnden för miljöskydd lämnade i ett beslut den 21 augusti 1992 företaget tillstånd att i Halmstad bedriva verksamhet vid en anläggning för behandling av miljöfarligt avfall. Tillståndet innebär rätt för företaget att ta emot och behandla oljeavfall, lösningsmedelsavfall m.m. för framställning av bränsle.

Koncessionsnämndens beslut har överklagats till regeringen av Halmstads kommun och enskilda personer. Ärendet är för närvarande på remiss. Som Ingegerd Sahlström säkert vet får jag inte föregripa prövningen genom att nu uttala mig om hur jag ser på ärendet.

Anf. 132 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågan. Det är helt riktigt att den är föranledd av det beslut som koncessionsnämnden har fattat. Men man kanske kan se på frågan litet mer principiellt och inte enbart hänga upp den på Scanfuel i Halmstad. Vad jag tycker är viktigt är hur man väger in människors oro i sådana fall.

Detta fall har oroat många människor, speciellt de människor som bor nära en sådan anläggning. I detta specifika fall gäller det bl.a. ett rekreationsområde med kolonistugor och sommarstugor. Människorna är naturligtvis ängsliga för hälso- och miljöeffekterna. Men de är också ängsliga för att deras hus skall falla i värde.

Det är tunga instanser som har sagt ifrån att de anser att beslutet är felaktigt. Speciellt dåligt tycker jag att det är att man i ett redan känsligt område ger tillstånd till ytterligare behandling av miljöfarligt avfall.

Om jag har förstått miljöskyddslagen rätt skall störningar dels förebyggas, dels inte tillåtas om de är onödiga, även om de inte medför några mer påtagliga olägenheter.

Om vi bortser från detta specifika fall, undrar jag rent allmänt om sådana omgivningsstörningar som exempelvis oroar människor skall utgöra skäl att säga nej till en verksamhet, t.ex. av samma typ som Scanfuel.

Anf. 133 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! När vi prövar sådana ärenden lyssnar vi naturligtvis på alla remissinstanser. Det är därför som remissbehandling tillämpas. Det är klart att det som är lättast att ta på rent objektivt är oomtvistliga fakta som finns i ärendet och som kommer fram i själva remissbehandlingen.

Man kan resonera om Sakab i stället. I sådana ärenden är det viktigt att man ser på ärendet i förhållande till omgivningen, dvs. hur man måste gardera sig mot vad som kan hända i all mänsklig verksamhet, i synnerhet när det gäller miljöfarligt avfall. Då väger man naturligtvis in vad som kan drabba omgivningen. I detta ligger också ett hänsynstagande, åtminstone indirekt, till de människor som bor i närheten och som känner oro. Det är på det sättet som jag rent formellt ser på behandlingen av ett sådant ärende.

Sedan är det dessutom viktigt att konstatera att ju farligare materier man har att hantera, desto viktigare är det naturligtvis både att vara noggrann vid prövningen och att, som lagen säger, förebygga skada.

Detta är ett grannlaga jobb, och jag tror att det är viktigt att avslutningsvis konstatera att det vore bäst om man kunde undvika att denna sorts problem uppkommer. Kretsloppshantering av olika farliga substanser kan naturligtivs gå åt rätt håll, och då får man undvara de ämnen som man inte kan hantera på något bra sätt.

Anf. 134 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag inser att verksamheten som sådan behövs. Den är en nödvändighet. Frågan är bara var den skall placeras. En viss sådan verksamhet finns redan i detta miljökänsliga område.

När det gäller fakta tycker jag att man redan i den föregående remissrundan har pekat på att det finns luftföroreningar och luftpåverkan på bostadsområdena i närheten. Kommunen har talat om att man inte kan belasta reningsverket ytterligare, osv. Jag anser alltså att faktauppgifter som talar emot detta beslut finns. Dessutom finns denna mänskliga oro. Människor i närheten av anläggningen funderar ju på om de skall flytta eller om de skall stanna kvar och vara ängsliga för det som de odlar på sina kolonitäppor och liknande.

När det gäller omgivningsstörningar har jag förstått att man enligt miljöskyddslagen kan ta hänsyn till insekter, råttor och annat. Är det trots allt inte viktigare att ta hänsyn till miljö- och luftföroreningar?

Anf. 135 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Som jag sade inledningsvis har Ingegerd Sahlström något lättare än jag att resonera i det enskilda fallet. Jag skall inte lockas in i den diskussionen.

Som jag också sade i mitt andra inlägg är det klart att det är beroende på hur farligt det miljöfarliga avfallet är som man avgör hur högt man måste lägga ribban när man verkställer prövningen. Det är därför som vi har miljöskyddslagens bestämmelser, och det är därför som vi har en särskilt noggrann prövning av denna sorts material och dess hantering, vilket tyvärr är en följd av det moderna samhällets verksamhet i övrigt.

Jag vill återigen anknyta till att det är än viktigare att vi tänker på detta när vi diskuterar hur vi skall organisera samhället framöver och att vi försöker få kretsloppet att fungera, så att vi så långt som möjligt slipper destruktion.

Anf. 136 ANDRE VICE TALMANNNEN:
Jag medger ytterligare ett inlägg från vardera talare.

Anf. 137 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):
Herr talman! Jag förstår att miljöministern inte kan uttala sig i den enskilda frågan, det enskilda fallet. Men jag har ändå fått ett svar från miljöministern. Nu hoppas jag att regeringen, när frågan kommer upp på dess bord, skall väga in all klokskap och ta hänsyn till alla konsekvenser som finns, dels när det gäller miljö- och hälsoeffekterna, som jag hoppas att man får fram tidigare än i den förra remissomgången, dels när det gäller de människor som bor i omgivningen. Jag hoppas på ett avslag när ärendet så småningom skall prövas av regeringen. Och jag är inte ensam om att hoppas på det.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1992/93:83 om freonutsläppen vid skrotning av kylfartyg

Anf. 138 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):
Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att snabbt få till stånd internationella överenskommelser som stoppar stora och farliga freonutsläpp vid skrotning av kylfartyg i utvecklingsländer.

Utsläppen av ozonnedbrytande ämnen vid skrotning av kylfartyg är allvarliga, speciellt från fiskefartyg med stora isanläggningar. Skrotningsutsläppen är emellertid betydligt mindre än de utsläpp som orsakas av det kontinuerliga läckage som sker under fartygens livstid.

För att nedbringa utsläppen av ozonnedbrytande ämnen från kylfartyg krävs därför både åtgärder riktade mot fartyg i drift och åtgärder i samband med skrotning.

Inom den Internationella sjöfartsorganisationen, IMO, pågår för närvarande ett arbete som syftar till att minska utsläppen till luften från sjöfarten, inkluderande utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. IMO förväntas nästa år anta nya regler mot den här typen av förorening.

En betydande andel av utsläppen i samband med kylfartygsskrotning kommer från u-länderna. Finansiellt och tekniskt stöd från i-länderna är en av förutsättningarna för att u-länderna skall kunna delta i arbetet för att minska de ozonnedbrytande utsläppen.

Därför är det angeläget att den fond för resursöverföringar till u-länderna som har etablerats inom ramen för Montrealprotokollet tillförs tillräckliga medel och att dessa används på ett effektivt sätt.

Frågan om fondens ställning kommer att behandlas vid det kommande mötet inom Montrealprotokollet i slutet av denna månad. Under detta möte avser Sverige att verka för att också ytterligare åtgärder vidtas på en rad områden för att minska förstörelsen av det stratosfäriska ozonskiktet.

Anf. 139 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Låt mig först och främst säga att jag tycker att det är viktigt att det rör på sig på det här området.

Medan vi i vårt land i större utsträckning försöker att undvika farliga utsläpp från kylskåp och andra kylanläggningar, pågår en stor övervältring från mindre nogräknade redare vid skrotning av fartygen. De kör över dessa begagnade skrotningsfärdiga kylfartyg till länder som Indien, Pakistan och Kina. Där kan de komma undan enkelt och billigt och slipper ta hand om dessa farliga utsläpp. Man släpper alltså ut hundratals ton i luften vid skrotning av kylfartyg. Detta bidrar till att försämra vår atmosfär och det skydd vi har för att vi skall klara oss på vår jord.

Det är bra att statsrådet i sitt svar säger att Sverige skall verka för förbättringar på en rad områden. Det är viktigt att så sker på ett aktivt sätt. Vi får inte bara nöja oss med formuleringen att vi skall verka för detta. Det är en mycket vanlig formulering. Vi måste mycket aktivt delta i processen och se till att vi får en uppföljning även i u-länderna. Det finns en tendens hos vissa redare att försöka komma undan billigt. De söker sig till dessa länder där man inte har möjlighet att ha den miljöbevakning vid skrotning av dessa fartyg som vi har i Europa. Jag ser fram emot att vi aktivt ser till att man efterlever de regler som finns och de som förväntas antas inom IMO, så att vi får ordning på detta även i u-länderna. Då kan man leva upp till den miljöbevakning som vi är beroende av.

Anf. 140 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att det finns frestelser på det här området dels för de rika länderna att stjälpa av sitt skrot i fattiga länder, dels för de fattiga länderna att skaffa sig inkomster genom att ta emot avfall av olika slag.

Vi försöker att hantera detta genom internationella överenskommelser och konventioner. De mest kända på detta område är Wienkonventionen, Montrealprotokollet och tillägget till Montrealprotokollet.

I början på nästa vecka är det samling i Köpenhamn kring Montrealprotokollet för att utveckla det. Det var därför jag nämnde den fond som finns. Den skall vi i det här sammanhanget försöka att fördubbla. Det finns alltså 250 miljoner amerikanska dollar i fonden, och vi försöker att få en majoritet för att den skall dubblas till 500 miljoner dollar.

Därifrån kan man alltså ta resurser för att u-länder skall kunna hantera detta. Det handlar om länder som Pakistan, Kina och Turkiet som ligger på gränsen mellan i-land och u-land. Sedan finns det industrialiserade länder som också ägnar sig åt detta, t.ex. Taiwan och Korea. Det är det arbete som vi konkret försöker att driva på, utöver de åtgärder som vi riktar mot CFC, haloner, HCFC och för att bl.a. klara hanteringen av kylanläggningar.

Anf. 141 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Det är positivt med de aktiviteter som nu sker. Låt mig till slut uttrycka förhoppningen att vi också ser till att vi får en efterlevnad av de överenskommelser som görs nu. Det är ju lätt för u-länderna att falla för

frestelsen att skrota dessa kylfartyg för att tjäna en extra hacka när det inte finns någon miljöbevakning.

Dessutom går vi nu in i en period när det blir aktuellt att skrota en stor del av världens kylfartyg. De faller helt enkelt för åldersstrecket. De är inte speciellt rationella och effektiva efter nutidens mått. Därför är det angeläget att bevakningen skärps under de närmaste åren.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på frågorna 1992/93:85 och 88 om överlåtelse av utsläppskvoter

Anf. 142 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Karin Pilsäter har frågat mig på vilket sätt jag avser verka för att användningen av överlåtbara utsläppsrätter ökar i Sverige.

Patrik Norinder har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att aktivt medverka till för att överlåtelsebara utsläppskvoter prövas i Sverige de närmaste åren.

Jag har valt att besvara frågorna i ett sammanhang.

I kompletteringspropositionen våren 1992 redovisade regeringen vissa riktlinjer för användning av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken och framhöll också att en introduktion av överlåtbara utsläppskvoter bör övervägas inom några väl valda områden. Kväveläckaget till kustnära områden utpekades som ett område för en närmare utredning av överlåtbara utsläppskvoter.

Regeringen uppdrog i augusti 1992 åt Statens naturvårdsverk att utreda möjligheten att tillämpa ett system med utsläppsramar och kvoter för att minska närsaltutsläppen av i första hand kväve till kustområdena. En väsentlig del av uppdraget är att utreda om ett system med överlåtbara utsläppskvoter kan tillämpas inom ramen för gällande regelsystem eller om kompletterande åtgärder behövs.

Uppdraget skall redovisas senast den 1 mars 1993 och innehålla ett principiellt ställningstagande till möjligheten att tillämpa utsläppsramar för närsalter. Vidare skall verket bedöma behovet av fortsatt lagstiftnings- och utredningsarbete på området liksom om det finns skäl att genomföra någon form av försöksverksamhet för att pröva nya styrmedel.

Regeringen kommer under år 1993 att kunna göra ett mer preciserat ställningstagande till det fortsatta arbetet med överlåtbara utsläppskvoter baserat på Naturvårdsverkets uppdrag samt övervägandena om den framtida miljölagstiftningen i Miljöskyddskommitténs slutbetänkande, som kommer att överlämnas den 1 april 1993.

Anf. 143 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret och redovisningen av de utlämnade uppdragen.

Den tolkning som jag kan göra efter att ha tagit del av detta, är att det egentligen fortfarande saknas ett principiellt positivt ställningstagande. Frå-

gan omnämns i kompletteringspropositionen i en bilaga, men utan att man direkt säger att det verkligen skall införas.

Marknadsekonomin saknar ju egna mekanismer för att lösa dessa problem. Det vore bra om man då kunde jobba med marknaden, i stället för mot den. Det är trots allt viktigare att det renas mycket än att var och en renar efter sig. Egentligen, herr talman, kvarstår på något sätt själva frågan, nämligen på vilket sätt och hur miljöministern kommer att verka för att detta verkligen blir infört.

Anf. 144 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret på frågan.

Jag tycker att tekniken med en bubbla som ett tak för ett utsläpp i en region är en mycket intressant väg att gå i miljöarbetet. Genom den här tekniken minskar man utsläppen där de bildas och riktar kapitalflödet till duktiga företag. I USA har de redan i höst startat med överlåtelsebara utsläppsrättigheter.

Jag läste i en tidningsartikel att miljöministern ämnar ta upp bubbelmetoden över Stockholms- och Mälarregionen. I frågesvaret hänvisar miljöministern till att en utredning skall tillsättas. Kommer miljöministern att aktivt medverka till att överlåtelsebara utsläppskvoter prövas om den kommer fram till att det är en framkomlig metod för att få ett nytt styrmedel för en renare miljö?

Anf. 145 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag förstod av den ena av frågorna att den föranleddes av en artikel i Veckans Affärer, och det var väl inte något större fel på den artikeln. De som skrev den har emellertid aldrig varit i kontakt med mig eller någon av mina medarbetare. Att så är fallet har jag kontrollerat; så långt får man ju ändå kontrollera. Sådant här händer ändå.

Jag kan dessutom instämma i ingressen till artikeln. Där står: Allt fler anser att ekonomiska styrmedel är bästa sättet att väga in miljökostnaderna i priset. Sedan följer: Utsläppsrätten skall nu prövas i Sverige. Det är denna andra mening som jag inte kan stå för lika definitivt som Veckans Affärers rapportör.

Varför kan jag då inte det? Jo, det ena är en förutsättning för det andra. Om man ställer upp helt och fullt på principen att förorenaren skall betala, finns det naturligtvis goda möjligheter att använda bubbelmetoden. Men det är inte alltid så enkelt att få igenom detta, och jag är därför litet garderad på den här punkten. Det är nämligen ofta fråga om förhandlingar som skall äga rum först – med Finansdepartement och andra berörda intressenter. Detta är bakgrunden till att jag inte skriver mig fast i ett principiellt ställningstagande.

Jag kan ändå gå så långt att jag säger att jag principiellt är för bubbelmetoden om den kombineras med principen att förorenaren skall betala och inte används som en nationell metod för att sänka ambitionsnivån i miljöpolitiken i förhållande till andra länder. Det är också ett omtyckt sätt att hantera sådana här frågor. Därav mina garderingar.

Anf. 146 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! I den artikel som vi har tagit del av får man intrycket att ett genomförande av ett bubbelsystem skulle ligga mycket närmare i tiden och att det finns mer konkreta planer. Men vi förstår då att det som sägs om detta inte bygger på information från departementet utan att det är hämtat någon annanstans.

Det behövs ju för detta en hel del förändringar i lagstiftingen. Om utredningarna kommer med positiva resultat, hur snabbt kan då en sådan förändring av lagstiftningen genomföras? Är 1994 realistiskt med nuvarande arbetstakt?

Anf. 147 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag måste säga att miljöministern i sitt svar gav en hel del förbehåll till metoden. Men jag tolkar ändå svaret positivt. Det är bra att miljöministern klargör att han i alla fall inte är negativ till metoden utan att han ser dess värde. Det viktigaste är att vi får testa den och att man är öppen för nya metoder.

Det här är ju en metod som passar mycket bra också för internationell samverkan. Man kan tänka sig samverkan i Östersjöregionen och sedan också i större regioner, men det blir i så fall en vidareutveckling. Man bör nog först testa metoden i mindre sammanhang, exempelvis i de regioner som har tagits upp i artikeln, såsom Stockholms- och Mälarregionen. Sedan kan man utveckla metoden vidare.

Jag är tacksam över att miljöministern i sitt svar i alla fall har varit så pass positiv till metoden.

Anf. 148 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Självfallet arbetar vi för att utredningarna skall ge resultat så snabbt som möjligt. Jag erkänner att det är litet svårt att bedöma när utredningarna kan vara färdiga, men 1994 borde kunna vara ett möjligt startår.

Jag har uppriktigt sagt alls ingen anledning att korrigera Veckans Affärers rapportering. Det finns i artikeln många korrekta upplysningar. Det är möjligt att informationen kommer från Miljödepartementet, men inte från mig personligen eller från någon av mina närmaste medarbetare. Jag vill gärna klargöra detta.

Det är också viktigt att man inte drar snabba slutsatser utan att ange en och annan av de viktiga förutsättningarna. Det är ofta en klok metod. Om man inte gör på det sättet händer det lätt att man redovisar slutsatser och sedan får backa.

Anf. 149 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Självfallet kan det när man sitter och jobbar med en metod och propagerar för den vara svårt att på förhand veta exakt hur olika saker skall utformas i praktiken. Det är därför helt rimligt att utredningarna får jobba färdigt. Vi kommer emellertid att se till att jaga på, så att idéerna också verkställs i praktiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1992/93:91 om kärnkraftens säkerhetsproblem

Anf. 150 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen avser att ta initiativ till en offentlig hearing kring kärnkraftens säkerhetsproblem.

Som ansvarig för kärnsäkerhetsfrågor inom regeringen har jag med anledning av de säkerhetsproblem som uppdagats efter en incident i Barsebäck i somras givit Miljövårdsberedningen i uppdrag att anordna en utfrågning om säkerheten och sårbarheten i det svenska energisystemet.

Miljövårdsberedningen är regeringens råd i miljöfrågor och har bl.a. till uppgift att identifiera och belysa nya miljöfrågor samt att tillföra nya arbetsformer till miljöarbetet.

Utfrågningen kommer att äga rum fredagen den 4 december 1992. Avsikten är att, företrädesvis genom särskilt utsedda utfrågare, ställa frågor till ansvariga för kraftföretag och myndigheter med syftet att genomlysa kärnkraftens säkerhetsfrågor och dess roll i det svenska energisystemet.

Anf. 151 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Det är nu en tid sedan jag ställde min fråga, och den har i verkligheten besvarats långt innan den här frågedebatten äger rum. Jag är naturligtvis mycket glad över det besked som kom för flera veckor sedan om att det skall ordnas en offentlig hearing.

Den oro som jag trots allt fortfarande i dag känner har mer att göra med vad som kan komma att hända efter denna offentliga hearing eller vad som eventuellt inte kommer att hända efter denna offentliga hearing.

Det har ju också sedan frågan ställdes hållits en debatt i riksdagen med anledning av det inträffade. Det har också i en frågedebatt, där näringsministern besvarade en fråga från en partikollega till miljöministern, framkommit att det i regeringen råder delade meningar om kärnkraften, om den skall avvecklas eller om den även i framtiden skall utgöra en del i vår energiförsörjning.

Min oro gäller till en del att denna offentliga hearing inte, som jag hade föreställt mig, är resultatet av ett gemensamt fattat regeringsbeslut, där hela regeringen har tagit sig en funderare kring det allvarliga i de inträffade tillbuden och beslutat sig för att ordna den här hearingen, att användas som underlag för det fortsatta agerandet. I stället är detta ett initiativ – och ett mycket bra sådant – som sker via Miljövårdsberedningen.

Jag undrar därför: Till vad kommer resultatet från den offentliga hearingen att användas? Finns det i hela regeringen en beredskap för att, om det framkommer allvarliga problem med säkerheten, gå vidare och komma tillbaka till riksdagen med konkreta förslag, grundade på denna offentliga hearing, eller är den en avledande manöver?

Anf. 152 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag beklagar att mitt svar har avlämnats så sent, men precis som Annika Åhnberg säger fattades beslutet om en offentlig hearing relativt snabbt.

Det som för mig har varit vägledande är att det finns många frågor som är

oklara, inte bara frågor av teknisk karaktär och frågor på säkerhetsområdet utan också frågor som rör sårbarheten i samhället, som en följd av vårt beroende av kärnkraften. Dessa två frågor är därför tyngdpunkten i hearingen. Jag tycker att det är ganska naturligt. Sedan finns det inte plats för så mycket mer om det skall bli fråga om en fördjupning.

En annan fråga är vilka som skall inbjudas. Vi har alltså inbjudit hela riksdagen och många andra därtill. Vi får väl se hur många som kommer. De viktigaste personerna i sammanhanget är naturligtvis de ansvariga i samband med den aktuella händelseutvecklingen, med olyckan i Barsebäck den 28 juli som utgångspunkt och med den därefter följande avstängningen av reaktorer.

När jag bestämde mig för att använda Miljövårdsberedningen, där jag är ordförande, på det här sättet, förankrade jag naturligtvis detta i hela regeringen på en lunchberedning. I så måtto är det självklart att vi gemensamt står för det här initiativet. I sådana här sammanhang kan man dock aldrig bortse ifrån – det vore oärligt och detsamma som att hyckla – att man har olika värderingar. Men det tror jag inte avgör slutresultatet i det här fallet. Jag har i alla fall utgått från det. Här finns det en genuin känsla för att vi bör söka sanningen och dra slutsatser av sådana här allvarliga händelser.

Anf. 153 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag delar verkligen miljöministerns uppfattning om att det här är allvarliga händelser. I den diskussion som har förts sedan det här hände och sedan fem reaktorer stängdes av har det från flera håll framförts att det här måhända bara är början på de problem vi kan komma att få på grund av att det handlar om gamla reaktorer. Det utgör en mycket viktig del av säkerhetsdiskussionen, som jag hoppas kommer att beröras på hearingen.

En annan fråga som har diskuterats gäller om det är lämpligt att man återstartar reaktorer innan den offentliga hearingen har hållits. I den tidigare diskussionen har jag fått klart för mig att det inte är möjligt för regeringen – med den fördelning mellan regering och myndigheter som vi har i dag – att göra ett sådant ingripande.

Av aktuella mediauppgifter framgår att det kommer att dröja ytterligare en tid innan man kan tänka sig att starta reaktorerna. Det finns därför ytterligare andrum. Det gör att det kanske trots allt finns en möjlighet att vidta åtgärder efter hearingen.

Anf. 154 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Regeringen har som sagt att hålla sig till den delegation som är gjord till myndigheterna. Alla andra sätt skulle innebära ett brott mot lag, i det här fallet i första hand mot kärntekniklagen. Det innebär inte att regeringen aldrig kan göra något, men det finns en klar uppdelning inom ramen för lagstiftningen.

Ibland blir jag kritiserad för att jag inte säger rent ut vad man skall göra. Jag har dock inte ägnat mig åt försök till ministerstyre på det här området. Jag vet sedan gammalt att det är speciellt känsligt just på kärnkraftsområdet.

Jag tror att det är viktigt att vi får den här fördjupade debatten mot bakgrund av hur myndigheterna har upplevt situationen och hur företagen har

hanterat sitt ansvar. Det är också viktigt att vi därefter är beredda att dra slutsatser beträffande samhällsutvecklingen framöver i dess vidaste mening.

Anf. 155 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag bara säga att jag också tror att det är oerhört viktigt att man går vidare med att förverkliga de upprepade riksdagsbesluten om en avveckling. I det sammanhanget är det att beklaga att uppfattningen om hur brådskande det här är inte delas av hela regeringen. Det är min förhoppning att detta arbete kommer till start ganska omgående.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1992/93:117 om avveckling av kärnkraften

Anf. 156 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Lena Klevenås har frågat mig om jag avser att föreslå en lagstiftning för att tvinga kraftindustrin att följa riksdagens beslut att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010.

I regeringsförklaringen fastslås att energiöverenskommelsen från år 1991 ligger fast. Det innebär att de utgångspunkter för omställningen av energisystemet som överenskommits mellan Centerpartiet, Folkpartiet och Socialdemokraterna utgör basen för regeringens energipolitik.

I överenskommelsen sägs bl.a. att landets elförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor samt en effektiv energihushållning. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik.

Vidare sägs att omställningen av energisystemet måste, vid sidan av säkerhetskraven, ske med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. När kärnkraftsavvecklingen kan inledas och i vilken takt den kan ske avgörs av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla konkurrenskraftiga elpriser.

Statsmakterna har beslutat om betydande insatser för att utveckla alternativ till kärnkraften. För närvarande satsas mer än 500 miljoner kronor per år som stöd för utveckling av förnybara energikällor, biobränsleeldad kraftvärme, vindkraft och solvärme samt energihushållning.

De resultat som uppnåtts genom de pågående energipolitiska programmen redovisas årligen för riksdagen i budgetpropositionen bl.a. baserat på det underlag som på regeringens uppdrag tas fram av NUTEK. Enligt energiöverenskommelsen skall regeringen därvid förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade. Årets budgetproposition förbereds för närvarande inom regeringen. Jag är därför inte beredd att nu närmare gå in på regeringens överväganden i dessa frågor.

Anf. 157 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret.

Vi är ganska många som är oroliga för att riksdagens beslut om att av-

veckla kärnkraften till år 2010 inte kommer att förverkligas. Denna oro grundar vi ofta på moderata ministrars och moderata riksdagsledamöters uttalanden. Näringsminister Per Westerberg har bl.a. ifrågasatt om kärnkraften kan avvecklas till år 2010. När kärnkraftsindustrin menar att man inte behöver rätta sig efter riksdagens beslut eftersom det inte har formen av en lag, undrar jag om man inte måste överväga en lagstiftning.

Jag är glad att kunna konstatera att regeringen tydligen överväger någonting på det här området. Jag skulle vilja hänvisa till debatten den 12 november. På en fråga från Annika Åhnberg sade miljöministern: "På en energimarknad som är överfull – precis den situation vi har i dag i Sverige – har alltid alternativen svårt att ta sig in utan hjälp." Det är sant att det har varit svårt för alternativen att ta sig in.

Vi kommer aldrig att kunna avveckla kärnkraften om alternativen inte har fått utvecklas. Det är inte så att tiden har varit för kort när det gäller att ta fram alternativ, utan den goda viljan har saknats.

Det har fattats en hel del bra beslut som syftar till att få fram alternativ. Ett exempel är dessa 500 miljoner som stöd. Jag är inte kritisk mot det, men jag ifrågasätter delvis regeringens goda vilja att förverkliga det här beslutet. Därför skulle jag verkligen vilja uppmana miljöministern att driva på för att få i gång en lagstiftning. Jag tror att det är nödvändigt för att beslutet skall kunna förverkligas.

Anf. 158 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vet att det är frestande att inleda en debatt om olika inställningar inom regeringen. Jag har ingen anledning att göra det till en huvudfråga. Jag tar min del av ansvaret och för det som jag uppfattar som viktigt på det här området. Det gäller bl.a. att skapa en positiv möjlighet. Vi skall med andra ord skaffa oss den handlingsfrihet som vi behöver. Ett viktigt led i detta är att främja alternativen. Det gäller principiellt inte bara på elområdet utan på energiområdet i sin helhet.

Jag tycker att man kan göra en ganska enkel analys. Den baseras bl.a. på det som Lena Klevenås citerade – man måste se till att skapa en marknad. Ett sätt att göra det är naturligtvis att främja det som skall in på marknaden. Det har vi gjort i den här regeringen i total enighet. Jag hoppas att riksdagen kommer att fatta sina beslut i enlighet därmed så att vi får 10 000 miljoner kronor i ökad belastning på det som skall ut.

Vi har ett problem. Omvärlden gör nämligen inte alltid vad den skall så att det blir lättare ur konkurrenssynpunkt. Vi väntar egentligen på ett positivt EG-beslut när det gäller kondensproducerad el av olika slag.

Vi har stimulerat de alternativ som skall in på marknaden med 1 000 miljoner. Det är återigen en förutsättning att riksdagen fullföljer de förslag som regeringen har lagt fram. Jag tycker att det är en mycket bra början. Observera att detta har gjorts på ett enda år. Det här är ett sätt att skapa marknadsincitament som är en absolut förutsättning för att saker och ting skall kunna ställas om.

Anf. 159 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag vill inte spekulera i olika inställningar i regeringen. Det är känt för allmänheten och för oss alla att Moderaterna har en mycket mer

positiv inställning till kärnkraften än övriga partier. Nu har vi fått in ytterligare ett kärnkraftsvänligt parti i riksdagen, nämligen Ny demokrati.

Jag vill bara önska miljöministern all lycka med att driva frågan om avvecklingen av kärnkraften i regeringen. Jag hoppas att det kommer att leda till att beslutet verkligen infrias.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1992/93:137 om PET-lagen och miljövinsterna

Anf. 160 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Patrik Norinder har frågat mig vilka belägg jag har för att PET-lagen ger miljövinster jämfört med alla andra alternativ.

Riksdagen har vid flera tillfällen understrukit att det i ett långsiktigt arbete med att förbättra miljön är nödvändigt att minska avfallsmängderna. Detta fastslogs senast i 1990 års budgetproposition (prop. 1989/90:100 bil. 16, 1989/90:JoU16). Sparsamhet, hushållning och återanvändning bör vara grundläggande principer för utnyttjandet av naturresurser och inriktningen av varuproduktionen. Återanvändning måste därför vara en ledande princip. Att använda engångsflaskor strider mot de mål samhället satt upp.

För att tillgodose önskemålet att i ökad utsträckning använda returförpackningar föreslog bryggeribranschen våren 1989 ett system med returflaskor av polyetylentereftalat, PET, avsedda för återfyllnad. Förslaget remitterades till Statens naturvårdsverk, som gjorde bedömningen att ett sådant system ligger väl i linje med de mål som riksdagen givit uttryck för när det gäller retur- resp. engångsförpackningar och att det borde införas. Förslaget föranledde regeringen att i december 1990 föreslå riksdagen att anta lagen (1991:336) om dryckesförpackningar. Efter en omfattande utskottsberedning med bl.a. tillfälle för berörda parter inom näringslivet att yttra sig inför utskottet, antog riksdagen förslaget.

Någon särskild statlig utvärdering av miljöeffekterna har ännu inte varit aktuell.

Anf. 161 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret. Miljöministern tar upp det långsiktiga arbetet med att förbättra miljön. Man kommer då in i en mål- och medel diskussion. Målet är att man skall minska avfallsmängderna och hushålla med resurser. Medel för det kan vara sparsamhet, återanvändning, återvinning eller energiutvinning.

Jag blir litet konfunderad över att miljöministern i svaret säger att det strider mot de mål som samhället satt upp att använda engångsflaskor. Det har i olika utredningar visats att det inte är någon större skillnad på återanvändning och återvinning vad gäller PET-flaskor. Den utredning som låg till grund för PET-lagen gjordes av Gustav Sundström AB Miljöbalans. Där sägs att skillnaden i energiförbrukning inte är av sådan storleksordning att åtskillnad kan göras. Professor Ann Christine Albertsson på KTH säger att sett ur transport- och energisynpunkt är retur-PET ett felaktigt system. I

Svenska folkets miljölexikon sägs: "Därför är det bättre att ta till vara PET-flaskan, sönderdela den och återanvända den renade monomeren vid ny tillverkning av PET."

Om nu återvinning är lika effektivt som återanvändning ur miljöhänseende, hur kan då miljöministern påstå att användande av engångsflaskor strider mot de mål som samhället har satt upp?

Anf. 162 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Detta är den absolut övergripande frågan. Ingen av oss vill väl att flaskor skall hamna i naturen. Det skall finnas en fungerande cirkulation. Ju mindre värdefull man upplever en sak, desto större är risken att man bara lämpar den över bord. Detta har att göra med vilka ekonomiska styrmedel och stimulanser vi är beredda att använda för att skapa ett värde utöver det som går att beräkna i pengar. Miljövärdet, naturvärdet är svårt att beräkna i pengar, liksom värdet av att man lämnar tillbaka någonting. Det är svårt att göra kalkyler av detta slag. Man skall heller inte göra dem så snäva att man bara ser till själva objektet. Jag tyckte att det fanns en benägenhet hos Patrik Norinder att göra det.

Det handlar om att undvika miljöskador, miljöproblem, och att se till att saker och ting fungerar, helst i ett kretslopp. Man måste vara medveten om att det då gäller att göra s.k. livscykelanalyser. Man måste försöka ta in alla omständigheter i sin bedöming. Det har vi tack och lov börjat göra mer och mer, och inte bara stirrat oss blinda på en detalj eller en enda del i processen, antingen det gäller energi eller att försöka samla in mesta möjliga av det vi använder som förpackningar.

Anf. 163 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Miljöministern tar upp livscykelanalyser. Det är ett hjälpmedel som går att använda. Men miljöministern vet också att det inte är något fullödigt medel. Det finns många brister i det resonemanget.

Det viktigaste är att vi skall försöka lämna tillbaka, och det tar också miljöministern upp. Vi skall inte förorena naturen med dessa plaster. Men man kan göra det på olika vis. PET är ett utmärkt exempel på det. När mar ser det ur transport- och energisynpunkt kan man återanvända, återvinna och t.o.m. utvinna energi ur materialet. Jag har litet svårt att förstå varför man inte skall kunna få använda de andra metoderna, utan bara metoden återanvändning. Den metoden ger inte några vinster i miljöhänseende. Miljöministern kanske kan utveckla sina synpunkter på det.

Anf. 164 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna utveckla mina synpunkter. Egentligen lämpar sig inte denna fråga för en debatt av detta slag, med så korta inlägg.

Vi håller för närvarande på att pröva dessa frågor i samband med att vi tar fram den s.k. kretsloppspropositionen. Jag tycker att frågan hör hemma där. Det handlar mycket om de olika alternativ som finns för olika typer av förpackningar och för olika varor som vi förbrukar, skrotar och sedan helst skall återföra. Detta synsätt öppnar för olika alternativ. Samtidigt kan man inte bortse från historien, från det förflutna. Gjorda investeringar åberopas

ibland för att man skall behålla ett system. Det kan t.ex. gälla kärnkraften, där säkerheten ändå talar övervägande emot ett behållande.

Anf. 165 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Det finns också andra aspekter, som miljöministern själv tog upp. Enligt en artikel i ICA-Nyheter skall man inte ge några ytterligare dispenser från lagen. Då blir det svårt med kretsloppspropositionen, som inte kommer att behandlas i vår. Om jag förstår miljöministern rätt kanske det ändå finns anledning att ge dispenser.

PET-lagen tillkom efter överläggningar med Svenska bryggareföreningen och dåvarande miljöministern Birgitta Dahl. Pripps är dominerande och har marknadsandelar på över 60 % när det gäller PET. I behandlingen sades att PET-lagen inte fick leda till ökad koncentration inom bryggeriindustrin. Konkurrensverket har nu konstaterat att lagen medför en allvarlig snedvridning.

Om man nu stoppar ytterligare dispenser från PET-lagen kommer de små bryggerierna, framför allt i glesbygd, att vara hotade. Det känner miljöministern till. Man talar om att 100–150 människor kommer att mista sina arbeten.

Om nu återvinning är lika effektivt som återanvändning ur miljösynpunkt, är miljöministern då beredd att ändra PET-lagstiftningen?

Anf. 166 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det har kommit fram nya metoder under den här korta tiden. I bl.a. Nederländerna finns det exempel på hur man kan återvinna material ur PET-flaskor.

För mig är detta inte någon prestigefråga, utan en miljöfråga där olika helheter skall vägas in. Sedan får man göra det bästa av situationen. Om man dessutom har haft möjlighet att lära av erfarenheter, skall man naturligtvis ta till vara den möjligheten.

Och för att vara litet ironisk: Jag har också noterat att många fler i dag är mycket mer positivt inställda till små bryggerier än under hela den strukturrationaliseringsprocess som dessförinnan har ägt rum. Det är positivt.

Anf. 167 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Det är bra. Vi har tillsammans sagt att vi skall värna om de små företagen, och det hoppas jag att vi skall kämpa för.

Miljöministerns inlägg var positivt. Jag gläder mig över att detta inte är någon prestigefråga, utan att det är miljöfrågorna som står i främsta rummet.

Det är riktigt att det finns system i både Holland och andra länder, såsom Schweiz och Storbritannien, vilka har parallella system. Jag tolkar miljöministerns svar så, att det finns anledning att genomföra förändringar av PET-lagen. Har jag tolkat det hela på rätt sätt? Är miljöministern positivt inställd åtminstone till min tolkning?

Anf. 168 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi skall avrunda debatten. Svar kommer inom kort i samband med att förslaget till kretsloppsproposition remitteras till lagrådet, i

själva propositionen och i samband med behandlingen av de ärenden som finns på regeringens bord. Jag kan inte här och just nu föregripa besluten i dessa ärenden.

Anf. 169 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Tack så mycket, miljöministern. Jag hoppas att vi kan återkomma till den här frågan. Det kommer i vilket fall som helst jag att göra. Dispensförfarandet upphör ju nu till nyår, och det är många som berörs. Jag har tolkat det så, att miljöministern är mycket positivt inställd. Tack för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1992/93:160 om förpackningsskatten

Anf. 170 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Olle Schmidt har frågat statsrådet Bo Lundgren vad regeringen har för avsikt att göra för att underlätta fortsatt god återvinning av returburken.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Förpackningsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1991:76) Förpackningarna och miljön bl.a. att dryckesförpackningsskatten enligt lagen (1984:355) om skatt på vissa dryckesförpackningar skall tas bort. Skattens utformning strider dessutom mot Sveriges åtaganden inom ramen för EES-avtalet. Mot den bakgrunden övervägs frågan om en avveckling av denna skatt för närvarande i regeringskansliet.

Anf. 171 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för svaret. Jag ställde frågan till skatteministern och inriktade mig på förpackningsskatten. Jag blev glad när jag fann att miljöministern skulle lämna svaret och trodde då att jag skulle få ett helt positivt svar. Måhända blev jag något besviken över att frågan "övervägs", som det står i svaret.

Jag hoppas att miljöministern kan hålla med om att det är paradoxalt att ju bättre det går att samla in burkar, desto sämre blir ekonomin, när vi nu har blivit så duktiga på att samla in burkar här i vårt land genom Returpack, som sköter hanteringen med återvinning. Denna omöjliga ekvation kan naturligtvis inte fortsätta att hålla i längden.

Returpack har gjort uppvaktningar och ansökt om att man skall bli befriad från burkskatten. Hittills har varken Riksskatteverket eller skatteministern kunnat bifalla denna ansökan.

Jag är inte helt okunnig om att det är en kretsloppsproposition på gång, och det var därför som jag ställde min fråga. Dessutom har jag följt diskussioner som har förts i media. Jag ville ge miljöministern chansen att här i kammaren lätta på förlåten och medge att också han är orolig och att detta

är en felaktig och nästan vansinnig beskattning, som i det här läget borde avskaffas så fort som möjligt.

Jag ger miljöministern ånyo en chans att ändra uttrycket "överväga" till att litet mer precist säga när denna skatt kommer att avskaffas. Det är ju en proposition på gång. När kommer den på riksdagens bord? När kan denna lagstiftning bli gällande?

Anf. 172 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Arbetet i regeringen är inte så fördelat att en del delar ut gåvor medan andra står för obehagligheter. Det går mer sofisitikerat till än så. Det kan jag lova.

När jag så att säga i andra varvet fick frågan om Returpacks ekonomiska problem, var min hållbara motivering för att inte besvara frågan konkret att ägarna har ett förstahandsansvar. Det är klart att en förändring av dryckesförpackningsskatten skulle kunna ändra Returpacks förutsättningar. När man nu har lyckats komma upp i så hög återvinningsgrad bidrar skatten – precis som Olle Schmidt säger – till att något öka kostnaderna. Det är i avvaktan på att regeringen finner den så att säga riktiga syntesen av önskemålen från Returpack och finansieringsmöjligheter för att täcka den intäkt som dryckesförpackningsskatten svarar för som jag uttryckte mig så principiellt som jag gjorde i mitt frågesvar.

Anf. 173 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det är riktigt som miljöministern säger, att det är ägaren som har ansvaret. Men de spelregler som ägaren har att arbeta efter är alldeles orimliga. Vi som lagstiftare och även regeringen har anledning att mycket snabbt agera.

Balansen för Returpack ligger vid 85 %, men nu är man uppe vid 87 %. Riksdagen har uttalat att återvinningen skall vara 90 %. Det kan inte fortsätta så här. Det har blivit litet grand av en livsfilosofi att man samlar in burkar, och det skall vi vara glada över. Så snart man står vid en korvkiosk och dricker någonting kommer en ung man eller en ung flicka framrusande och rycker den tomma burken ifrån en för att – precis som miljöministern så vältaligt utvecklade under den föregående frågedebatten – se till att burken kommer in i den här cykeln. Förpackningen hamnar alltså i ett kretslopp. Jag tycker att vi borde se till att bestämmelserna uppmanar till fortsatt återvinning. Återvinningen får inte riskeras.

Anf. 174 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag kan försäkra Olle Schmidt att regeringen kommer att vidta de åtgärder som krävs för att sätta press, så att det blir en allt högre återtagningsgrad när det gäller burkar. Det råder inga som helst tvivel om regeringens ambitioner i det fallet.

Det är i och för sig bra att det finns en viss press i systemet. Det är ingen nackdel. Men det får inte gå till överdrift. Dryckesförpackningsskatten har inte varit odelat positiv för att främja rätt effekter rent miljömässigt. Därför är inte denna skatt någonting som jag från miljösynpunkt vill slå vakt om, utan det handlar om pengar och finansieringskrav.

Jag tror att det finns goda förutsättningar för att få en avveckling av skatten till stånd. Detta har dessutom med Europasamarbetet att göra.

Anf. 175 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Mycket kort: Jag är glad över att miljöministern ändå håller med mig i det här stycket. Systemet har verkligen en press inbyggt. Det finns också en snedvridande konkurrenseffekt, om man jämför aluminiumburkens förutsättningar med returglasets, som vi givetvis måste rätta till. Miljöministern var själv inne på EES-avtalet. Sedan återstår det att se vad EG planerar. Jämfört med EG har vi i Sverige kommit mycket längre än vad de direktiv som man där skissar på anger.

Jag tycker att vi har anledning att vara glada över utvecklingen. Jag tolkar slutligen miljöministern så att även regeringen delar min uppfattning och att ett förslag kommer snart.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1992/93:174 om sänkta statsbidrag till landstingen

Anf. 176 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Arne Jansson har frågat mig om jag är beredd att medverka till en sänkning av statsbidragen så att förutsättningar för en bättre lönemoral kan skapas i landstingen.

Svaret på frågan är nej.

Anf. 177 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Landstingens verksamhet finansieras huvudsakligen med skattemedel och statsbidrag. Av ett färskt exempel i Kopparbergs läns landsting framgår att landstingets höga chefer och administratörer får oproportionerligt höga löner. Att stat och skattebetalare skall belastas dessa överlöner kan ej accepteras. Staten kan naturligtvis inte direkt bestämma lönerna i landstinget. Däremot har staten möjlighet att sänka statsbidraget.

Av svaret kan man tyvärr utläsa att regeringen, på skattebetalarnas bekostnad och trots att den förfogar över erforderliga styrmedel att motverka dessa överlöner i landstingen, i stället sanktionerar dessa – detta trots att det kan gå ut över vården av sjuka.

Anf. 178 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Arne Jansson har missuppfattat mitt svar. Det bottnar i att jag för min del har en mycket stor respekt för den kommunala och landstingskommunala självstyrelse som vi har haft i vårt land sedan 1860-talet. Att man från riksdagens eller regeringens sida skulle gå in och sänka statsbidragen med motiveringen att lönesättningen i ett enskilt landsting inte är sådan som en eventuell majoritet i riksdagen eller regeringen tycker vore att ge sig in i en detaljreglering av kommuners och landstings verksamhet, något som jag tror att det sällan har väckts förslag om i riksdagen från något håll.

Men jag noterar att Arne Jansson tydligen är en anhängare av att regeringen eller riksdagen noga skall följa pressklippen om lönesättningen ute i kommuner och landsting, som svarar för utgifter i vårt land på 350 miljarder kronor för att drastiskt kunna ingripa och sänka statsbidragen. Jag tycker med förlov sagt att det är en något märklig uppfattning.

Anf. 179 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag påpekade att det gällde överlöner, inte normal lönesättning, att det var överlöner som det har reagerats emot.

Under 1991 betalades ut 23 miljarder kronor som ersättning till sjukvårdshuvudmännen och som skatteutjämningsbidrag. Det är de två största bidragen. Det är ganska mycket pengar. Avsätts stora delar av dessa medel till vissa överlöner, är målet kanske litet förfelat.

Anf. 180 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag börjar förstå bakgrunden till Arne Janssons fråga efter det senaste inlägget. Om Arne Jansson tror att en stor del av beloppet på 23 miljarder kronor används till löner för landstingens direktörer kan man möjligen förstå frågan, även om åtgärden verkar litet drastisk. Nu är det glädjande nog inte så. Det är bara att konstatera att Arne Janssons fråga bottnar i en ren missuppfattning om hur det ser ut i landsting och kommuner.

Anf. 181 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! I så fall har väldigt många skattebetalare som följt tidningarna och reagerat på dessa överlöner missuppfattat det hela. Det är synd att det skall lysa så markant – speciellt som det i den ekonomiska situationen i dag krävs uppoffringar från olika håll – att ni fortsätter att sanktionera dessa överlöner genom att inte använda de medel som står till buds. Det är bara att konstatera det.

Anf. 182 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Nej, Arne Jansson, det är inte bara att konstatera. Det är inte så att om regering eller riksdag inte rycker bort statsbidraget så har man sanktionerat varje beslut som har fattats av kommuner och landsting, utan det är ett uttryck för en övertygelse om att vårt land styrs bäst om besluten fattas så nära medborgarna som möjligt och att det finns möjlighet att utkräva ansvar för det. Om medborgarna tycker att man i en kommun eller ett landsting tillämpar en orimlig politik i något avseende, exempelvis genom att ge för höga löner till vissa tjänstemän, är den bästa och effektivaste åtgärden att byta ut dessa politiker vid nästa val. De politikerna är precis lika mycket folkvalda som Arne Jansson, och de är lika lätta att återkalla, om man inte vill ha dem kvar.

Anf. 183 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det går väldigt lätt ändå att, oavsett vad statsrådet säger, specialdestinera de två största bidragen på ett annorlunda sätt. Det är inga större svårigheter med det, såvitt jag förstår.

Anf. 184 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det är två frågor. Den ena är om man skall specialdestinera, och den har vi diskuterat. Den andra är hur man skulle specialdestinera bidrag som i landstingens fall tidigare utgjorde 15–20 % av de totala utgifterna, numera avsevärt mindre och som i framtiden kommer att utgöra bara en mycket liten summa.

Frågan är om bidragen skall utformas för en specialdestinering, som innebär att de inte får användas till en viss typ av löner. Jag noterar att Arne Jansson är ute efter att detaljreglera enskilda beslut i landsting och kommuner, därför att han förmodligen inte litar på att medborgarna kan vidta åtgärder själva.

Anf. 185 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag är fortfarande inte ute efter detaljreglering utan reagerar mot överlönerna, som jag också från början ställde min fråga om.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på frågorna 1992/93:181 och 189 om husläkare

Anf. 186 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Hans Karlsson har frågat mig vad meningen är med att förelägga riksdagen en proposition om en husläkarlag, om landstingen ändå går sin egen väg utan att invänta riksdagens behandling och beslut. Anita Johansson har frågat mig om regeringen avser att lägga fram en proposition om husläkarsystemet trots att det är möjligt att införa systemet med nuvarande lagstiftning. Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

Gällande hälso- och sjukvårdslag från 1982 är en målinriktad ramlag som ger sjukvårdshuvudmännen, landstingen och de landstingsfria kommunerna, stor frihet att planera och organisera hälso- och sjukvården efter de behov och förutsättningar som råder i resp. sjukvårdsområde. Det finns inget som hindrar sjukvårdshuvudmännen att införa t.ex. olika former av husläkarsystem inom ramen för nuvarande lagstiftning med beaktande av målet för hälso- och sjukvården enligt 2 § hälso- och sjukvårdslagen, nämligen en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Förutom Stockholms läns landsting har också ytterligare 16 sjukvårdshuvudmän fattat beslut om att införa ett husläkarsystem. Dessa system kan utformas på olika sätt. Vad en husläkarverksamhet i praktiken innebär kan därför variera mellan de olika sjukvårdshuvudmännen.

Regeringens avsikt med att föreslå riksdagen en lag om husläkare är i första hand att ge hela befolkningen rätt att fritt välja sin egen husläkare. Dessutom bör det i en sådan lag regleras vad som minst måste ingå i en verksamhet för att den skall kunna betecknas som en husläkarverksamhet. Det bör också ställas krav på kompetensen hos de läkare som skall vara verksamma som husläkare. Dessa krav skall vara lika över hela landet. Skälen för detta är främst att uppnå målet enligt hälso- och sjukvårdslagen om en vård på lika villkor för hela befolkningen. Den enskilda människan, oavsett

var i landet hon är bosatt, bör veta vad hon kan förvänta sig och vilka krav hon kan ställa på husläkare. Utöver dessa grundläggande krav på en husläkarverksamhet bör ytterligare delar av den nuvarande primärvårdsverksamheten kunna inkluderas i en husläkarverksamhet, om detta är önskvärt med hänsyn till lokala behov och förutsättningar. Syftet med en husläkarreform enligt vissa nationella regler är naturligtvis att vidareutveckla primärvården och inte att rasera den.

I regeringsförklaringen har regeringen uttalat sin avsikt att införa ett husläkarsystem som säkerställer alla medborgares rätt att välja en egen husläkare och som innebär att etableringsfrihet stegvis införs. Detta medför behov av lagreglering, som bör ske genom en särskild lag om husläkare.

Jag vill därför svara Hans Karlsson att – inte minst med tanke på att många sjukvårdshuvudmän redan har beslutat eller planerar för att inrätta ett husläkarsystem – vissa grundförutsättningar för ett sådant system bör fastställas av riksdagen och regleras i lag att gälla lika över hela landet. Till Anita Johansson vill jag säga att en proposition om husläkare för närvarande bereds inom regeringskansliet. Den kommer att föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Anf. 187 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag är naturligtvis inte fullt nöjd med det, men jag noterar med tacksamhet ett avsnitt i svaret, nämligen: "Utöver dessa grundläggande krav på en husläkarverksamhet bör ytterligare delar av den nuvarande primärvårdsverksamheten kunna inkluderas i en husläkarverksamhet, om detta är önskvärt med hänsyn till lokala behov och förutsättningar."

Det glädjer mig särskilt att detta med lokala behov och förutsättningar finns med i svaret. Vi kan titta litet i backspegeln och då konstatera att debatten om primärvården har förts under en ganska lång tid och att den skruvades upp för några år sedan därför att den inte fungerade så bra överallt.

Man skall väl inte sticka under stol med att den debatten har medverkat till att tempot i omvandlingen i landstingen har höjts. Jag tycker därför att det är litet av att slå in öppna dörrar, om man i det här läget stiftar en särskild lag om husläkare, när vi ser att huvudmännen för sjukvården är på mycket god väg att ändå åstadkomma detta. Man kan ju agera utifrån de lokala förutsättningar som finns i varje landsting och i varje kommun, och därför borde vi avvakta och se om det inte räcker med det som görs, för att uppfylla det som statsrådet menar med husläkare.

Vi från socialdemokratin vill inte ha etableringsfrihet. Jag har även noterat att flertalet av de landsting som jag har varit i kontakt med inte heller vill ha etableringsfrihet.

Anf. 188 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Vid åtskilliga tillfällen detta år har jag i Stockholms läns landsting fått frågan hur man i praktiken kan genomföra husläkarsystemet innan riksdagen har fattat sitt beslut. Det är en ofta förekommande fråga.

Husläkarna blir fler och fler i Stockholms län, trots att något formellt be-

slut inte fattats här i riksdagen. Jag vill ge statsrådet några exempel från förra veckan: Nordöstra sjukvårdsstyrelsen har nu skrivit kontrakt med tre privatpraktiserande läkare på Östermalm. De skall fungera som husläkare för 2 500 patienter vardera. För ett par veckor sedan skrevs avtal med två privatläkare i Vallentuna. Nordöstra sjukvårdsstyrelsen tänker gå vidare och skriva fler entreprenadavtal.

Jag tycker detta är litet upprörande med tanke på att vi väntar på proposition från statsrådet Bo Könberg i den här frågan. Hur tänker statsrådet argumentera gentemot Stockholms läns landsting om riksdagen helt enkelt avfärdar förslaget om det s.k. husläkarsystemet? Det finns en del tecken som faktiskt tyder på den utgången. Jag förutsätter att Bo Könberg har tagit del av den enorma kritik som framkommit i remissvaren på husläkarsystemet. Det går tyvärr inte konstatera att de borgerliga ledamöterna i mitt och tidigare Bo Könbergs landsting har tagit notis om den här kritiken. Den har man fullkomligt struntat i.

Jag skulle vilja få svar på några frågor av Bo Könberg: Vad är det för fel på mödravårds- och barnavårdscentraler, eftersom de måste modereras för att kunna ingå i det här husläkarsystemet? Hur skall man på mödravårds- och barnavårdscentralerna kunna arbeta med det s.k. områdesansvaret, om primärvårdsområdena upphör? Många väntar svar på dessa frågor, inte minst i detta landsting, Bo Könberg.

Anf. 189 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag skulle med största nöje diskutera husläkarsystemet i stort. Det gäller även en mängd av de delar av husläkarsystemet som vi skall återkomma till här i riksdagen. Det är emellertid litet svårt nu, med hänsyn till de tidsgränser som gäller i frågedebatter. Om Anita Johansson eller någon annan vill att vi för den diskussionen, får den föras på andra villkor.

Hans Karlsson tycker – till skillnad mot Anita Johansson, som verkar ha motsatt utgångspunkt för sin fråga, nämligen att landstingen inte borde få göra någonting under resans gång – att man bör vänta och se, och att man under tiden bör låta landstingen göra som de vill. Till Hans Karlsson vill jag säga att bakgrunden är att riksdagen i sin vishet har fattat beslut om att sjukvården i Sverige i huvudsak skall utformas av landstingen. I den mån riksdagen inte har gjort några inskränkningar, är det naturligtvis huvudmännens uppgift att utforma sjukvården efter de lagar som finns. Det gör man i dagsläget i Stockholms läns landsting, i Östergötlands landsting och i alla andra landsting. I många landsting har man även blivit övertygad om att ett husläkarsystem skulle vara till stort värde för alla som bor i berört område. Det är därför det genomförs.

Svaret till Anita Johansson är: Landstingen har liksom tidigare full möjlighet att fatta beslut om husläkarsystem. Det beslutet skulle de ha kunnat fatta för 10, 15 eller 20 år sedan. Det har tyvärr dröjt ända till nu, men det är bra att det över huvud taget händer något.

Anita Johansson och jag har uppenbarligen tolkat remissvaren litet olika. Jag har nämligen uppfattat det som att en klar majoritet av remissinstanserna ställer sig bakom husläkartanken, vilket också framgår av remissammanställningen. Det finns i och för sig synpunkter på delar av de olika sätten

att utforma husläkarsystemet, men endast på en punkt är en majoritet av remissinstanserna negativ, nämligen när det gäller frågan om etableringsfrihet.

Som svar till Hans Karlsson vill jag säga att regeringen är för etableringsfrihet, men inte i första hand för landstingens skull, utan för patienternas skull. Flera landsting är säkert skeptiska eller negativa till detta. Vi hade en lång diskussion om det på Landstingsförbundets kongress i maj.

Anf. 190 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Med tanke på att statsrådet uppfattade att det finns skillnader i Anita Johanssons och min frågeställning vill jag säga att vi har frågat utifrån olika utgångspunkter. Min fråga handlar mer om vilken tågordning som gäller principiellt.

Vore det inte bättre, Bo Könberg, att riksdag och regering gjorde en kraftsamling och utredde var bristerna finns för att kunna avhjälpa dem? Det finns naturligtvis brister här och var, det vet vi. Det sker många drastiska förändringar – det kan nästan kallas för systemskifte – som innebär att personal blir orolig, och det ger effekt på det som man gemensamt åstadkommer. Jag skulle därför vilja fråga om det inte vore bättre att statsrådet lade förslaget om husläkarsystem åt sidan och i stället diskuterade med oss socialdemokrater om hur hälso- och sjukvårdslagen skulle kunna förstärkas, för att kunna skapa rättvisa, trygghet och möjlighet till lika sjukvård.

Anf. 191 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har ställt min fråga utifrån den oro som råder i det här landstinget. Jag har besökt väldigt många arbetsplatser denna höst, och jag kan verkligen tala om att det råder stor oro.

Det närs också ett stort hopp att förslaget om husläkarsystem skall fällas i riksdagen, så att det elände som man i det här landstinget håller på att ställa till med inte blir av.

Det kvarstår några frågetecken. Vilka fördelar i vården räknar man med att vinna, med det här nya systemet? Jag är helt på det klara med att läkarna får ekonomiska fördelar. Men hur förhåller det sig när det gäller övriga personalkategorier och patienter? Väldigt många är oroade av det som i dag sker.

Jag är också väl medveten om att Folkpartiet drivit den här frågan i 20 år, precis som Bo Könberg sade. Moderaterna hakar väl också på nu, därför att de i detta ser ett steg till privatisering av vårt fina sjukvårdssystem. Jag tycker det är oroande och hoppas att förslaget som kommer att framläggas för riksdagen är modifierat efter remissvaren.

Anf. 192 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Först vill jag besvara Hans Karlssons propå om att jag borde diskutera med Socialdemokraterna om hur man skulle kunna förbättra vården. Jag diskuterar gärna. Jag tror att det vid viktiga förändringar av sjukvården är bra med ett så brett stöd som möjligt. Det är en viktig förändring om alla medborgare i vårt land skulle få möjlighet att välja en egen läkare

och därigenom få en fast läkarkontakt. Vi diskuterar alltså gärna med Socialdemokraterna.

Däremot vore det synd att under någon längre tid avstå från lagstiftning på det här området, just med tanke på att det förekommer diskussioner i många olika landsting. Anita Johansson, som har motsatt utgångspunkt för sin fråga, vill ju att ett förslag om lag för husläkarsystemet skall läggas fram – möjligen för att kunna fälla förslaget.

Nu baseras väl detta önskemål, med all respekt, på en missuppfattning. Om regeringen lägger fram ett förslag om husläkarsystem med ett antal grundprinciper till riksdagen och Anita Johansson och andra lyckas fälla det förslaget, är det ju inte så att landstingen därmed inte får utforma vården på ett sådant sätt att patienterna får en fast läkarkontakt. I så fall tvingas Anita Johansson och en eventuell majoritet av riksdagsledamöterna att skriva in i lagen att det är förbjudet med system med en fast läkarkontakt. Jag tror knappast att det är vad Anita Johansson menar. Om Anita Johansson menar det, har hon en helt annan uppfattning än sina partivänner i Landstingsförbundet.

Anf. 193 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag undrar vad som kommer att hända med den valfrihet som vi har i dag. Vi har bra läkarkontakter. Vi har väl fungerande vårdcentraler, som vi socialdemokrater tillsammans med Folkpartiet har varit med om att under många år bygga upp. Det finns nu en oro över vad som kommer att hända med vår unika och fina sjukvård, när den rivs sönder av det här husläkarsystemet. Det är frågan, Bo Könberg!

Anf. 194 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vår sjukvård kommer att förbättras med hjälp av husläkarsystemet. Både inhemska och utländska observatörer som har sett över den svenska sjukvården, sett dess fördelar och nackdelar, är mycket överens om att primärvården är för svagt utbyggd i vårt land, det finns för litet allmänläkarvård och för litet kontinuitet i sjukvården. Jag har litet svårt att förstå Anita Johanssons engagemang för att motarbeta tanken på att man skall kunna få en fast läkarkontakt i framtiden. Det kanske ligger några missuppfattningar i botten.

Jag missade tidigare att svara på en fråga från Anita Johanssom om MVC och BVC. De verksamheterna är väl utvecklade i vårt land, och på nästan alla håll fungerar de utmärkt. Medborgarna är mycket nöjda med dem, och de har haft goda resultat. Men i det förslag till husläkarsystem som sändes ut över sommaren fanns inte några regleringar av dessa verksamheter, utan landstingen skall även i fortsättningen få göra en bedömning lokalt av hur relationerna skall se ut.

Det låter litet grand på Anita Johanssons inlägg som om hon skulle vilja ha en en sjukvård som i detalj regleras från detta hus. Jag är inte säker på att det vore en förbättring.

Anf. 195 ANDRE VICE TALMANNEN:
Jag medger ytterligare ett inlägg från vardera sidan.

Anf. 196 ANITA JOHANSSON (s):
Herr talman! Nej, jag vill inte alls ha en detaljreglering från detta hus. Men jag råder Bo Könberg att åka ut till några av vårdcentralerna i länet. Prata med de anställda och patienterna, så får statsrådet ta del av den oro som råder.

Anf. 197 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):
Herr talman! Låt mig säga att jag i våras, och nu under hösten, reste runt i vårt land och besökte vårdcentraler av olika slag – inte minst sådana som har infört husläkarliknande modeller. Att göra dessa resor är en av de roligaste sakerna i mitt arbete.
Jag har inte gjort några besök i Stockholmsområdet, eftersom jag har haft känslan av att jag har haft större brister i mitt kunnande i fråga om övriga landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på fråga 1992/93:192 om arbetsskador

Anf. 198 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):
Herr talman! Monica Öhman har frågat mig om jag avser att verka för att förändringen av arbetsskadebegreppet inte skall diskriminera kvinnor i arbetslivet.
Monica Öhman anser bl.a. att det ur rättvisesynpunkt är viktigt att en insnävning av arbetsskadebegreppet inte medför att de förslitningsskador som särskilt drabbar kvinnor ej anses vara en arbetsskada.
Regeringen har i proposition 1992/93:30 om ändring av begreppet arbetsskada, som för närvarande behandlas av riksdagen, föreslagit bl.a. att lagen om arbetsskadeförsäkring ändras så att kravet på skadlighet hos en arbetsmiljöfaktor höjs från sannolikhet till hög grad av sannolikhet samt att kravet när det gäller orsakssamband mellan skadlig inverkan i arbetet och den försäkrades skada skärps så att samband skall anses föreligga om övervägande skäl talar för det.
Propositionen bygger till stora delar på Arbetsskadeförsäkringsutredningens betänkande (SOU 1992:39) Begreppet arbetsskada. Vid remissbehandlingen av detta betänkande invände flera av remissinstanserna att utredningens förslag om en skärpt bevisregel för flertalet arbetssjukdomar skulle komma att drabba kvinnor i första hand.
I propositionen (s. 25) anförs bl.a. att förslaget om en enhetlig bevisregel innebär att kvinnors och mäns arbetssjukdomar kommer att bedömas utifrån samma regler.
Vidare anförs att man vid tillämpningen av den i det föregående nämnda principen om försäkring i befintligt skick bl.a. har att beakta att kvinnors

förmåga i vissa avseenden är annorlunda än mäns. Detta gäller t.ex. förmågan att tåla fysisk belastning.

Frågan om en arbetsmiljöfaktor är skadlig eller inte bedöms enligt praxis inte enbart utifrån vad som normalt är skadligt. Prövningen relateras i stället till den enskilde försäkrade och sker med beaktande av dennes förutsättningar. Ålder, kön och kroppskonstitution gör t.ex. att en viss fysisk belastning kan vara ofarlig för en person men inte för en annan. Detta uttrycks som att man är försäkrad i befintligt skick.

Jag är, liksom Monica Öhman, angelägen om att lagförslag skall vara rättvisa bl.a. i den meningen att de skall gälla lika för alla oavsett kön. Jag inser emellertid att förutsättningarna inte alltid är lika för alla. Principen om befintligt skick ger emellertid utrymme för att ta hänsyn till att kvinnors förutsättningar för arbete i vissa avseenden är annorlunda än mäns. Eftersom denna princip kommer att tillämpas även i fortsättningen finns det således ingen anledning att vidta någon särskild åtgärd i det här avseendet.

Vad jag nu sagt rör frågan om en arbetsmiljöfaktors eventuella skadlighet. Om det i det enskilda fallet föreligger tillräckligt stöd för orsakssamband mellan inverkan av en skadlig faktor och den försäkrades sjukdomsbesvär är en annan fråga. Den skärpning regeringen har föreslagit i denna del syftar till att förhindra att skador godkänns som arbetsskador utan att det någorlunda säkert kan sägas att skadan har sin grund i arbetet. Behovet av en sådan skärpning är enligt min och regeringens uppfattning obestridligt, och jag förställer mig att det är många som delar denna uppfattning.

Anf. 199 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, även om jag inte kan påstå att jag känner mig speciellt mycket tryggare.

Det är just för att jag har tagit del av denna proposition som oron har vuxit hos mig. Jag ser att jag är i gott sällskap. Majoriteten av remissinstanserna är också tveksamma till frågan om orsakssamband, och de avstyrker alltså utredningens förslag. Det här visar på att det finns en osäkerhet kring vad förslaget kommer att innebära i praktiken.

Med den lilla medicinska kunskap som jag ändå besitter vägrar jag att acceptera att unga kvinnor under 25 år ibland får veta av läkare att den skada de har ådragit sig beror på åldersfaktorn. En kvinna under 25 år skall ha full kapacitet att utföra ett arbete.

Jag kan ta mig själv som exempel. Jag har jobbat inom långvården i många år, och jag har fått nedslitna diskar i min halskotpelare. Det säger man nu beror på åldern. Jag är övertygad om att det sätt på vilket vi lyfte patienter när jag jobbade i långvården – "panna mot panna", och som i dag är förbjudet – är orsaken till min skada.

Min oro beror på följande. Eftersom det föreslås en skärpning och att högre krav skall ställas på att det är möjligt att se en koppling mellan det jobb som har utförts och den skada som har uppkommit, är jag rädd för att de kvinnor som får en förslitningsskada som inte syns utanpå kroppen kommer att få stryka på foten och straffas.

Anf. 200 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Först några ord om bakgrunden till förslaget. En del av denna bakgrund har att göra med att praxis har förändrats och blivit annorlunda än man tänkt sig tidigare. Det har t.o.m. påpekats i den rapport från Socialdemokraterna som kom i början av sommaren. Socialdemokraterna polemiserade mot detta och ville ha en insnävning av begreppet. Så långt har vi väl varit överens.

En annan del av bakgrunden, som borde ha lett till att den tidigare regeringen hade vidtagit åtgärder, är det faktum att kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen, antalet anmälda och godkända fall, har ökat mycket dramatiskt sedan lagstiftningen och praxis kom att ändras i mitten av 1980-talet.

Vi talar om en försäkringsform där underskottet, skillnaderna mellan utgifter och inkomster, varje månad har ökat med en halv miljard kronor. Några åtgärder behöver sannolikt vidtas.

Frågan gäller i huvudsak det ökade kravet på orsakssamband. Jag tycker inte att Monica Öhman ger en rättvisande redovisning av vad som har hänt i ärendet. Det stämmer att en majoritet av remissinstanserna har avstyrkt ett visst förslag som fanns med i utredningen, nämligen det om s.k. dubbla bevisregler. Jag har tagit intryck av vad remissinstanserna har tyckt på den punkten. Det vet Monica Öhman, eftersom hon har läst propositionen. Jag föreslår inte något som en majoritet har avstyrkt. Det var ett förslag som fanns med i utredningen och som jag inte har följt upp.

Anf. 201 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! När jag läser propositionen saknar jag kopplingen till diskussionen om det gäller saker och ting som jag har gjort på min fritid och i mitt hem eller enbart saker jag har gjort på jobbet.

Ta t.ex. de unga kvinnor som jobbar i hemtjänsten – som jag också pekade på i min fråga. De utför i princip samma saker där som i sina hem. De städar osv. i vårdtagarnas hem. Jag tycker att den kopplingen är svår. Hur skall man avgöra om det är i mitt eget hem eller i vårdtagarens hem som skadan har uppstått?

Anf. 202 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att det är svårt att göra en hel del av dessa bedömningar. De är svåra att göra redan i det nuvarande systemet, och de kommer också i de enskilda fallen att vara svåra att göra.

Det regeringen och jag har försökt att göra när vi föreslår en lagändring angående orsakssamband, är att gå från ett system där det står i lagen att skador skall godkännas "om ej betydligt starkare skäl talar emot" till en text i lagen som lyder "att skador skall godkännas om övervägande skäl talar för".

Det råder väl inget tvivel om att den senare bevisregeln är avsevärt mycket mera i harmoni med den tillämpning som brukar finnas i den svenska rättskipningen jämfört med den gamla regeln som nu föreslås avskaffas.

Att regler kan vara svåra att tillämpa i praktiken gäller mycket av det lagstiftningsarbete riksdagen bedriver. Vi har nu försökt att skapa en lagstiftning som i vissa avseenden är bättre och klarare. Dessutom kommer en hel

del pengar att sparas in på försäkringen och därmed indirekt för staten, och det är ingen nackdel.

Anf. 203 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Jag delar uppfattningen att utvecklingen när det gäller kostnaderna för arbetsskadorna har rusat i väg. Där måste något göras. Det känns fel att förslaget slår så hårt.

Jag hoppas att jag har fel, men jag uppfattar att det slår hårt mot en speciell grupp, nämligen kvinnor. Låt oss i stället satsa på rehabilitering, på utveckling av arbetet och på inflytande över den egna arbetsorganisationen. Det har vi gjort under ett par års tid, bl.a. i Arbetslivsfonden, i försäkringskassorna osv. Jag tror att det i framtiden kommer att ge de verkligt goda resultaten när det gäller arbetsskador och arbetsplatser.

Anf. 204 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vad gäller behovet av att satsa på rehabilitering av olika slag tror jag att vi är överens. Våra uppfattningar skiljer sig möjligen på en punkt. Jag tror att vi både bör göra detta och genomföra förändringen av arbetsskadebegreppet inkl. bestämmelsen om orsakssamband.

Anf. 205 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Helt kort: Låt oss då ta det i rätt ordning och först satsa på rehabilitering och utveckling av arbetet. Sedan kan vi ändra lagen.

Anf. 206 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vi gör bäggedera. Vi har på senare år satsat avsevärt mer på rehabilitering. Ett exempel på detta är försäkringskassornas möjlighet sedan några år tillbaka att lägga ut pengar på att köpa in resurser för exempelvis yrkesinriktad rehabilitering. Beloppet härför ökade ganska kraftigt i årets budget.

Vi har alltså på flera punkter vidtagit åtgärder. Det går att göra mer, men vi kan inte under lång tid avvakta med att genomföra förändringar i arbetsskadelagen, en lag som enligt min mening borde ha ändrats för länge sedan. Jag tycker att vi gör det snarare för sent än för tidigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på fråga 1992/93:139 om Sjöfolksförbundets rätt till fackliga konfliktåtgärder

Anf. 207 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Ingela Thalén har frågat mig om jag avser att fullfölja kraven på att Sjöfolksförbundet avstår från lagliga rättigheter för att permanenta sjöfartsstödet efter den 1 juli 1993.

I regeringens nyligen framlagda proposition om vissa sjöfartspolitiska åtgärder finns det inga villkor om att Sjöfolksförbundet skall avstå från lagliga rättigheter.

Av propositionen framgår vidare att sjöarbetsmarknadens parter har träffat en överenskommelse om rationaliseringar och andra kostnadssänkande åtgärder med syfte att bibehålla och utveckla svensk fjärrsjöfart. En utvärdering av resultatet av parternas beslutade åtgärder bör ske före halvårsskiftet 1993. Det är följaktligen parternas åtgärder och resultatet av dessa som blir avgörande för ett förslag om en mer permanent sjöfartspolitik efter den 1 juli 1993.

Anf. 208 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Bakgrunden till min fråga är dels en beskrivning gjord av Sjöfolksförbundets ordförande i förbundets egen tidning, dels ett antal intervjuer som har lämnats både av statsrådet och av Sjöfolksförbundets ordförande.

Det är alltså nu parternas åtgärder och resultat som skall bli avgörande för en permanent sjöfartspolitik. Efter att ha läst uttalandena både av statsrådet och av andra tycker jag att det finns skäl att fråga: Anser statsrådet att inskränkningar i lagstadgade rättigheter hör till sådana åtgärder som skall vidtas för att få till stånd en permanent sjöfartspolitik? Jag tycker att frågan är relevant efter det att jag har läst igenom hur det har gått till fram till dess att det tillfälliga förslaget nu är framlagt.

Anf. 209 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tycker att det egentligen inte finns någon anledning att här i kammaren diskutera innehållet i de informella samtal mellan departementet och sjöarbetsmarknadens parter som tidigare förts. Vad som är offentligt och publikt är ju regeringens proposition. I den finns, som jag har nämnt, inga som helst villkor att sjöfacken skall avstå från sina lagliga rättigheter.

Anf. 210 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Skall jag uppfatta statsrådet så, att det som förevarit före det preliminära förslaget är av den karaktären att det bara kan avfärdas?

Anf. 211 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror att Ingela Thalén finner det ganska naturligt att när man till ett kollektiv av mellan 5 000 och 6 000 arbetstagare skall av skattemedel betala ut ett stöd i storleksordningen en halv miljard – inte minst mot bakgrunden av de uppsägningar som sker inom andra delar av svensk industri, där de anställda inte får några som helst statliga bidrag – diskutera under vilka villkor man kan vidta förtroendeskapande åtgärder som syftar till att flagga in fartyg under svensk flagg.

Den diskussionen fördes, och det fanns ett antal diskussionspunkter i det sammanhanget. Men det finns ju ingenting av detta i propositionen, och det är propositionen som redovisar regeringens politik.

Anf. 212 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Statsrådet hänvisar till behovet av förtroendeskapande åtgärder för de 6 000 som är berörda inom sjöfartsnäringen. Jag kan skriva

under på att det är viktigt, men det är utomordentligt märkligt att statsrådet, som är ytterst ansvarig för detta område, hanterar frågan på det sätt som mycket ordentligt har beskrivits, delvis också verifierat av statsrådet själv i intervjuer.

Det är inte fråga om den proposition som nu är framlagd. Min fråga handlar framför allt om hur åtgärderna i den proposition som skall behandla den permanenta sjöfartspolitiken skall se ut, dvs. den proposition som kommer efter den 1 juli 1993.

Anf. 213 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Som jag sade uppgår regeringens förslag till sjöfartsstöd för innevarande budgetår till ungefär 450 miljoner kronor. Det är ett mycket stort branschstöd, som naturligtvis inte kan ses som helt självklart i ett arbetsmarknadspolitiskt läge där de allra flesta andra arbetstagare i Sverige inte har något motsvarande stöd från staten för sina anställningar. Därför fördes dessa diskussioner.

Regeringen har emellertid nu lagt fram förslaget om en kontrollstation under våren nästa år, när vi skall göra en utvärdering av resultatet av de åtgärder som sjöarbetsmarknadens parter har beslutat om. Den utvärderingen skall sedan få ligga till grund för ett förslag om mer permanenta statliga insatser efter den 1 juli 1993.

Anf. 214 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Ja, det är precis det som det handlar om. Min ursprungliga fråga, som jag inte fick något svar på, var då: Hör det till dessa åtgärder att man från regeringen utgår från att man skall göra inskränkningar i lagstadgade fri- och rättigheter? Det har jag alltså inte fått svar på.

Jag vill avslutningsvis anlägga ett något annorlunda perspektiv på denna fråga.

Först ställer regeringen krav på att parterna skall komma överens – och jag tycker att det verkar vara en bra ordning. Sedan kommer parterna tillbaks med en överenskommelse, men då ingriper ministern och säger till den ena parten: Jag är inte nöjd med det som ni har överenskommit. Jag vill nu att ni avstår från era lagfästa rättigheter och bryter mot de stadgar som ni som organisation har bundit er för att följa.

Anser statsrådet att detta är ett uttryck för den nya etik och moral som statsrådet vill föra in i politiken?

Anf. 215 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Man kan naturligtvis ha olika synpunkter på vad som är lämpligt, moraliskt och etiskt i en förhandling. Men när det handlar om att till ett kollektiv på 5 000 – 6 000 personer betala ut stöd i storleksordningen en halv miljard måste skattebetalarna ändå kunna begära att myndigheterna, regeringen och riksdagen, ställer sådana krav att näringen kan överleva långsiktigt.

På Ingela Thalén fråga vill jag svara att regeringen skall återkomma till frågan om en mer permanent sjöfartpolitik när resultatet av tidigare nämnda åtgärder har utvärderats. Jag finner därför ingen anledning att här i dag när-

mare gå in i den diskussionen, inte heller i en diskussion om svensk arbetsrätt.

Anf. 216 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Låt mig mycket kort säga till statsrådet att också de 6 000 som är berörda inom näringen är skattebetalare. Jag anser inte att 6 000 skattebetalares lagstadgade rättigheter skall åsidosättas, rättigheter som man är så beroende av inom sin egen näring.

Anf. 217 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det råkar vara så, att just dessa personer är ganska ordentligt skattebefriade och att regeringens förslag innebär ytterligare skattebefrielse. Men visst är de skattebetalare i den meningen att de betalar moms osv. Jag ringaktar inte detta på något sätt.

Dessa 6 000 har en utpräglad särställning. Inget annat löntagarkollektiv får en så stor andel av statliga subventioner till sina anställningar. Inga andra kan påräkna den typ av anställningstrygghet som staten satsar på att ge just dessa. Därför finns det anledning att också knyta villkor till denna typ av bidrag.

Anf. 218 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag medger ytterligare ett inlägg från vardera talaren.

Anf. 219 INGELA THALÉN (s):

Herr talman! Jag vill understryka det jag sade i ett av mina inlägg, att jag tycker att det är rimligt att en regering förhandlar med parterna om hur man skall uppnå resultat och att åtgärderna skall vara gemensamma. Jag tycker inte att den delen av regeringens agerande var felaktigt.

Det jag mycket bestämt reagerar mot är det – som jag anser – mycket taffliga sätt på vilket statsrådet, efter det att parterna har kommit med sina förslag och man har nått en överenskommelse, har gått in och försökt korrigera överenskommelsen. Det är detta som jag reagerar mot.

Anf. 220 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Ingela Thalén kan vara lugn. Den modell som vi har utformat innebär att vi har en kontrollstation 1993. Det är det som gäller.

Ingela Thalén hänvisar till en förhandling. Jag tror att de förhandlingar som vi förde under krisnätterna, förhandlingar som har förts i fackliga sammanhang osv. kan innehålla en mängd intressanta detaljer som i efterhand skulle kunna föranleda många frågor i denna riksdag.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1992/93:143 om Malmöhusförhandlingarna

Anf. 221 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Anita Jönsson har frågat mig när regeringen kommer att ta ställning till resultatet av Malmöhusförhandlingarna. Bakgrunden till frågan

är att resultatet av förhandlingarna, som bedrivits av Sven Hulterström, överlämnades till regeringen i juni månad i år, och att frågeställaren anser att överenskommelsen innehåller flera infrastrukturella projekt som snabbt bör kunna komma i gång och ge arbetstillfällen i Skåne.

För att regeringen skall kunna ta ställning till resultatet av Malmöhusförhandlingarna krävs en tidsplan för genomförandet av de olika projekten. Denna tidsplan måste matchas med tillgängliga resurser för de olika projektens genomförande, dvs. hur det statliga extrabidraget bäst skall utnyttjas i kombination med medel ur de ordinarie investeringsplanerna och med de medel som regionen ställer till förfogande.

En sådan tidsplan utarbetas för närvarande av berörda parter i regionen och beräknas vara färdig under denna månad. Tidigast efter det att tidsplanen färdigställts och presenterats för regeringen är jag beredd att ta ställning tilll resultatet av Malmöhusförhandlingarna.

Anf. 222 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret. Anledningen till att jag ställer frågan är, som kommunikationsministern sade, att Sven Hulterström överlämnade resultatet av de färdigförhandlade infrastruktursatsningarna i Malmöhusregionen till regeringen redan den 1 juni. Jag har inte sett några signaler eller fått några besked om när regeringen tänker fatta beslut i ärendet. Tyvärr har det inte framkommit någonting – inte i den här frågan heller, kan jag nästan tillägga – som visar att regeringen har visat någon handlingskraft.

Jag blir både väldigt konfunderad och förvånad över det svar jag har fått. Till grund för överenskommelsen ligger en bedömning av det behov som finns av investeringar i regionens trafiksystem. Denna har gjorts gemensamt med Malmöhus trafik, Banverket, Vägverket och länsstyrelsen i Malmöhus län. Man har också talat om hur detta skall finansieras.

Regionen har talat om att man sätter till 300 miljoner, såvida de 800 miljoner som den tidigare regeringen beslutade om till den här storstadsuppgörelsen skjuts till. Därför är jag mycket förvånad över att man från regeringens sida skall behöva ha drygt ett halvt år på sig för att göra denna tidsplan. Alla berörda parter är överens om hur man skall finansiera och sätta i gång de här projekten.

Anf. 223 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Anita Jönsson kan naturligtvis vara konfunderad. Men så här är det faktiskt. Man håller på att göra en sammanställning. Vi räknar med att få in den till regeringen under den här månaden.

En del av de här projekten kan komma i gång redan under andra kvartalet nästa år. Det är alldeles riktigt. Det finns alltså ingenting i den här processen som hittills har försenat igångsättningen av projekten.

Anf. 224 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! De signaler som jag har fått visar att det finns projekt som kan komma i gång i det närmaste "på stubinen". Jag tänker på elektrifieringen av järnvägen mellan Malmö och Ystad. Jag tänker på de förbättringar

av bussar som bl.a. innebär att vi får ett miljövänligare drivmedel. På något sätt stämmer inte den verklighet som jag har fått beskriven för mig med det som Mats Odell vill ge sken av.

Jag tycker att det här svaret litet grand visar på att man har svårt att komma överens i regeringen. Därför behöver man den här tiden på sig. Tyvärr är det olyckligt för den region som jag representerar, eftersom vi har en mycket hög arbetslöshet, framför allt i Malmö och Helsingborg. Där kan vi samtidigt se att de prognoser som länsarbetsnämnden lämnade förra veckan visar ännu dystrare siffror än tidigare. Minst 19 000 arbetstillfällen kommer att försvinna till december 1993.

Därför vill jag fråga kommunikationsministern: Kan man kalla det att prioritera infrastrukturinvesteringar, när vi skall behöva vänta mer än ett halvt år på en tidsplan, trots att alla berörda parter är överens om hur man skall finansiera och sätta i gång?

Anf. 225 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag skulle rekommendera Anita Jönsson att titta litet grand på vad riksdagen har beslutat om när det gäller hanteringen av storstadsöverenskommelserna. Hon kommer då att finna att hennes verklighetsbild kanske inte stämmer riktigt.

Jag vill gärna upprepa det jag sade, att tidsplanen utarbetas. Vi räknar med att den skall vara färdig under denna månad. Tidigast efter det att tidsplanen har färdigställts och presenterats för regeringen kommer vi att ta ställning till den.

Jag har fått uppgift om att det går att komma i gång under andra kvartalet 1993 vad gäller Ystadbanan. Det finns projekt under Övrig tågtrafik som också kan komma i gång under 1993. Där är DELFIN-anslagen över huvud taget inte inblandade. Det är LTA-anslag och Malmöhus trafik som skall stå för vardera 12,5 miljoner.

Anf. 226 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Ibland händer det att man får ompröva det man har sagt tidigare. Eftersom vi vet att den ekonomiska situationen ser ut som den gör och vi båda tror på att satsa på infrastrukturinvesteringar, tycker jag att det är viktigt att försöka flytta fram positionerna så mycket som möjligt för att snabbt komma i gång.

Jag möts ibland när jag är ute på möten av frågor om hur mycket inflytande och makt jag har som politiker och hur mycket jag kan påverka som riksdagsledamot. Jag kan ställa frågor, som här t.ex. Men svaret är naturligtvis inte så enkelt, eftersom det finns olika utgångspunkter och svårigheter i den demokratiska beslutsprocessen. Dessutom har det betydelse om man sitter i majoritets- eller minoritetsställning. Jag hoppas nu att Mats Odell visar på politikens förmåga och påverkar situationen så, att människor får jobb i stället för att hamna i arbetslöshetens gissel.

Anf. 227 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror att Anita Jönsson och jag är eniga om detta. Vi har ingen annan önskan på departementet än att de här projekten i Skåne, som

vi ser som mycket angelägna, skall komma i gång så fort som möjligt. Så fort finansieringsbesluten och allt övrigt är färdigt bör man omedelbart trycka på startknappen.

Anf. 228 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret. Jag skall noga följa den här frågan vidare.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1992/93:152 om Västkustbanan

Anf. 229 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Carl Fredrik Graf har frågat mig vad som händer med utbyggnaden av Västkustbanan.

Västkustbanan är en viktig transportlänk i regionen Oslo–Göteborg–Malmö/Köpenhamn. Den har också stor betydelse för utvecklingen i Göteborgs- och Malmöregionerna. Förutom att banan är viktig för både Sveriges och Norges transporter till kontinenten finns det ett stort lokalt och regionalt trafikunderlag.

Förberedande arbete avseende tunneln genom Hallandsås pågår. Västkustbanans sträckning genom Laholm har utretts och remissbehandlats och i dagarna kommer Banverket in med ansökan om expropriationstillstånd. Vid Skummeslöv samordnas byggandet av E 6:an med järnvägen såtillvida att Banverket bygger en viadukt i samband med E 6:ans utbyggnad till motorväg.

Banutredningarna för alternativen med sträckning genom Falkenbergs och Varbergs kommuner presenteras kring årsskiftet.

Dragningen av sträckan mellan Tångaberg och Fjärås har utretts och utredningen har remissbehandlats. Banverket sammanställer för närvarande remissvaren och därefter tas beslut om definitiv sträckning av banan.

Mellan Hamra och Breås pågår arbeten med nytt dubbelspår i ny sträckning väster om E 6:an. Det är arbeten för 280 miljoner kronor som håller på att färdigställas. Sträckan invigs den 2 april 1993.

Det nya dubbelspåret mellan Kungsbacka och Mölndal invigdes av mig den 16 augusti i år. Kostnaden för dubbelspåret inkl. sex pendeltågsstationer delas mellan staten, Göteborgsregionens lokaltrafik och de tre berörda kommunerna Göteborg, Mölndal och Kungsbacka.

Som jag sade inledningsvis har Västkustbanan betydelse inte bara för den nationella och internationella trafiken utan också för lokaltrafik och regional tågtrafik. Ett uttryck för detta är att lokaltrafiken i Göteborgsregionen och berörda kommuner har medverkat i finansieringen.

Regeringen anser det angeläget att även andra delar av Västkustbanan kan finansieras på motsvarande sätt. Detta kom till uttryck när regeringen den 12 mars i år beslutade att anslå 532 miljoner kronor till tidigareläggning av sträckorna Heberg–Öringe, Tångaberg–Varberg och Kungsbacka–Fjärås samt till en vägport i Sätinge. Dessa medel betalas ut under förutsättning att

överenskommelse träffas med berörda kommuner om medverkan i finansieringen.

Anf. 230 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Meningen med riksdagens frågeinstitut är ju att det skall vara korta frågor. Jag ställde också en kort fråga. Det gjorde emellertid att jag kanske inte riktigt fångade in det som jag önskade få besked om. Statsrådet har lämnat en beskrivning av vad som har hänt. Men jag var nog mera intresserad av att få höra vad som är på väg att hända.

Jag vill därför fråga: Har det tillsatts någon förhandlingsman för att driva på i ärendet?

Anf. 231 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Vi räknar med att tillsätta en förhandlingsman inom en mycket nära framtid.

Anf. 232 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Inom en vecka?

Anf. 233 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! En vecka är en bra prognos.

Anf. 234 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Vilka direktiv kommer han att ha?

Anf. 235 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Han kommer att ha direktiv att slutföra förhandlingarna.

Anf. 236 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Vilka mandat har han att göra det?

Anf. 237 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Direktiven till förhandlingsmannen är inte fastställda i detalj. Men mandatet är ju att slutföra förhandlingen med de pengar som regeringen och riksdagen har anslagit.

Anf. 238 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Statsrådet har angivit här att 532 miljoner kronor anslagits och att de pengarna betalas ut under förutsättning att en överenskommelse träffas.

Hur mycket är det som fattas för att man skall nå upp till full finansiering av de aktuella bansträckorna?

Anf. 239 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är svårt att säga, eftersom upphandlingen inte har skett. Men jag har nog uppfattningen att det som kan underlätta såväl genomförandet av detta projekt som förhandlingsmannens förhandling just är det fak-

tum att entreprenadprisindex har sjunkit i förhållande till den prisnivå som gällde när de 532 miljonerna fastställdes.

Anf. 240 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Finns det någon koppling mellan trafikeringen på Västkustbanan och finansieringen?

Anf. 241 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Om Carl Fredrik Graf menar att det finns en koppling till det sätt på vilket banan nyttjas, är det självfallet av nationellt – och t.o.m. internationellt – intresse att Västkustbanan byggs ut för intercitytåg, snabbtåg och internationell trafik.

Sedan finns det ett regionalt intresse av att det byggs stationer där regionaltåg och lokaltåg kan stanna. Det är självfallet i den delen som kommunernas medverkan måste vara meningsfull, dvs. om det är ett mervärde för kommunen som uppstår.

Anf. 242 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Vilka tidsramar kan man tänka sig kan komma att gälla för den här förhandlingsmannen? Förr eller senare måste ju statsrådet säga att vi måste komma fram till ett beslut.

Anf. 243 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag kan inte ange någon tidsram här och nu. Men jag tror att alla parter känner att det är mycket angeläget att det här går snabbt. Pengar har ju anslagits. Det handlar om att få ett avtal till stånd här, så att spaden kan sättas i jorden.

Anf. 244 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag medger ytterligare ett inlägg från vardera sidan.

Anf. 245 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! Det passar mig precis, för därmed har jag fått ställa alla mina följdfrågor.

Jag konstaterar att nyheten i svaret här är att statsrådet kommer att tillsätta en förhandlingsman inom en vecka. Det är naturligtvis glädjande. Men jag har inte riktigt klart för mig vad det är som skall få det här ärendet att i fortsättningen – om uttrycket tillåts – gå som på räls. Är det inte så, att kommunikationsministern måste släppa till något ytterligare för att positionerna inte skall vara så låsta? Detta ansluter till min tidigare fråga om vilket mandat den här förhandlingsmannen kommer att ha.

Anf. 246 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror inte att det är särskilt klok politik att Carl Fredrik Graf och jag står här som en part i en sådan här förhandling och talar om vilka kort vi eventuellt är beredda att släppa i en kommande förhandling.

Rent generellt vill jag gärna upprepa vad jag tidigare sade, nämligen att det bästa smörjmedlet i denna förhandling är det faktum att prisnivån nu är

lägre, i förhållande till den nivå som gällde när det statliga anslaget fastställdes.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1992/93:155 om Bohusbanans utbyggnad

Anf. 247 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Lars Bäckström har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av Volvos beslut att avveckla produktionen i Uddevalla 1993. I sin fråga har Lars Bäckström knutit Volvos beslut att avveckla produktionen till kravet på extrasatsningar i infrastruktur och Bohusbanans utbyggnad.

Satsningar på infrastruktur är viktiga ur två synvinklar. Dels främjar satsningarna en ekonomisk tillväxt, dels skapas sysselsättning för bygg- och anläggningsarbetare. De satsningar i infrastruktur som i dag görs i landet betjänar båda dessa syften.

Bohusbanan, som sträcker sig mellan Göteborg och Strömstad, är en länsjärnväg. I riksdagens trafikpolitiska beslut 1988 sades det att ansvaret för investeringar i länsjärnvägar och länsvägar åvilar länsstyrelsen. Jag har inte för avsikt att verka för en förändring av den inriktningen.

Bohusbanan har emellertid hanterats av Banverket i samband med utredningen av Nordlänken mellan Göteborg och Oslo. I arbetet med Nordlänken har Banverket studerat två huvudalternativ: en sträckning genom Bohuslän och en sträckning genom Dalsland. Banverket har valt att arbeta vidare med sträckningen genom Dalsland och hanterar Nordlänken, tillsammans med bl.a. Bothniabanan, i den pågående planeringsprocessen inför en ny tioårsplan för åren 1994–2003.

Anf. 248 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag ställer sällan frågor här i kammaren. Jag vet ju att det finns telefon.

Jag vill inte anklaga andra för passivitet, om jag själv inte har några idéer. Men ibland är det viktigt att kräva besked. Näringsministern har ju fått mycket kritik för sin passivitet. Även kommunikationsministern fick adrenalinet att stiga så mycket hos mig att jag måste framställa min fråga.

Enligt Text-TV har kommunikationsministern tillskrivits uttalandet att det inte behövs några särskilda åtgärder med anledning av sysselsättningskrisen i Västsverige.

Jag vill därför som en kontroll explicit fråga: Behövs det särskilda åtgärder, och vilka åtgärder tänker ministern vidta?

Jag förstår att det inte går att göra om hela systemet för länsjärnvägen. Men vill kommunikationsministern t.ex. medverka till att länsstyrelsen får resurser till en upprustning av Bohusbanan? Och kommer kommunikationsministern att driva på i frågan om bättre järnvägsförbindelser med Norge?

Om Banverkets planering skall rulla vidare, kommer det inte att hända

någonting förrän i slutet av detta sekel. Kommer ministern alltså att driva på här?

Det bästa får inte bli det godas fiende. Jag tycker att det bästa är en Bohusbana till Norge. Något besked är bättre än denna ständiga långhalning. Alla kommuner i Bohuslän är överens om det. Här är det alltså viktigt att något händer. Det handlar också om andra områden.

Så en konkret fråga: Skulle man inte när det gäller pengarna i krispaketet, dvs. 1,5 miljarder till skogslänen, kunna tänka sig att vika en del av dessa medel för satsningar på länsvägarna i den här oerhört utsatta regionen?

Anf. 249 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag börjar med den sista frågan. Frågan om de 1,5 miljarderna i krispropositionen skall ju behandlas av riksdagen framöver. Regeringen har lagt fram sitt förslag. Det är således möjligt för riksdagen att ändra på inriktningen i den delen.

När det gäller Bohusbanan vill jag säga att jag har tittat litet grand i planerna. I LTA-planen fanns det under 1991 åtgärder till en kostnad av 5 miljoner beträffande Bohusbanan. Det här avsåg rälsbyte på sträckan Oxtorp–Smedberg. Vidare finns i planen 86 miljoner för bl.a. en fjärrblockering av banan framöver. Det blir mellan 1993 och 1998, med tyngdpunkten på de två sista åren.

Här finns det naturligtvis möjligheter att diskutera tidigareläggningar.

Vi har också projektet Västtåg, som finns med i storstadsförhandlingarna om Göteborg, där ett antal tågsträckor finns med. I den uppgörelsen sägs det att länstrafikbolagen skall ansvara för en hel del, bl.a. modernisering av fordonen, anpassning av turtätheten till efterfrågan, bankapacitet, osv. Dessa åtaganden, bl.a. att rusta upp Bohusbanan, finns med i Göteborgspaketet. När det gäller Göteborgspaketet är det mycket svårt att bryta ut enskilda projekt. Som namnet anger är det ju fråga om ett paket som man fattar beslut om i dess helhet. Vi hoppas att förslagen från dessa storstadsförhandlingar snabbt skall komma på riksdagens bord. Jag svarade nyligen på en fråga som gällde just Malmöhusförhandlingarna.

När det gäller Nordlänken, har Banverket, SJ och Norska statsbanorna tillsammans gjort en utredning om alternativa bansträckningar mellan Göteborg och Oslo. Jag måste, herr talman, upprepa det som jag sade, nämligen att detta i dag är ett förvaltningsärende hos Banverket. Banverket avser att redovisa det för riksdagen i samband med tioårsplanen 1994–2003. Jag beräknar att det sker någon gång under mars månad nästa år.

Anf. 250 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag tolkar andan i kommunikationsministerns svar – det är måhända fritt tolkat – som att ministern avser att försöka vidta extraåtgärder. Ministern nickar, och det är jag tacksam för. Det är tacksamt att höra att ministern kan tänka sig en tidigareläggning. Det är jag glad för. Men även om det är ett förvaltningsärende, kan en minister, utan att bedriva ministerstyre, påverka saker och ting. Det finns något mellan himmel och helvete, och där kan en aktiv minister göra något.

En satsning måste komma till stånd. Det handlar inte bara om att den ger

direkt arbete, utan den ger investeringar i infrastruktur. Den ger sysselsättning i och med att man lägger ut beställningar.

Jag skall nämna ett konkret exempel. Vägverket har dragit ned på sina beställningar av väghyvlar, från 30–40 till mindre än 10. Det påverkar verkstadsföretag i denna region. Det är sådana insatser som en aktiv kommunikationsminister kan se till att få till stånd. Det går att utveckla sjötransporter. Vägsatsningar är oerhört viktiga, t.ex. länsvägarna.

Anf. 251 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag vill gärna till Lars Bäckström säga att denna regering och denna riksdag under detta budgetår har anslagit tre gånger så mycket pengar som anslogs under ett normalår på 80-talet, och dubbelt så mycket som under förra året, för investeringar i infrastruktur. En hel del av dessa investeringar har kommit i gång. Av 310 större projekt har ca 300 kommit i gång. Av de 950 mindre projekt som fanns med i kompletteringspropositionen har ca 500 kommit i gång, varav 200 redan är avslutade. Ytterligare ca 450 kommer att komma i gång under hösten. Jag hoppas att en hel del också kommer att finnas i denna region som har drabbats så hårt genom de nedläggningar som sker på både Volvo och Saab.

Anf. 252 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jo visst har något kommit i gång, men Sverige är långt och har en stor yta. I denna region behövs nu länsväg 161 och riksväg 44. Ta med detta budskap, kommunikationsministern, och kom till Uddevalla för att diskutera dessa frågor med företrädare för regionen. Jag tror att kommunikationsministern kan avsluta denna runda med att säga att han kommer att besöka Uddevalla före jul. Det vore oerhört bra om ministern kunde göra det. Det skulle ge oss möjlighet att diskutera i lugnare former än under denna korta frågedebatt. Jag hoppas att kommunikationsministern tar denna inbjudan ad notam.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på fråga 1992/93:176 om godstransporterna på Bohusbanan

Anf. 253 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Åke Carnerö har frågat mig vilka åtgärder som jag avser vidta för att bibehålla möjligheten för effektiva godstransporter på hela Bohusbanan.

Bakgrunden till frågan är att det finns förslag att anlägga en bussterminal på det område som har järnvägsräls.

Det är SJ som ansvarar för bangården och avgör om marken skall avstås till förmån för en bussterminal. Det är SJ som från kommersiell synpunkt skall avgöra hur godstransporter effektivt kan ske på Bohusbanan.

SJ och Banverket ingår i den civila delen av totalförsvaret och har tillsammans med Banverket ansvaret för järnvägens beredskapsplanering.

Ansvaret för planeringen av hur bangården i Strömstad skall utnyttjas åvilar SJ.

Jag har således inte för avsikt att vidta några särskilda åtgärder på Bohusbanan mot bakgrund av Åke Carnerös fråga.

Anf. 254 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag har lyssnat till frågeställaren före mig, Lars Bäckström, och de svar som statsrådet har lämnat. Jag är naturligtvis medveten om SJ:s ansvar för bangården i Strömstad. De satsningar som jag efterlyser från statsmakternas sida, och som man kan tolka in i min fråga, gäller miljövänliga transporter i Bohuslän. Risken är att en sträcka, eller en del av en sträcka, kan läggas ned om man börjar vidta sådana åtgärder, minskat underhåll osv.

Rapporterar Banverket vidare till de politiska instanserna om det sker sådana neddragningar?

Anf. 255 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag vet inte vilka neddragningar som Åke Carnerö syftar på. Frågan om bangårdar och hur de används för olika ändamål åvilar i första hand SJ och naturligtvis Banverket.

Anf. 256 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Som jag ser det kan man komma in i en ond cirkel. Man börjar minska underhållet, och minskar bangårdarnas längd, så att godsvagnar i tillräcklig omfattning inte kan tas emot. Detta kan leda till att underhållet så småningom blir så dyrt i förhållande till transporterna att det hela kan sluta med att en sträcka läggs ned. Som jag ser det är det mycket viktigt att de miljövänliga transporterna kan fortsätta.

Hur kan behandlingen av frågan om Bohusbanans fortlevnad ske i ett sådant fall?

Anf. 257 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Bohusbanan är en av de banor som håller på att rustas upp. Jag tycker därför inte att bilden av att detta skulle vara någon sorts nedläggningsprojekt stämmer. Tvärtom har jag i ett tidigare frågesvar redogjort för vilka åtgärder som vidtas när det gäller LTA-planen och när det gäller de ytterligare 86 miljonerna som satsas på banan, framför allt i fråga om fjärrblockering.

Anf. 258 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag blir lugnare av detta svar från statsrådet. Jag har alltså fått rapporter om att det handlar om minskat underhåll och att man minskar bangården i Strömstad. Men det kan tänkas att detta inte blir aktuellt.

Som jag ser det, är konsekvensen av det som nu sker att fler och fler bussar kommer att gå parallellt med Bohusbanan och att det fungerar mycket bra. Men jag tycker ändå att det med tanke på miljön och de investeringar som tidigare har gjorts i Bohusbanan vore värdefullt om den fick leva vidare.

Jag förmodar att det i så fall kommer att finnas goda förhoppningar om en framtid för Bohusbanan.

Anf. 259 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang upprepa det som jag har sagt om projektet Västtåg, som finns med i Göteborgsöverenskommelsen. Det berör i allra högsta grad Bohusbanan. Sträckorna Göteborg–Uddevalla, Göteborg–Trollhättan–Vänersborg, Göteborg–Borås och Göteborg–Varberg är de aktuella sträckorna i Västtågsprojektet.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Svar på fråga 1992/93:157 om ett frivilligt båtregister

Anf. 260 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Kjell Eldensjö har frågat mig om jag har tagit reda på möjligheten för att ett frivilligt fritidsbåtsregister, som polis och andra myndigheter kan utnyttja, kommer till stånd.

Regeringens proposition om upphävande av lagen om fritidsbåtsregister grundar sig på ställningstagandet, att nyttan av det nuvarande obligatoriska registret inte står i rimlig proportion till det integritetsintrång som följer av ett sådant register.

I propositionen behandlas också frågan om ett frivilligt fritidsbåtsregister. Om det skulle finnas intresse för ett frivilligt register kan staten underlätta ett inrättande genom att ställa registeruppgifter ur det upphävda registret till förfogande. Denna uppgift har regeringen föreslagit att Sjöfartsverket skall ansvara för. Ett databaserat frivilligt register är dock enligt datalagen ett personregister och styrs därigenom av datalagens regler. Frågor om registeransvar, registerändamål, tillgång till registret och andra förutsättningar för ett frivilligt register prövas av Datainspektionen på ansökan av den som vill föra registret.

Anf. 261 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag vill först tacka kommunikationsministern för svaret.

Min fråga är föranledd av att inte minst polisen på olika håll i landet ser med oro på att fritidsbåtsregistret skall upphöra. Detta register har enligt de uppgifter jag fått varit till mycket stor nytta för polisens verksamhet, t.ex. vid spaningar i olika sammanhang, stölder, personeftersökningar och liknande. Om nu polisens och andra myndigheters möjlighet att använda båtregister i sin verksamhet försvinner i och med att det statliga registret kommer att upphöra är det naturligtvis till mycket stor nackdel för myndigheterna i deras arbete.

Det talas i propositionen om att det finns ett antal problem vid tillämpningen av lagen om fritidsbåtsregister. Jag har svårt att tänka mig att problemen skulle vara av sådan art att de inte går att lösa utan alltför långtgående utökning av regleringen. Inte heller kostnaden för registret kan avskräcka.

Det är fråga om en måttlig höjning från 30 till 50 kr i avgift för att man skall täcka kostnaderna.

Flera remissinstanser har uttalat att de är mycket positiva till registret. Visserligen finns det yttranden med förslag om ändringar och förbättringar i olika avseenden, så att registret skulle bli mer komplett och vattentätt, vilket ju kan vara bra i båtsammanhang.

Kommunikationsministern har här talat om att integritetsintrånget blir för stort i förhållande till den nytta man har av båtregistret. Detta synes för mig vara litet underligt med tanke på den nytta som polisen, tullen, Räddningsverket m.fl. säger sig ha av registret. Vi har ju t.ex. bilregistret och flera andra register som används av myndigheter. Man hör ganska sällan protester mot dessa eller tycker att det är ett integritetsintrång som man inte kan stå ut med.

Anf. 262 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Om vi tittar på vad remissinstanserna sade, har ett stort antal – jag kan nämna exempelvis Försäkringsbranschens Service AB, FSAB, Larmtjänst och Svenska stöldskyddsföreningen – framfört tanken på ett frivilligt register om det nuvarande avvecklas. Andra, såsom t.ex. fritidsbåtsägarnas organisationer, Båtbranschens riksförbund, Svenska seglarförbundet och Svenska båtunionen, är positiva till att denna lag upphör och att ett frivilligt register i stället inrättas.

Jag tycker också att man skall komma ihåg, att när beslutet om ett fritidsbåtsregister fattades 1987 uppskattades antalet registreringspliktiga båtar till ungefär 400 000. Vid en beräkning sommaren 1991 fanns det bara 275 000 båtar registrerade. Det vittnar om att det fanns och finns ett starkt motstånd mot denna registrering. Tanken är att ett frivilligt register skall kunna attrahera de båtägare som hittills inte har velat ingå i det obligatoriska registret.

Anf. 263 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag hoppas att det är rätt som kommunikationsministern tror och att man får en större uppslutning med ett frivilligt register.

Det har i massmedia stått att läsa att ett upphävande av det statliga registret skulle innebära att försäkringspremier för fritidsbåtar skulle komma att höjas. Detta är i så fall en följd av att polisen inte längre har samma möjligheter att spåra båtar när man inte har ett statligt register att tillgå. Min fråga är då: Vad säger kommunikationsministern om dessa påståenden?

Anf. 264 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är inget tvivel om att försäkringsbolagen är en grupp som tillsammans med Polisen, Kustbevakningen, Räddningsverket osv., har ett intresse av ett sådant register. De intressenter som kan komma att bli aktuella för att handha registret inkluderar också försäkringsbolagen. En av tankarna bakom detta är naturligtvis, att om det är som man hävdar – dvs. att det underlättar att återfå stulna båtar osv.– finns också ett intresse av att driva ett sådant register.

Anf. 265 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Det är enligt min mening mycket viktigt att det verkligen kommer till stånd ett frivilligt register, eller frivilliga register, vilket det nu blir, när man upphäver detta statliga register. Det vore då mycket bra om kommunikationsministern och regeringen över huvud taget skulle kunna hjälpa till att verka för att dessa register på något sätt kommer till stånd. Vi vet ju att Polisen redan i dag har mycket stora problem att tillnärmelsevis klara upp alla brott som begås. Om de i detta sammanhang inte får tillgång till ett register skulle det ytterligare försämra deras situation.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Svar på fråga 1992/93:188 om tågtrafiken mellan Stockholm och Östersund

Anf. 266 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Sigrid Bolkéus har frågat mig om den statliga förhandlingsman som skall utreda förutsättningarna för snabbare tågtrafik på sträckan Stockholm–Östersund.

År 1991 gjorde Banverket en utredning av förutsättningarna för snabbare tågtrafik mellan Stockholm och Sundsvall. Målet var att medge en restid på tre timmar. Ett investeringsprogram med detta mål utvecklades.

En statlig förhandlingsman, Hans Mattsson, tillsattes för att skapa de ekonomiska möjligheterna att genomföra utbyggnaden med en kombination av statlig och lokal finansiering. En överenskommelse nåddes, och arbetet är nu i gång. 1 464 miljoner kronor har hittills anvisats för investeringar i Ostkustbanan.

Vid mitt besök i Bollnäs väcktes frågan om ett likartat förfarande för sträckan Stockholm–Östersund, med målet fyra timmars restid. Jag uttryckte mitt stöd för idén att klarlägga förutsättningarna, och tog genast kontakt med Banverket.

Innan någon förhandlingsman utses måste de tekniska förutsättningarna klarläggas. Banverket studerar nu vilka åtgärder som är mest kostnadseffektiva för att nå den önskade restiden. Därefter vet vi bättre förutsättningarna för hur vi skall gå vidare med beslutet om förhandlare.

Anf. 267 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, som jag skall vidarebefordra till de personer som hörde löftet om en snabbt tillsatt utredning. Många har väntat på besked under de två månader som har gått. När kan underlaget från Banverket beräknas vara klart och en förhandlingsman tillsättas? Tidsplanen är ju mycket viktig.

Sedan vill jag passa på att ställa ytterligare ett par frågor. Den 11 november fick trafikutskottet information av SJ:s ledning om att Norra stambanan skall rustas upp för godstrafik. Tidigare utredningar har kostnadsberäknat dubbelspår Kilafors–Ockelbo till ca 800 miljoner kronor. Kan kommunikationsministern redan nu ge besked om huruvida det kan anslås mer pengar

till Norra stambanan utanför ordinarie budget för att snabba upp godstransporterna? Det är livsviktigt för en positiv utveckling i Norrlands inland.

Generaldirektör Stig Larsson talade också om att SJ i framtiden bara skall köra gods på Norra stambanan, och på Ostkustbanan satsar SJ på persontrafik. Jag har då ytterligare en fråga. Kommer riksdagen att få möjlighet att påverka planerna, eller kan SJ ensamt besluta om att dra in sin persontrafik på Norra stambanan?

Anf. 268 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag har ett glädjande budskap till Sigrid Bolkéus. Det är nämligen så att regeringen har bestämt sig för att försöka avreglera järnvägstrafiken och få fler operatörer än enbart Statens järnvägar. Detta beslut fattades redan 1988 i och med det trafikpolitiska beslutet. Man började med att dela upp verksamheten på Banverket och SJ, och fick därigenom en infrastrukturhållare och en operatör.

Vi har nu sett vid avregleringen av inrikesflyget, att när man bryter monopolet och släpper in fler aktörer uppstår fler nya affärsidéer. Jag är övertygad om att det efter denna avreglering kommer att finnas fler företag. Det var exempelvis 18 företag, om jag inte minns fel, som anmälde sitt intresse att köra persontrafik på Inlandsbanan. När det gäller länsjärnvägarna trafikerar bl.a. BK-tåg, som också kör trafik uppe i Dalarna. Jag är övertygad om att det när denna avreglering har trätt i kraft, finns nya friska idéer om hur man också skall attrahera tågpassagerare på dessa sträckor.

Anf. 269 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag vill få svar på min fråga om tidsplanen och om det blir några extra pengar till Norra stambanan.

Jag tolkar kommunikationsministerns svar så att regering och riksdag inte kan gå in och styra verksledningarnas beslut och planer. Är det rätt tolkat?

Anf. 270 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Ja, det är rätt. Det är Statens järnvägar som enligt det trafikpolitiska beslutet avgör vilken trafik man vill köra. Sedan har staten möjlighet via den förhandlingsman som regeringen tillsatt handla upp s.k. olönsam trafik. Den möjligheten finns naturligtvis.

Jag kan inte här i dag ge någon mer exakt tidsplan än den som finns i det skriftliga svaret.

När det gäller extra anslag till sträckan Kilafors–Ockelbo är den frågan ännu inte beredd.

Anf. 271 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag är tacksam om kommunikationsministern hör av sig så fort han vet tidsplanen och när man kan börja diskutera med kommuner och regionala aktörer, så att alla de som undrar får besked så snabbt som möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Svar på fråga 1992/93:196 om ackreditering av bilverkstäder

Anf. 272 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig om jag är beredd att medverka till att alla typer av verkstäder ackrediteras för att få meddela godkännande av fordon som vid kontrollbesiktningen fått anmärkning i form av s.k. 2:or.

Vid årsskiftet träder nya bestämmelser i fordonskungörelsen i kraft som innebär att ett fordon som vid kontrollbesiktning fått anmärkning i form av en 2:a, i stället för att genomgå en s.k. efterkontroll vid Svensk Bilprovning, skall kunna bli godkänt genom att ägaren ger in ett intyg från en ackrediterad verkstad om att det aktuella felet åtgärdats. Den ackreditering som det här är fråga om beslutas av Styrelsen för teknisk ackreditering. Utgångspunkten vid beslut om ackreditering är att verkstaden i fråga skall ha den utrustning och kompetens som krävs för att kunna åtgärda de brister beträffande fordonet som framkommit vid kontrollbesiktningen. En verkstad som inte har utrustning för att åtgärda alla typer av fel kan ändå ackrediteras för att åtgärda vissa enklare brister på fordonet. Det är således inte behovet av kontrollerande verkstäder, utan enbart kompetensen och utrustningen hos verkstaden i fråga, som är styrande för det antal verkstäder som skall ackrediteras. Att upprätthålla kraven på kompetens och utrustning i detta sammanhang anser jag är viktigt med tanke på trafiksäkerheten.

Jag anser mot bakgrund av vad jag nu har sagt att det finns tillräckliga möjligheter för alla typer av verkstäder att få ackreditering inom den nya ordningen för s.k. efterkontroller.

Anf. 273 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Detta är ju en bra sak, en avreglering som gör det enklare för den enskilde bilägaren.

Det är också viktigt att det skapas rättvisa möjligheter mellan olika typer av verkstäder och att de verkstäder som finns ute i glesbygderna får en möjlighet att vara med i det här systemet. Kommunikationsministern säger att dessa möjligheter finns och att det bara är den utrustning som finns som skall avgöra om det är möjligt att bli ackrediterad eller inte. Jag begriper också att det måste finnas en viss utrustning.

I 5 § i bestämmelserna för hur det här skall fungera sägs det att samma människa som har reparerat bilen inte får kontrollera att det är riktigt gjort. Det innebär att en verkstad med en ensam verkstadsägare inte har möjlighet att vara med. Man måste alltså ha en anställd. Man måste vara fler än en på verkstaden för att över huvud taget komma i fråga.

Det finns ytterligare en sak i detta. Det är att både ansökningskostnaderna och utbildningskostnaderna är ganska höga. Det kan avskräcka en del, men det är en annan sak. Det borde också prövas.

Sedan finns det ytterligare en underlighet i detta, nämligen att personbilar som är nyare än 1989 års modell och mindre lastbilar som är nyare än 1993 års modell inte får godkännas på det här sättet därför att avgasbestämmelserna är sådana. Vi har ju haft en diskussion om att alla verkstäder skall ha

möjlighet att göra sådana reparationer. Då borde de i rimlighetens namn också kunna klara dessa reparationer och godkännandet av dem.

Jag skulle vilja ha kommunikationsministerns synpunkter på de anmärkningar som jag haft på dessa regler.

Anf. 274 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Vi kan börja med den sista frågan, som gällde 1989 års och 1993 års modeller på personbilar resp. lätta lastbilar. Den utrustning som krävs för att kontrollera att miljövillkoren för avgasutsläppen uppfyller de normer som gäller är ganska dyrbar. Det var också ett krav från regeringen att Svensk Bilprovning skulle sköta just den delen av kontrollen.

Anf. 275 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Alla verkstäder har rätt att göra reparationer av avgassystem. Det är inte nödvändigt att det är märkesbundna reservdelar, men det är nödvändigt att de är godkända. För att kunna göra dessa reparationer måste man ju också ha den utrustning som krävs för att kontrollera utsläppsmängderna. Mot den bakgrunden skulle de också kunna göra dessa reparationer vid en anmärkning vid en besiktning, och också kontrollera den.

Anf. 276 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag kan bara säga att detta var ett oeftergivligt krav från Miljödepartementet när den här frågan bereddes.

Anf. 277 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag hade två andra frågor om begränsningen av verkstäderna när det gäller enmansverkstäder och när det gäller kostnader.

Anf. 278 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! När det gäller enmansverkstäderna är det väl ganska naturligt att inte en och samma person utför en sak och sedan kontrollerar den. Jag tror säkert att detta skulle kunna fungera i de allra flesta fall, men som princip är det kanske mindre tilltalande. Man kan ju tänka sig att man ackrediterar någon som kommer och gör dessa kontroller. Han behöver inte vara fast anställd vid verkstaden.

Anf. 279 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tycker inte att det är naturligt att en och samma människa kan göra reparationen och sedan intyga att den är gjord på ett riktigt sätt till besiktningsorganet. De ansvarar ju för att det är riktigt, på samma sätt som verkstaden ansvarar för det om de har tio anställda och en kontrollerar vad de andra nio har gjort. Jag kan inte se så stor skillnad i detta. Jag är tacksam om kommunikationsministern ändå medverkar till att också de små enmansverkstäderna har möjlighet att bli ackrediterade.

Överläggningen var härmed avslutad.

43 § Svar på fråga 1992/93:198 om bro över Väddö kanal

Anf. 280 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig huruvida jag är beredd att medverka till att den planerade bron vid Trästa snarast byggs.

Bakgrunden till frågan är den omfattande trafiken till Trästa färja och de smala vägarna på båda sidorna av Väddö kanal som innebär risk för olyckor.

Tanken på en bro över Väddö kanal vid Trästa har funnits länge. Projektet har emellertid inte kunnat inrymmas i gällande investeringsplaner. Inte heller har något av de särskilda "paket" som regering och riksdag beslutat om medfört att projektet har kunnat komma till stånd.

Jag är inte nu beredd att vidta några särskilda åtgärder som medför att den planerade bron vid Trästa kan börja byggas.

Anf. 281 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Detta kan tyckas vara en mycket lokalt betonad fråga. Men den är ändå betydelsefull för väldigt många människor och trafikanter i den här delen av Stockholms län. Som jag redovisat i frågan är det 170 000 personbilar som trafikerar färjan under året. Med alla trafikslag är det 198 000 fordon.

Det är framför allt trafikriskerna som är det tunga argumentet. Jag vet att det saknas pengar. Men jag är inte ute efter att det totala anslaget skall ökas. Jag är ute efter en annan prioritering. Kommunikationsministern säger att detta inte finns med i något av de särskilda paket som har kommit till. Här är det fråga om olika inställningar. Det är inte fråga om några åtgärder, som statsrådet talar om, utan om olika inställningar och en annan prioritering.

Anf. 282 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är riktigt att projektet har funnits med i ett antal flerårsplaner. Det har åkt jojo in och ut i planerna. Detta har mindre berott på statens än på länsmyndigheternas prioriteringar. Projektet fanns med i flerårsplanen för länsvägar under perioden 1979–1988. Projektet har halkat utanför i senare planer och finns t.ex. inte med i nuvarande LTA-plan för Stockholms län.

Projektet ansågs, för att ta ett annat exempel, 1982 som ett lämpligt beredskapsprojekt, och objektet projekterades för att ingå i objektreserven fr.o.m. 1984. Det som sedan inträffade var att vi fick en högkonjunktur som gjorde att det inte var aktuellt med beredskapsprojekt.

Anf. 283 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det är märkligt. I hela Norrland finns 45 000–46 000 arbetslösa. Det är ungefär lika många som i Stockholms län. I hela Norrland får man över 5 miljarder för att klara den arbetslösheten, men vi i Stockholms län får bara 2,8 miljarder. Vi är väldigt styvmoderligt behandlade i Stockholms län och här nere i trakterna runt Stockholm.

Tycker kommunikationsministern att det är rättvist och riktigt att man värderar människor så olika?

Anf. 284 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tycker att man skall ha en rättvis fördelning över landet av statens anslag till infrastruktur. Det är självklart. Det är enligt min mening mycket glädjande att den överenskommelse som ursprungligen gjordes mellan staten och regionen under Bengt Dennis ledning nu av allt att döma kommer till ett utförande. Det innebär att de ca 3,5 miljarder som staten skjuter till genererar investeringar för i storleksordningen 36 miljarder kronor. Det här kommer att bli en oerhörd injektion för den här regionen – i form av infrastrukturinvesteringar, arbetstillfällen och förbättrade förhållanden för näringslivet och människorna som bor här.

Anf. 285 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tycker att det är väldigt positivt. Äntligen händer något positivt för Stockholms län när det gäller vägar. Men fortfarande saknas en hel mängd andra projekt. Vi har säkert de sämsta vägsystemen i hela Sverige på grund av att den ena regeringen efter den andra har försummat eller styvmoderligt behandlat den här delen av landet.

Jag vill därför skicka med en önskan om att den nuvarande kommunikationsministern kan svara litet annorlunda när jag så småningom kommer igen med den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

44 § Svar på fråga 1992/93:194 om avgifter på boklån

Anf. 286 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Ingegerd Sahlström har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta om kommuner bryter principen om att boklån skall vara avgiftsfria.

Ingen kommun har ännu infört avgifter för boklån, och det är min förhoppning att ingen kommun heller kommer att göra det. De förslag om avgifter och andra förändringar på biblioteksområdet som nu diskuteras runt om i landet är inlägg i slutfasen av den kommunala budgetprocessen, och vi har ännu inte sett de slutliga besluten.

Tilläggas bör att statsmakterna ännu inte tagit ställning till de upphovsrättsliga frågorna i samband med boklåneavgifter. Upphovsrättsutredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. Till detta förslag skall läggas den anpassning som måste ske med hänsyn till EG-rätten.

Anf. 287 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Jag har en känsla av att man ute i landet mycket hårt drar åt förutsättningarna för kulturen, och då framför allt på biblioteksområdet. Tillgången till biblioteken och böckerna är för mig någonting av en kulturell allemansrätt. Lika väl som man har plockat blåbär och lingon i skogen har man kunnat plocka äventyr, kunskap och upplysning på bibliotekshyllorna.

Nu vet vi att det förekommer diskussioner om avgiftsbeläggning, och

framför allt i Sollentuna står man, om jag har fattat det rätt, fortfarande fast vid förslaget.

Jag tycker då att Birgit Friggebo som kulturminister borde reagera och på något sätt stämma i bäcken. I stället för att vänta på att kommunerna beslutar om avgiftsbeläggning av boklånen på biblioteken borde hon gå ut och kraftfullt markera att hon tycker att det är fel att göra så här. Alla partier här i riksdagen har ju ändå för inte så länge sedan i full enighet fattat ett beslut om att principen om avgiftsfria boklån skall gälla. Kan då inte Birgit Friggebo som kulturminister säga ifrån att hon inte accepterar avgifter på boklån på bibliotek?

Detta måste ju ändå ligga i kulturministerns intresse, eftersom vi från statens sida bidrar till verksamheten på länsbiblioteken. Tjänsterna där är ju viktiga också för de bibliotek som eventuellt skall avgiftsbelägga utlåningen av böcker. Skall de verkligen få lov att utnyttja länsbiblioteken och ta betalt för tjänster som så att säga subventioneras av staten?

Anf. 288 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att Ingegerd Sahlström är väl medveten om de olika aktiviteter som jag har deltagit i under det senaste året, då den här frågan har diskuterats mycket intensivt. Det har ju förekommit många manifestationer. Nu senast i förra veckan hade ju Författarförbundet en stor manifestation, där jag deltog.

Jag har, som representant för egentligen hela riksdagen, varit ute och markerat att jag tycker att riksdagens samfälliga uppfattning att vi inte bör ha avgifter på bibliotek bör marknadsföras också av kulturministern. I det avseendet finns det alltså inte någon skillnad vare sig i uppfattning eller i fråga om behovet av krav på mig att reagera också offentligt.

Hittills har ju de uttalanden som riksdagen har gjort varit verkningsfulla. Ännu har ingen kommun fattat det slutliga beslutet, och jag hoppas att ingen heller i fortsättningen skall fatta det beslutet. Jag tycker då inte att det är särskilt lämpligt att representanter från vare sig riksdag eller regering går ut och hotar kommunerna samfällt med olika åtgärder.

Min förhoppning är att vi skall slippa ha biblioteksavgifter i någon kommun i Sverige.

Anf. 289 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker inte att man behöver hota kommunerna, utan man skall väl tala klart och tydligt. Jag vet att Birgit Friggebo har engagerat sig mycket i de här frågorna, men det är ändå synd att signalerna från kulturministern kanske inte går fram. Framför allt är det synd att de inte går fram till de egna partikamraterna ute i landet. Om jag har förstått rätt sitter för tillfället borgerliga politiker i flera kommuner ändå och diskuterar de här avgifterna.

Hur skall länsbiblioteken i framtiden agera om kommuner inför någon form av avgift? Skall det vara möjligt för en kommun att hämta tjänster från länsbiblioteket och sedan eventuellt ta betalt för dem?

Anf. 290 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag vet att det på olika håll har förts diskussioner om att man från statens sida på något sätt skulle använda bidragen som går till länsbiblioteken för att straffa de kommuner som *eventuellt* kan komma att införa biblioteksavgifter. Man skall då vara medveten om att det skulle innebära ett dubbelt straff för de medborgare som bor i dessa kommuner. Dels skulle de få betala avgifter för den service som de kommunala biblioteken ger, dels skulle de inte få tillgång till olika samdistributionscentraler, tjänster för samdistribution och annat, om staten skulle uppträda på det viset.

Anf. 291 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Kulturministern menar alltså att man har fri tillgång till länsbiblioteken även om man inför någon form av avgiftsbeläggning på bibliotek?

Jag vet inte om jag förstår diskussionen när det gäller straff för medborgarna. Det är ju också fråga om en handling av solidaritet mellan kommunerna. Länsbiblioteket fungerar ju på det viset att kommunerna bidrar lika väl som staten. Jag kan inte tänka mig att andra kommuner är speciellt nöjda med att några stycken kommuner åker snålskjuts på de andras bekostnad.

Anf. 292 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Låt oss koncentrera oss på att försöka förhindra att några kommuner inför biblioteksavgifter i stället för att diskutera vad vi skall göra ifall olyckan skulle vara framme.

Anf. 293 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag medger Ingegerd Sahlström ytterligare ett inlägg.

Anf. 294 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är helt överens med kulturministern om att vi så mycket som möjligt skall försöka förhindra sådana här förslag. Men vi måste ju också mycket tydligt markera vilken vår inställning är om sådana här förslag kommer upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

45 § Svar på fråga 1992/93:185 om handläggningen av asylärenden mot bakgrund av situationen i östra Turkiet

Anf. 295 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Håkan Holmberg har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att tillse att principerna om humanitet och flexibilitet respekteras vid handläggningen av asylärenden från de kurdiska delarna av Turkiet.

Enskilda asylärenden prövas av Statens invandrarverk och Utlänningsnämnden. Endast om någon av beslutsinstanserna finner att skäl föreligger att överlämna ett enskilt ärende, kan regeringen pröva och besluta i ärendet.

Riksdag och regering har uttalat att humanitet och flexibilitet alltid skall respekteras i handläggningen av asylärenden.

Jag kan informera om att Utlänningsnämnden tillsammans med Statens invandrarverk tidigare under hösten haft samråd med UNHCR i frågan om situationen i sydöstra Turkiet och hur denna påverkar bedömningen av enskilda asylärenden.

Det är den enskildes skyddsbehov som skall vara avgörande för om asyl skall beviljas eller ej. Enligt information jag har fått, har asyl beviljats i flera fall avseende personer från Turkiet. I dessa fall har alltså den asylsökandes egna politiska aktiviteter bedömts utgöra grund för asyl här i landet.

Riksdagen har beslutat att uppehållstillstånd av humanitära skäl får beviljas när förhållandena i hemlandet är sådana att det vore inhumant att tvinga utlänningen att återvända dit, t.ex. när det pågår inbördesstrider i landet. Det man här har avsett är situationen i landet som helhet, inte bara i en del av det.

Läget i de sydöstra delarna av Turkiet är allvarligt. Det är just i detta begränsade område som strider mellan PKK och turkisk militär pågår och undantagstillstånd råder. Denna situation råder dock inte i hela Turkiet. Ett avvisningsbeslut kan därför fattas när det framstår klart att personen kan återvända till säkra delar av Turkiet, utan att riskera förföljelse av de turkiska myndigheterna.

Anf. 296 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag vill tacka kulturministern för svaret och i synnerhet för betoningen av att det är humanitet och flexibilitet som skall gälla, även vid behandlingen av ärenden som rör personer från östra Turkiet. Man kan få litet olika intryck av den praxis som förefaller råda, kanske beroende på hur man frågar och vem man talar med. Jag utesluter inte alls att det finns personer, som kommer från östra Turkiet, som även under senare tid har fått stanna i Sverige.

Om man talar med Invandrarverket kan man få beskedet att det anses att det över huvud taget inte har inträffat något i landet sedan i mars när det kurdiska nyåret firades. I det fall som jag refererar till gavs detta besked samma dag som en turkisk trupp gick över gränsen till Irak och trappade upp det pågående inbördeskriget ytterligare. I området råder militärlagar sedan drygt 16 år. Städer töms, och situationen är utomordentligt spänd. Just i detta fall tycker jag att det är ganska orimligt att resonera i termer av hur situationen är i landet som helhet. För den kurd som kommer från östra Turkiet och inte har någon annanstans att ta vägen än till eventuella kvarvarande anhöriga är detta inte mycket till tröst. Möjligheten att gömma sig i det egna landet återstår. Det är vad många som jagas av den turkiska armén redan gör, eftersom de inte vill göra värnplikt i den turkiska regimens tjänst.

Det intryck jag har är att man här och där på Invandrarverket tycks anstränga sig för att ändra på de principer som skall gälla, något som bekräftas av en del nyligen timade händelser. Jag vill därför formulera om min fråga: Är man i regeringen beredd att granska på vilket sätt beslut fattas? Och framför allt: Är man i regeringen beredd att granska de beslut som fattas på Asylbyrå Öst i Flen, som – såvitt jag vet – inte har bifallit några ansökningar?

Anf. 297 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Håkan Holmbergs beskrivning av situationen efter de uppgifter han fått av någon handläggare på Invandrarverket är helt felaktig. Den informationen har vi att situationen i de sydöstra provinserna i Turkiet har förändrats under det gångna halvåret. Det pågår där ett mer eller mindre regelrätt inbördeskrig mellan PKK och den turkiska militären, och det är alldeles uppenbart att det naturligtvis påverkar kurderna i denna region. Det finns där städer och byar som mer eller mindre har förstörts under de aktioner som förekommit.

Vi är också medvetna om MR-situationen för kurderna i Turkiet – den lämnar mycket övrigt att önska.

Som jag tidigare sade har både Invandrarverket och Utlänningsnämnden för inte så länge sedan haft kontakter med UNHCR för att diskutera dessa frågor. Det är beklagligt om informationen om vad som där förekommit inte har nått de handläggare som Håkan Holmberg nämnde och som mer direkt har att fatta beslut i det enskilda ärendena. Vi skall naturligtvis efterhöra om så är fallet.

Anf. 298 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Det är ett mycket glädjande besked, eftersom det intryck man får är det som jag redovisade i mitt förra inlägg – även andra som jag varit i kontakt med under senare tid har fått det intrycket.

Ytterligare bakgrund till situationen ger den ganska utförliga rapport om situationen i Turkiet som Amnesty har publicerat. Den rapporten gäller situationen i landet i dess helhet, men den är särskilt relevant för situationen i landets östra delar, dvs. de kurdiska delarna.

Jag tolkar kulturministerns svar så, att personer med uppenbara skyddsbehov som är på flykt från dessa delar av Turkiet och som har sökt uppehållstillstånd i Sverige måste behandlas med humanitet och flexibilitet utan prestige och hänsyn till helt irrelevanta förhållanden i Istanbul eller andra delar av västra Turkiet.

Anf. 299 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är självklart att de människor som har skyddsbehov och som faller inom ramen för våra regler skall få asyl. Jag har också i mitt svar redovisat att sådana beslut har fattats.

De regler vi har och den praxis vi tillämpar gör att vi inte sänder tillbaka någon till sitt hemland om där pågår inbördes strider och vi inte är säkra på att personen där kan få ett skydd.

Anf. 300 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag medger Håkan Holmberg ytterligare ett inlägg.

Anf. 301 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Jag håller med om att det är en rimlig princip att varje person som är på flykt ifrån ett område där det pågår inbördesstrider inte automatiskt är berättigad till uppehållstillstånd i Sverige. Det avgörande är det särskilda skyddsbehovet. Det ledsamma är att man i fall som kommit till min

kännedom och där detta skyddsbehov är helt uppenbart och inte bara gäller sökanden själv utan hela hans familj ändå inte tycks ha fäst någon vikt vid den faktiska situationen.

Jag hoppas att man på Invandrarverket kommer att läsa kulturministerns svar och vidta de åtgärder som kan vara lämpliga.

Överläggningen var härmed avslutad.

46 § Svar på fråga 1992/93:207 om kommunernas och landstingens beskattningsrätt

Anf. 302 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Dan Ericsson i Kolmården har frågat mig om regeringen är beredd verka för att kommuner och landsting, om den ekonomiska situationen är kritisk, får möjlighet att rikta skatteuttag direkt till sjukvården eller äldreomsorgen.

Jag förmodar att frågan ställs mot bakgrund av det nu rådande skattestoppet. I så fall är mitt svar att något undantag från skattestoppet med motiveringen att skattehöjningen är avsedd att öka det ekonomiska utrymmet enbart för sjukvård och äldreomsorg inte kan bli aktuellt. Om Dan Ericsson menar något nytt skatteuttag, speciellt avsett för detta, så är inte heller det aktuellt. Även om man bortser från det samhällsekonomiskt felaktiga i höjd kommunalskatt – vilket jag inte gör – skulle en specialriktad skatt strida mot den nya "pås-principen" för statsbidragen till kommunerna. Den innebär att kommunpolitikerna själva avgör vilka områden som är mest angelägna att satsa på.

Beträffande svårigheten att prioritera mellan de kommunala verksamheterna så är det kommun- och landstingspolitikernas uppgift att bemästra denna svårighet. I den prioriteringen ingår enligt min uppfattning att se till att klara en bra och värdig vård och äldreomsorg.

Anf. 303 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka finansministern för svaret. Bakgrunden till frågan är bl.a. det besked som finansministerns egen statssekreterare har gett, att en förlängning av det kommunala skattestoppet skulle vara på gång. Denna uppgift har finansministern så sent som i torsdags dementerat här i kammaren, genom att vid frågestunden säga att detta är en fråga som regeringen ännu inte har tagit ställning till. Så långt är det bra.

Problemet är att många kommunalt engagerade i dag upplever det som att de har fråntagits ansvarstagandet genom det kommunala skattestoppet. Jag törs nog säga att många i dag känner frustration inför de växande behov som finns och som vi vet kommer att öka ytterligare, framför allt när det gäller vården och omsorgen om våra gamla. Vi vet att ett folkflertal är berett att avsätta ekonomiskt utrymme för att klara en värdig vård och äldreomsorg för alla som behöver.

Min fråga ställdes mot bakgrund av det besked som finansministerns egen statssekreterare presenterade. Frågan skall, som jag tar upp den, snarast ses

som ett innovativt tips till hur diskussionen skulle kunna föras. Att, som finansministerns närmaste man, bara slå fast att man skall förlänga det kommunala skattestoppet, är inte en framkomlig väg, om vi framdeles skall klara åtagandena för våra äldre. Därför tror jag att man på Finansdepartementet skall fundera på möjliga lösningar för att stärka de resurser som onekligen kommer att behövas till vård- och äldreomsorgssektorn.

Det skulle vara intressant att höra om finansministern har några egna funderingar på sådana nya grepp. Jag är själv kommunalt engagerad och ansvarig för den kommunala verksamheten i min kommundel hemma i Norrköping.

Anf. 304 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Får jag börja med att något korrigera Dan Ericsson i Kolmården på en punkt, nämligen den påstådda förlängningen av skattestoppet under 1994, eller dementin därav. Min statssekreterare har sagt exakt samma sak som jag, nämligen att det sannerligen inte finns något allmänt önskemål om högre kommunalskatter i ett mycket stort antal kommuner, men att frågan om skattestoppets vara eller icke vara för 1994 inte är avgjord. Det var precis så orden föll, även i den fråga han ställdes inför. Det råkar vara mycket enkelt att besvara den frågan, eftersom det förhåller sig precis på det viset, att den frågan kommer upp till diskussion vid ett senare tillfälle.

Dan Ericsson tog upp den kommunala självstyrelsen och påstod att många kommunpolitiker känner sig fråntagna ansvaret. Det är inte riktigt den reaktion som jag möter. Jag är också ute och pratar med många kommun- och landstingspolitiker och invånare i kommuner. Jag tycker snarare att man nu har betydligt större möjligheter att utöva kommunpolitiskt ansvar, genom de nya statsbidragsregler som kommer att gälla fr.o.m. nästa år. Då blir man nämligen av med en betydande mängd statliga specialbestämmelser, statliga pekpinnar, mot vilka kommun- och landstingspolitiker har reagerat under många år. De har önskat att pekpinnarna från staten skulle tas bort, så att de själva finge bestämma var slantarna skall satsas för att göra bäst nytta.

Vård och äldreomsorg är mycket viktiga uppgifter för kommunerna, precis som Dan Ericsson tar upp. Mina egna insatser, om man får beskriva det så, för att möjliggöra för kommunerna att verkligen klara sina uppgifter bra, går ut på att skapa en bra ekonomi, en bra samhällsekonomi. Det är också en viktig förutsättning för kommunekonomin.

Anf. 305 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag pläderar inte för några kommunala skattehöjningar. Men jag pläderar faktiskt för det som regeringen också säger, som finansministern här antyder, att kommunerna själva skall få ett större ansvar för sin verksamhet. Det är korrekt. Det är bra att vi har fått det, och att vi får möjlighet att inom de ramar som finns fördela medel och göra prioriteringar. Problemet är att ramarna nu har gnagts ner så mycket. Vi har ingenting mer att fördela. De resurser som behövs har tunnats ut.

Sjukvårdsministern Bo Könberg underströk tidigare i debatten att kommunerna har sin kommunala beskattningsrätt. Det står i bjärt kontrast mot

det besked som ändå ges här, att det finns en tanke att vi skall förlänga det kommunala skattestoppet. Det är en viktig princip att kommunerna själva skall få avgöra vad som är nödvändigt för att klara de omsorgsbehov som finns inom kommunen.

Anf. 306 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Om det vore så enkelt att våra ekonomiska problem, inkl. de kommunala och vårdpolitiska, skulle kunna lösas genom fortsatta skattehöjningar, skulle vi aldrig ha fått några problem här i landet. Vi har varit mycket duktiga på att skapa ganska höga skatter. Det är inte lösningen på några stora problem, snarare tvärtom.

Det gläder mig att Dan Ericsson i Kolmården tycker att det är bra med pås-principen. Jag tror uppriktigt sagt att den kommer att ge mycket stora möjligheter för kommunerna att själva avgöra vilka områden som är viktiga.

För att undvika att kommunerna hamnar i allt större ekonomiska svårigheter är det viktigaste vi kan göra från regering och riksdag att se till att få samhällsekonomin i bättre ordning. Jag kan se att allt större ekonomiska svårigheter i förlängningen skulle kunna göra det nästan omöjligt med någon vettig prioritering. Detta är den enda hållfasta grunden för en kommunalekonomisk balans. Det handlar om den ekonomiska politiken i stort.

Anf. 307 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jag har sysslat med effektivisering en del i verkligheten och fått in alternativa verksamheter som står i konkurrens med den kommunala, hemma i min kommundel Kolmården, som jag har ansvar för. Men man kommer till slut till en absolut smärtgräns, särskilt om kommunens ekonomi har undergrävts under många år.

Finansministern känner själv till vad som händer om man får ta över ansvaret för en nation som har vanskötts under många år. Motsvarande situation finns ute i många kommuner. Ekonomin har misskötts. Det innebär att man har akuta ekonomiska problem. Då handlar det om att försvara välfärden, om att försvara våra äldre i första hand. Sådan är min prioritering. På detta område finns problem nu, också hos oss. Marginalerna är för små. Jag undrar om det inte finns litet nya tankar om hur man skulle kunna förstärka just denna del. Vi vet att vi har stort stöd också i folkopinionen för det.

Anf. 308 TREDJE VICE TALMANNEN:

Detta blir det sista inlägget från finansministern.

Anf. 309 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag delar helt Dan Ericssons i Kolmården uppfattning att det är oerhört centralt att klara en bra och värdig vård och äldreomsorg och att de ekonomiska förutsättningarna inte kan göras hur svåra som helst. Om man har övertagit ekonomin i en kommun eller ett land där den är i stor obalans är problemen ännu mycket större. Jag har inte den uppfattningen att det skulle ha gått så långt i några av de kommuner som jag känner bäst till, där det kan vara aktuellt. Det har inte heller inkommit någon ansökan

om förändringar i skattesatsen för 1993 från den kommun som Dan Ericsson tar upp.

Jag tror att man kommer att finna att de ekonomiska förutsättningarna för 1994 visar sig vara något bättre än man trott. Jag tycker att vi skall se tiden an. Många kommuner visar sig vara mycket duktiga på att effektivisera och välja ut vad som är viktigast. Jag har stora förhoppningar om att kommunpolitikerna kommer att klara sin uppgift mycket bra.

Överläggningen var härmed avslutad.

47 § Svar på fråga 1992/93:191 om transporter av farligt gods

Anf. 310 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Kenneth Lantz har ställt en fråga till mig om transporter av farligt gods och frågat om jag är beredd att göra en översyn av reglerna och val av transportvägar för farligt gods i Sverige.

Riksdagens försvarsutskott har nyligen behandlat ett antal motioner inom området Farligt gods (FöU1). Utskottet betonade i det sammanhanget vikten av att åstadkomma största möjliga säkerhet när det gäller transporter av farligt gods. Försvarsutskottet uttryckte också ett önskemål om att riksdagen skall få en samlad redogörelse för läget inom det berörda området. Min avsikt är därför att under våren återkomma till riksdagen för att bl.a. redovisa en sammanfattning av läget, större olösta frågor samt min syn på det fortsatta arbetet.

Det av Kenneth Lantz efterlysta samlade greppet finner jag därför ingen anledning att ta här och nu. Jag antar att Kenneth Lantz, i likhet med försvarsutskottet, är väl medveten om att frågor om riskbedömning, val av säkraste transportsätt, vägvalsstyrning m.m. är komplicerade och att det tar en viss tid att få fram beslutsunderlag för olika slags åtgärder.

Anf. 311 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret.

Försvarsministern lovade i sitt svar att återkomma till riksdagen med en redovisning. Jag vill aktualisera resurstilldelningen för arbetet med transporter med farligt gods inte minst i en sådan kuststad som jag själv kommer ifrån, nämligen Helsingborg, där flera hundra miljoner ton farligt gods årligen passerar. Det är svårt för en enskild kommun att ta ansvar för förberedelser och för att man har tillräckligt med insatsmöjligheter när katastrofen väl är framme.

Ser försvarsministern någon möjlighet att ge stöd till speciellt utsatta kommuner genom en resurstilldelning?

Anf. 312 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Inom den budget som Försvarsdepartementet disponerar finns det dess värre såvitt jag kan bedöma inget utrymme för att lämna bidrag till kommunerna. Det här är emellertid en fråga som man i första hand får ta ställning till vid en samlad budgetprövning. Fru finansministern, som

var här för någon minut sedan, har nu satt sig i säkerhet. Annars har hon nog bättre möjligheter än jag att svara på den frågan.

Det här är ett utomordentligt viktigt område. Det svenska samhället blir i olika avseenden mer och mer sårbart med tanke på den komplicerade struktur som håller på att bildas, inte minst när det gäller transporter av farligt gods och de nya kemikalier som ständigt tillkommer. Denna fråga har betydelse för vårt lands säkerhet, såväl i krig som naturligtvis också i fred.

Jag kan försäkra Kenneth Lantz att jag skall göra vad jag kan för att det skall bli en ordentlig redovisning och för att man på olika sätt skall uppnå en ökad säkerhet på detta område.

Anf. 313 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag är litet tveksam till att den här frågan är uppdelad på två departement, dels Försvarsdepartementet, dels Kommunikationsdepartementet. Finns det någon önskan och strävan att i det här fallet föra samman dessa båda departements åtaganden till ett ansvarigt departement? Jag tycker att det då skulle bli enklare att arbeta och att få en större helhet och kontinuitet. När ett farligt godsämne skall transporteras från fabrik till producent kan det fraktas med lastbil, järnväg, båt eller flyg. Motsvarande gäller för mottagare på andra sidan Sundet.

Ser försvarsministern någon möjlighet att föra samman allt detta till ett departement?

Anf. 314 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tror inte att det skulle förändra situationen särskilt mycket. Under Försvarsdepartementet ligger räddningstjänst. Där finns också en lång rad operativa resurser, om någonting skulle hända i beredskapshänseende.

Om jag får vara personlig en sekund, kan jag säga att under min tid som försvarsminister har jag upptäckt hur viktig roll det militära försvaret spelar även när det gäller rena fredsaktiviteter beroende på att det är en av de relativt få samhällsaktiviteter som har en ständig beredskap och som har olika former av resurser.

Jag kan försäkra att samarbetet mellan Försvarsdepartementet och Kommunikationsdepartementet i detta avseende är mycket gott. Vi skall naturligtvis ytterligare se över de rutiner som finns.

Anf. 315 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag vill passa på att ställa ytterligare en fråga. Den gäller framtiden, som blir alltmer krävande när det gäller detta område. Skulle man kunna tänka sig att inrätta någon form av docenttjänst eller professorstjänst, där man t.ex. vid Lunds tekniska högskola skulle kunna forska kring emballage, transportlåsning under själva transporten och även transportsätt?

Anf. 316 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Nu är vi inne på ett område som närmast ligger under Per Unckels domvärjo, eftersom han är ansvarig i regeringen för forskningssi-

dan. Jag kan alltså inte uttala mig i den frågan. På den militära sidan inom Försvarsdepartementets område pågår det inom FOA och på andra håll mycket omfattande arbete som berör just transporter av farligt gods. Ett sådant arbete kan säkert bedrivas mycket bra också i Lund, men då är det Per Unckel som närmast bör svara för detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

48 § Svar på frågorna 1992/93:180, 184 och 203 om inköp av bandfordon

Anf. 317 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Elvy Söderström har ställt en fråga till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadspolitiska aspekter på en anskaffning av bandvagn MT-LB. Frågan har överlämnats till mig.

Sigge Godin har frågat mig om regeringen avser att inköpa bandvagn MT-LB och hur detta i så fall skulle komma att påverka svensk bandvagnstillverkning.

Tage Påhlsson har ställt en fråga av liknande innebörd till mig.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Tyskland har erbjudit Sverige att få köpa ett antal MT-LB.

Jag kan bekräfta att arméchefen i en skrivelse till regeringen har begärt att få köpa MT-LB. I skrivelsen från arméchefen finns också en redovisning av de industriella konsekvenserna vid en anskaffning.

Jag delar de synpunkter som framförts av arméchefen och överbefälhavaren om det operativa behovet av splitterskyddade fordon. I detta fall finns möjligheter att till låga kostnader höja arméns stridseffekt. Samtidigt måste en eventuell anskaffning av MT-LB vägas mot andra angelägna objekt som behöver rymmas inom försvarets ekonomi.

Frågan om anskaffning övervägs för närvarande inom regeringskansliet. I detta sammanhang kommer självfallet konsekvenserna för svensk bandvagnsindustri och därmed arbetsmarknad att uppmärksammas.

Anf. 318 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill inleda med att tacka försvarsministern för svaret, även om jag ställde min fråga till arbetsmarknadsministern. Jag hoppas att de arbetsmarknadspolitiska frågorna inte har flyttats från Arbetsmarknadsdepartementet. Ibland upplever man dock att försvaret skulle behövas till hjälp för att försvara den arbetsmarknadspolitik som just nu förs i Sverige.

I min fråga beskrev jag att det råder en oerhört svår situation på arbetsmarknaden i Örnsköldsvik och i Västernorrland. När tidningarna refererade arméchefens funderingar blev oron enormt stor, inte minst hos de anställda på Hägglunds i Örnsköldsvik.

Jag vill deklarera att vi inte alls är nöjda med svaret, att konsekvenserna kommer att uppmärksammas. Vi ville ha svaret, att man kommer att ta hänsyn till den rådande situationen.

Svaret är också något förvånande med hänsyn till försvarsministerns utta-

lande i samband med ett besök hos Hägglunds i Örnsköldsvik. Jag har en tidningsartikel från juni 1992, där ministern deklarerar att Hägglunds är nyckeln när det gäller en modernisering av armén. Efter att ha provåkt Skalman pekar försvarsministern på att just Skalman var ett bra sådant exempel.

Sedan uppmanar försvarsministern vid besöket industrin att söka kontakt med övriga Europa, men för att industrin skall kunna ha någonting att erbjuda, krävs det även att det svenska försvaret kan visa att man har en tro på att bandvagnen Skalman är ett bra alternativ för det svenska försvaret.

Anf. 319 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag kan också tacka för svaret, även om jag undrar vad det betyder att konsekvenserna skall övervägas.

Jag skulle vilja ställa några frågor till försvarsministern: Hur många bandfordon anser regeringen att man skall köpa från Tyskland och ungefär till vilket totalpris? Finns det pengar till det?

MT-LB-fordonen är ungefär av 50-talstyp och kräver alltså ny utrustning. Hur skall man gå till väga? Skall man renovera dem i Tyskland, eller blir det objekt att renovera i Sverige, så att vi får rätt utrustning för dessa vagnar, eller hur skall man förfara?

Om Sverige inte köper dessa vagnar, skall de enligt tidningsuppgifter skrotas. Det är väl bara skalet som möjligen kan tilltala oss. Sedan måste ny teknik in. Då är det viktigt att veta på vilket sätt det här skall hanteras, med tanke på framtiden också. Hur många år skall vi behålla dessa vagnar om vi nu köper dem? Hur klarar vi underhåll, reservdelar och annat? Det är också viktigt att fundera över det.

Försvarsministern har vid flera tillfällen sagt att svensk försvarsmateriel inte går att sälja utomlands om inte svenska staten också köper sådan. När det gäller Skalmanvagnar från Hägglunds har försvaret bara något enda exemplar. Det går inte heller att sälja dem utomlands. Det är precis som försvarsministern har sagt tidigare. Då undrar jag: Vad skall hända med dem?

I övrigt vill jag fråga vad som kan ske om denna verksamhet avvecklas vid Hägglunds. Då förlorar man flera hundra arbetstillfällen och nyckelpersoner för det svenska försvaret. Vad gör vi åt det?

Anf. 320 TAGE PÅHLSSON (c):

Herr talman! Jag får också tacka försvarsministern för svaret. Det är rakt, ärligt men kort, kanske litet otillfredsställande.

Vi känner alla till de problem som finns på arbetsmarknaden i Örnsköldsvik. Hägglunds är ett av de största industriföretagen där och representerar dessutom en av våra största försvarsindustrier. Jag är medveten om att min fråga är ekonomisk, men skall vi i fortsättningen satsa på att handla på överskottsmarknader ute i världen? Där finns det oerhört mycket materiel. Hur går det då med vårt försvars kvalitet, beredskap, säkerhet och annat? Finns det alltså inte anledning att överväga de arbetsmarknadspolitiska skälen, trots att det då kan bli fråga om något dyrare inköp?

Anf. 321 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Några fakta i målet. För det första är MT-LB inget 50-talskoncept. Det är ett bandgående splitterskyddat fordon, som sedan 1975 tillverkas i flera Warszawapaktsländer. MT-produktionen pågår fortfarande.

För det andra: MT-LB har en skyddsnivå som i allt väsentligt är bättre än Skalmans. ABC-skydd saknas exempelvis i Skalman.

För det tredje: MT-LB har tre gånger så hög lastkapacitet som Skalman. Vad beträffar kostnaderna är enligt arméchefens beräkningar anskaffnings- och systemkostnaden för Skalman cirka fyra gånger högre än motsvarande kostnad för MT-LB. Jag skulle tro att skillnaden är ännu större med tanke på de nya priserna. Det handlar alltså om enorma belopp, som vi inte har.

Får jag också säga att det i Överbefälhavarens senaste programplan inte har funnits ekonomiskt utrymme för Skalman. En eventuell anskaffning av Skalman är därför till skillnad från MT-LB så stor att den borde ha tagits in i försvarsbeslutet. Så skedde inte.

Jag är medveten om de arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna. Jag måste naturligtvis ta framför allt försvarspolitiska hänsyn, annars vore det orimligt, men försöka göra en vettig bedömning.

Får jag avslutningsvis säga att det unika har hänt när det gäller MT-LB, att Sigge Godins partikamrater Hans Lindblad och Lars Sundin i en artikel i Dagens Nyheter så sent som den 29 oktober kraftfullt har rekommenderat ett inköp av just MT-LB.

Anf. 322 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tolkar försvarsministerns svar så att man inte kommer att göra någon arbetsmarknadspolitisk analys av denna beställning. Det tycker jag är mycket beklämmande. Den förra regeringen hade regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik som en röd tråd mellan de olika departementen. Jag rekommenderar verkligen, med tanke på den situation som nu råder, att nuvarande regering gör likadant.

Efter att ha tagit del av en mängd uttalanden som försvarsministern gjorde under sitt besök i Örnsköldsvik måste jag fråga mig om det var uttalanden som skulle passa för just det tillfället. I den artikel som jag åberopade kan man läsa att försvarsministern anser att bandvagn 206 Skalman är en utmärkt och bra bandvagn för försvarets behov. Det var inte vad försvarsministern sade i sitt inlägg alldeles nyss.

Jag måste upprepa min fråga: Kommer man att göra en arbetsmarknadspolitisk analys?

Anf. 323 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag tycker som försvarsministern, att splitterskyddet självklart är nödvändigt för våra soldater och att man skall överväga vilken utrustning som skall köpas. Men när försvarsministern talar om att man skall överväga konsekvenserna, måste vi få veta vad det betyder i praktiken. Betyder det att vi skall köpa dessa vagnar, som vi sedan kanske har problem med att skaffa utrustning till och får problem med många år framåt?

Det här rimmar mycket illa med försvarsministerns agerande på Häggluns i Örnsköldsvik, där han talade om att det är jättebra att tillverka dessa

vagnar. Så köper svenska staten inte dem. Så blir resultatet det som försvarsministern sade, att de inte går att sälja dem, därför att svenska staten inte har investerat. Då får vi problem. Jag tycker att försvarsministern skall utveckla frågan litet mera. Vad betyder "övervägandet"?

Anf. 324 TAGE PÅHLSSON (c):

Herr talman! De fakta som försvarsministern presenterade angående MT-LB stämmer inte med vad som har presenterats för oss i annat sammanhang. Jag vill inte påstå att försvarsministern far med osanning. Vi får väl konstatera att vi har blivit något vilseledda.

Det här med ABC-skydd var i och för sig intressant, men det sades ingenting om splitterskydd. Jag förmodar att det är litet sämre med det.

Bortsett från de tekniska frågorna är det, som Sigge Godin nämnde, så att om Hägglunds inte får order från det svenska försvaret, blir det kanske ingenting alls. Då får man lägga ned tillverkningen, och flera hundra arbetstillfällen försvinner. På sikt kan detta äventyra den här typen av industrier.

Nu undrar jag: Vilka överläggningar förekommer i regeringen mellan Arbetsmarknads- och Försvarsdepartementen om dessa frågor? Har ni verkligen penetrerat denna fråga ordentligt?

Anf. 325 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Får jag först till Elvy Söderström säga att jag i mitt svar sade: "I detta sammanhang kommer självfallet konsekvenserna för svensk bandvagnsindustri och därmed arbetsmarknad att uppmärksammas." Det är alltså svaret på hennes fråga.

Till Sigge Godin m.fl. vill jag säga att det är alldeles självklart att man måste överväga de olika möjligheterna när en sådan här offert kommer. Den existerade inte när jag besökte Hägglunds i juni, utan den har kommit senare.

Dessutom återstår kostnadsfrågan. Här handlar det alltså om ett erbjudande som vi har att ta ställning till. Det blir minst fyra gånger billigare, och där ingår en Skalmanbandvagn – om vi nu skulle bestämma oss för den, vilket inte har varit aktuellt i planerna – och 300 timmars reparationsarbete samt ett mycket omfattande reservdelspaket. Om jag får hjälp med rejält höjda försvarsanslag från frågartrion, skall vi nog klara av det här.

Anf. 326 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag medger en sista frågeomgång med anledning av den här frågan.

Anf. 327 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag blir orolig när jag hör försvarsministern upprepa att detta skall uppmärksammas. Vilket värde ligger däri? Det är klart att man kan uppmärksamma att en industri läggs ned. Innebörden av den katastrof som det skulle innebära för denna industri, och för den bygd som jag kommer ifrån, gör att jag och många med mig känner stor oro. Det är därför som vi om och om igen upprepar samma fråga.

Det är ju så, att det kan bli nödvändigt att minska på försvarsanslaget på grund av att kraftigare och mer aktiva åtgärder på det arbetsmarknadspoli-

tiska området måste vidtas, därför att fler människor blir arbetslösa. Det gäller alltså att använda pengarna rätt.

Nu har jag ställt frågan om en analys flera gånger om. Nu vädjar jag slutligen till försvarsministern och till regeringen att ta dessa hänsyn innan beslut fattas i denna, för Sverige, Västernorrland och Örnsköldsvik, mycket viktiga fråga.

Anf. 328 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Experter, till vilka försvarsministern också hör i de här frågorna, har i flera sammanhang där jag har varit närvarande uttalat att svensk försvarsindustri är väldigt viktig – lika viktig som försvaret i övrigt. På vilket sätt vägs detta in i ett sådant här sammanhang?

Jag kan i och för sig förstå att försvarsministern är ute efter mer pengar, men det är inte alltid mer pengar som det handlar om. Det handlar i stället om att använda pengarna på rätt sätt. Om man har utställt löften om att stödja svensk försvarsindustri, får man också se till att det görs, annars får man förklara för de ombud som finns i Sveriges riksdag hur man tänker göra för att avveckla verksamheten i en glesbygd som Örnsköldsvik. Det är vad det i slutänden handlar om, och därför känner jag oro över att försvarsministern inte tar ansvar för sysselsättningen och att det är avveckling som gäller.

Anf. 329 TAGE PÅHLSSON (c):

Herr talman! Uppenbart är det fråga om dumpning av priser. När man får höra om de förmåner som försvarsministern räknar upp, är det helt klart.

Är det också fråga om motköp? Det har ju förekommit i andra sammanhang. Det skulle vara intressant att höra om någonting sådant är aktuellt.

Jag har inte heller fått svar på min skriftliga fråga, som jag även upprepade i mitt första inlägg. Skall vi i Sverige i fortsättningen börja handla på överskottsmarknaden? I så fall måste vi inse de konsekvenser som det kan få för den inhemska försvarsindustrin.

Anf. 330 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tycker det är viktigt att vi överväger de möjligheter som uppkommer, inte minst i skattebetalarnas intresse. Jag vill understryka att framstående folkpartistiska riksdagsmän offentligt har gått ut och sagt att detta är ett erbjudande som vi inte kan säga nej till.

Jag skall göra vad jag kan för att slå vakt om svensk försvarsindustri. Det kan emellertid inte, herr talman, innebära att man aldrig får möjlighet att studera erbjudanden från andra delar av världen än Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

49 § Svar på fråga 1992/93:113 om märkningen med jämförpriser

Anf. 331 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen i ljuset av EES-avtalet är beredd att vidta åtgärder för att garantera en fortsatt märkning med jämförpriser i Sverige.

EES-avtalet omfattar ett EG-direktiv om konsumentskydd i samband med prismärkning av livsmedel (79/581/EEG, ändrat genom 88/315/EEG). Direktivet ställer som huvudregel krav på märkning med jämförpriser när varorna marknadsförs till konsumenter.

Direktivet har redan införlivats med svensk rätt genom prisinformationslagen (1991:601), som trädde i kraft den 1 april i år.

Som Annika Åhnberg framhåller finns det undantag från kravet på märkning med jämförpriser. Det gäller livsmedel som tillhandahålls i vissa standardiserade förpackningar enligt ett särskilt direktiv på området. Här har Sverige fått anstånd till den 1 juni 1995.

För sådana varor behöver man inte ange jämförpris per kilo, liter eller dylikt, eftersom man anser att priset på jämförbara förpackningsstorlekar ger konsumenten möjlighet att bilda sig en uppfattning om priset på olika livsmedel av samma slag.

Om det finns många olika förpackningsstorlekar, kan det bli svårare att räkna ut jämförpriset. Exempelvis kan det bli litet krångligare att räkna ut kilopriset på smör om man skall jämföra en 125-gramsförpackning med en 500-gramsförpackning.

Om detta skapar problem förutsätter jag att konsumenterna kommer att ställa krav på fortsatt jämförprismärkning. Något hinder mot att tillgodose ett sådant angeläget konsumentintresse kommer inte att finnas. Tvärtom är det min förhoppning och övertygelse att handeln kommer att vara lyhörd och tillmötesgå konsumenternas önskemål.

Jag kan också tillägga att opinionen i vissa länder inom EG växer sig allt starkare för att minska antalet förpackningsstorlekar, så att man lättare kan jämföra olika livsmedelspriser.

EES-avtalet innebär i vart fall inte att vi nu måste sänka våra krav. Genom fortsatt opinionsbildning bör konsumentskyddet kunna förbättras också på denna punkt. Vi har alla ett ansvar för detta.

Det finns därför för närvarande ingen anledning för regeringen att vidta några åtgärder.

Anf. 332 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga, men riktigt nöjd är jag förstås inte. Det är riktigt som civilministern säger, att det även i EG finns krav på jämförpriser, men att man kan göra undantag för s.k. standardiserade förpackningar. Civilministern redogjorde för ett problem, men problemet är större än så. På vissa delar av sortimentet kan det nämligen handla om ett tjugotal olika förpackningar som räknas som standardiserade. Då är det inte bara 125 gram som skall jämföras med 500 gram, utan det är de mest märkliga storlekar, exempelvis 314 ml, och det kan vara mycket komplicerat att räkna ut.

Civilministern säger att om konsumentkravet på att jämförpriser skall finnas kvar är starkt, kommer det att komma till uttryck, och att man i branschen kommer att rätta sig därefter. Problemet är ju att vi alla, i egenskap av konsumenter, är splittrade. Konsumentrörelsen är inte så stark och samlad. Det är alltså inte alldeles säkert att även mycket starka konsumentkrav kommer till så tydliga uttryck.

Civilministern säger att vi alla har ansvar för opinionsbildning. Det är jag fullt medveten om. Jag trodde att en regering hade större möjligheter än att gå via opinionsbildning. Jag hade föreställt mig att regeringen skulle kunna inbjuda branschföreträdare till diskussion, för att höra efter hur stor beredvillighet som finns för att även efter 1995 tillgodose det här starka konsumentkravet. Jag är övertygad om att konsumentkravet är starkt, även om det inte kommit till uttryck i en högröstad opinion.

Anf. 333 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Vi är överens om att konsumentrörelsen är splittrad, och det är en svaghet att vi i Sverige inte har en stark konsumentrörelse, som skulle kunna vara konsumenternas röst.

Opinionsbildning kan emellertid drivas på olika sätt. Den kan vara informell och formell. Den kan också drivas från EFTA-håll. I och med EES-avtalet får EFTA-länderna möjlighet till insyn. Vi kommer även att få möjlighet till att ta initiativ till förändringar, även om vi ännu inte får vara med om att fatta beslut. Det är också en form av opinionsbildning att i olika EFTA- och EG-sammanhang ta upp den här frågan och samtidigt tala om att man tycker att den är viktig.

Inom EG-länderna, bl.a. i England, finns det också en opinion mot att det finns så många olika standardstorlekar, som ingår i undantagsreglerna. Man vill minska antalet standardstorlekar. Och det är också en väg att gå, att genom ett begränsat antal standardstorlekar underlätta för konsumenterna. Det finns många olika vägar att gå, och det kommer vi naturligtvis att utnyttja.

Sedan har vi två år på oss, och under den tiden får vi se hur utvecklingen går. När vi närmar oss juni 1995, blir det läge för att gå vidare med den typen av förhandling med branschen. Konsumentverket bedriver redan den typen av förhandlingar.

Anf. 334 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag delar i grunden uppfattningen att EES-avtalet som sådant, och ett EG-medlemskap längre fram, kommer att öka möjligheterna till ett effektivt konsumentarbete som kommer att kunna röra hela sortimentet. Jag vet också att det finns ett aktivt konsumentarbete i EG-länderna, och att det ges stort utrymme för detta även inom EG:s struktur. Det är mycket bra, tycker jag.

När nu civilministern beskriver hur man även från EFTA-ländernas sida aktivt kan driva de här frågorna, skulle jag vilja föra frågan ännu ett steg. Betyder det att civilministern och regeringen är beredda att aktivt verka för de här konsumentkraven i det fortsatta arbetet med förändringar av EES-avtalet och i förlängningen också inom EG?

Är regeringen, under de två år som vi har på oss fram till 1995, beredd att mer aktivt ta initiativ till förhandlingar med branschens företrädare för att komma underfund med hur stora möjligheterna är att behålla denna och även andra regler?

Anf. 335 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Som konsumentminister ser jag det naturligtvis som min uppgift att underlätta för konsumenterna att göra så rationella val som möjligt. Ett bra system för att göra prisjämförelser utgör just en sådan möjlighet för konsumenterna. Jag kommer därför att följa frågan noggrant. Jag kommer också att eventuellt ha vissa kontakter, även om jag inte direkt själv kommer att utöva dem utan i stället går via Konsumentverket. Här pågår redan sådana överläggningar. Vi kan också arbeta tillsammans på nordisk nivå i dessa frågor, vilket vi också gör redan nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

50 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellationerna 1992/93:3 och 5

Till riksdagen

Jag vill anmäla att Sten Anderssons interpellation 1992/93:3 om kriminalvården och Lars-Erik Lövdéns interpellation 1992/93:5 om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten inte kommer att kunna besvaras den 12 november 1992, som tidigare meddelats, på grund av muntliga frågor och aktuell debatt i riksdagen. Jag har kommit överens med interpellanterna om att besvara interpellationerna den 20 november 1992.

Gun Hellsvik

51 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1992/93:136 till socialförsäkringsutskottet

52 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1992/93:KU3 Statlig förvaltning m.m.

1992/93:KU4 Regionala och kommunala frågor

Justitieutskottets betänkanden

1992/93:JuU4 Vapenlagen

1992/93:JuU5 Straffrättsliga frågor

1992/93:JuU6 Processrättsliga frågor

1992/93:JuU7 Övergrepp mot kvinnor

Lagutskottets betänkanden
1992/93:LU3 Den svenska hemförsäljningslagens anpassning till EG:s regelverk
1992/93:LU5 Upphävande av vissa lagar om ett kontobaserat penningmarknadssystem m.m.

Utbildningsutskottets betänkanden
1992/93:UbU1 Vissa skolfrågor
1992/93:UbU2 Vissa högskolefrågor

53 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 16 november

1992/93:42 av *Georg Andersson* (s) till kommunikationsministern om ökade järnvägsinvesteringar:

Genom 1988 års trafikpolitiska beslut skapades nya och väsentligt ökade utvecklingsmöjligheter för järnvägstrafik i vårt land. En världsunik organisation skapades som bl.a. innebar att en särskild myndighet – Banverket – inrättades med ansvar för infrastrukturen. SJ fick därmed möjlighet att koncentrera sig på att bedriva trafiken utifrån affärsmässiga principer.

En ram om 10 miljoner kronor angavs för nyinvesteringar på stomnätet under tio år. Därmed inleddes en ny järnvägsepok i Sverige.

Det visade sig emellertid snart att ambitionen satts alltför lågt. Redan 1991 föreslog därför den socialdemokratiska regeringen en investeringsplan som för järnvägsinvesteringar i det närmaste tredubblade volymen. Den dåvarande regeringen fattade under sommaren och hösten 1991 en rad strategiskt viktiga beslut om stora investeringar i järnvägsnätet. Det gällde utbyggnad av Mälarbanan och Svealandsbanan. Medel anslogs för inledande arbeten på Västkustbanan, Ostkustbanan och Arlandabanan samt för upprustning av norra stambanan. Sammanlagt beslutades då om 7 885 miljoner kronor till järnvägar.

Det var framför allt två skäl till denna kraftsamling för järnvägsinvesteringar. Det ena var ambitionen att långsiktigt öka tillväxten i ekonomin, och det andra att minska trafikens miljöbelastning. Investeringarna sattes därför också medvetet in på järnvägsstråk där det finns stort underlag för såväl person- som godstransporter. Det är nämligen bara där som järnvägen har klara fördelar framför landsvägstransporter. Den extrema lågkonjunkturen med kraftig ökning av arbetslösheten som nu drabbat vårt land har accenturerat behovet av att påskynda stora investeringar i bl.a. järnvägar.

Dess värre tvingas jag konstatera att den borgerliga regeringen inte visar någon vilja att prioritera järnvägsinvesteringar. Av de extra medel för infrastruktursatsningar som riksdagen beviljat under innevarande år har mycket blygsamma belopp gått till järnvägarna. Som exempel kan nämnas att av

2 200 miljoner kronor som riksdagen beslutade i maj i år fördelade regeringen bara 150 miljoner kronor till Banverket.

I det nu aktuella krisprogrammet med ca 10 000 miljoner kronor för bekämpning av arbetslösheten finns betydande belopp för investeringar, men Banverket tillåts inte ta i anspråk en enda krona av detta. Det är synnerligen anmärkningsvärt.

Regeringen har inte heller visat någon ambition att påskynda genomförandet av redan beslutade projekt. I vissa fall har regeringens handläggning tvärtom medverkat till förseningar. Det gäller bl.a. Arlandabanan, Västkustbanan och Ostkustbanan.

Banverket har redovisat objekt till en beräknad kostnad av ca 6 000 miljoner kronor som skulle kunna igångsättas med kort varsel. Dessa investeringar skulle verksamt kunna bidra till att minska arbetslösheten och snabbt förbättra infrastrukturen, men regeringen har hittills inte anvisat några medel till dessa.

Det är enligt min mening ansvarslöst att inte nu utnyttja alla möjligheter till en massiv satsning på järnvägsinvesteringar. På grund av lågkonjunkturen kan de nu utföras till lägsta möjliga kostnad. Investeringar ger arbetstillfällen för byggnads- och anläggningsarbetare och möjligheter till överlevnad för en lång rad företag som nu hotas av konkurs. Ett förbättrat järnvägsnät behövs för att öka Sveriges konkurrenskraft och ekonomiska tillväxt.

Jag menar därför att regeringen måste se till att Banverket får möjlighet att sätta igång de objekt som är projekterade. Investeringar som redan beslutats måste med all kraft nu påskyndas. Vidare måste ett antal strategiska beslut fattas för att det fortsatta utbyggnadsarbetet inte skall drabbas av förseningar. Det gäller bl.a. följande:

- att utse huvudmän för utbyggnad av Arlandabanan
- att besluta om medel för Ostkustbanans anpassning till snabbtågstrafik till Sundsvall
- att slutföra förhandlingarna angående Västkustbanans utbyggnad
- att besluta om sträckningen av järnvägen mellan Göteborg och Oslo
- att genomföra en rejäl upprustning av stambanan genom Norrland
- att besluta beträffande förslaget om Botniabanan
- att avgöra frågan om en riksbangård.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsminister Mats Odell:

1. Vilka åtgärder är regeringen beredd att omgående vidta för att åstadkomma en snabb ökning av järnvägsinvesteringarna?
2. När kan regeringen ta beslut beträffande ovan angivna projekt?

54 § Kammaren åtskildes kl. 21.32.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.41,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 38 § anf. 249 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 17 november

Meddelande om information från regeringen 1
Förste vice talmannen
1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen 1
2 § Justering av protokoll 1
3 § Svar på fråga 1992/93:190 om punktskrift 1
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Kjell Johansson (fp)
4 § Svar på fråga 1992/93:197 om Tjeckoslovakiens delning 3
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Karin Wegestål (s)
5 § Svar på fråga 1992/93:205 om kunskapsutbyte mellan Baltikum och Sverige 6
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Christer Lindblom (fp)
6 § Svar på fråga 1992/93:55 om åtgärder för att motverka snedrekrytering till högskolan 8
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Hans Göran Franck (s)
7 § Svar på fråga 1992/93:93 om kårobligatoriet 12
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Lennart Fridén (m)
8 § Svar på fråga 1992/93:105 om studiemedlen till högskolestuderande 12
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Lennart Fridén (m)
9 § Svar på fråga 1992/93:106 om grundskollärarutbildningen 14
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Lena Hjelm-Wallén (s)
10 § Svar på fråga 1992/93:134 om studiestödet 17
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Maud Ekendahl (m)
11 § Svar på fråga 1992/93:193 om högskolestudier för handikappade 18
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Isa Halvarsson (fp)
12 § Svar på fråga 1992/93:201 om ökade resurser till Högskolan i Trollhättan/Uddevalla 20
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Ingvar Johnsson (s)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
13 § Svar på fråga 1992/93:140 om sekretess på bankvalvsritningar 24
Statsrådet Reidunn Laurén (-)

Knut Wachtmeister (m)
14 § Svar på fråga 1992/93:177 om vårdnad och umgänge med barn 25
Statsrådet Reidunn Laurén (-)
Charlotte Cederschiöld (m)
15 § Svar på fråga 1992/93:135 om mobbning i skolan 27
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Alwa Wennerlund (kds)
16 § Svar på fråga 1992/93:173 om undervisning om genetik i gymnasiet 30
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Kenneth Lantz (kds)
17 § Svar på fråga 1992/93:183 om statsbidragen och asylsökande barn i grundskoleundervisningen 32
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Inger Lundberg (s)
18 § Svar på fråga 1992/93:96 om de s.k. krutaffärerna och möjligheter att ta del av handlingar i f.d. DDR 34
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Jan Jennehag (v)
19 § Svar på fråga 1992/93:148 om ökad export till de baltiska staterna 35
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Göran Magnusson (s)
20 § Svar på fråga 1992/93:179 om regeringens kontakter med Tyskland om Danmarks krav rörande Maastrichtavtalet 38
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Pär Granstedt (c)
21 § Svar på fråga 1992/93:200 om vapenexporten till Tunisien.... 38
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Gudrun Schyman (v)
22 § Svar på fråga 1992/93:150 om Svenska Rymdaktiebolaget.... 41
Näringsminister Per Westerberg (m)
Bruno Poromaa (s)
23 § Svar på fråga 1992/93:195 om utredning om salmonellaprover på kött 44
Näringsminister Per Westerberg (m)
Lennart Brunander (c)
24 § Svar på fråga 1992/93:199 om verksamheten vid Cityvarvet .. 45
Näringsminister Per Westerberg (m)
Sten Östlund (s)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Ajournering 48
Återupptagna förhandlingar 49
25 § Svar på fråga 1992/93:81 om bedömningen av tillstånd till verksamhet med miljöfarligt avfall 49
Miljöminister Olof Johansson (c)
Ingegerd Sahlström (s)
Andre vice talmannen (om debattreglerna)
26 § Svar på fråga 1992/93:83 om freonutsläppen vid skrotning av kyl-

fartyg 51
Miljöminister Olof Johansson (c)
Sten-Ove Sundström (s)
27 § Svar på frågorna 1992/93:85 och 88 om överlåtelse av utsläppskvoter 53
Miljöminister Olof Johansson (c)
Karin Pilsäter (fp)
Patrik Norinder (m)
28 § Svar på fråga 1992/93:91 om kärnkraftens säkerhetsproblem.. 56
Miljöminister Olof Johansson (c)
Annika Åhnberg (-)
29 § Svar på fråga 1992/93:117 om avveckling av kärnkraften..... 58
Miljöminister Olof Johansson (c)
Lena Klevenås (s)
30 § Svar på fråga 1992/93:137 om PET-lagen och miljövinsterna.. 60
Miljöminister Olof Johansson (c)
Patrik Norinder (m)
31 § Svar på fråga 1992/93:160 om förpackningsskatten 63
Miljöminister Olof Johansson (c)
Olle Schmidt (fp)
32 § Svar på fråga 1992/93:174 om sänkta statsbidrag till landstingen 65
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Arne Jansson (nyd)
33 § Svar på frågorna 1992/93:181 och 189 om husläkare 67
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Hans Karlsson (s)
Anita Johansson (s)
Andre vice talmannen (om debattreglerna)
34 § Svar på fråga 1992/93:192 om arbetsskador 72
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Monica Öhman (s)
35 § Svar på fråga 1992/93:139 om Sjöfolksförbundets rätt till fackliga konfliktåtgärder 75
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Ingela Thalén (s)
Andre vice talmannen (om debattreglerna)
36 § Svar på fråga 1992/93:143 om Malmöhusförhandlingarna 78
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Anita Jönsson (s)
37 § Svar på fråga 1992/93:152 om Västkustbanan 81
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Carl Fredrik Graf (m)
Andre vice talmannen (om debattreglerna)
38 § Svar på fråga 1992/93:155 om Bohusbanans utbyggnad 84
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Lars Bäckström (v)
39 § Svar på fråga 1992/93:176 om godstransporterna på Bohusbanan 86
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)

Åke Carnerö (kds)
40 § Svar på fråga 1992/93:157 om ett frivilligt båtregister 88
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Kjell Eldensjö (kds)
41 § Svar på fråga 1992/93:188 om tågtrafiken mellan Stockholm och Östersund 90
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Sigrid Bolkéus (s)
42 § Svar på fråga 1992/93:196 om ackreditering av bilverkstäder.. 92
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Lennart Brunander (c)
43 § Svar på fråga 1992/93:198 om bro över Väddö kanal..... 94
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)
Alf Wennerfors (m)
44 § Svar på fråga 1992/93:194 om avgifter på boklån..... 95
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ingegerd Sahlström (s)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
45 § Svar på fråga 1992/93:185 om handläggningen av asylärenden mot bakgrund av situationen i östra Turkiet 97
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Håkan Holmberg (fp)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
46 § Svar på fråga 1992/93:207 om kommunernas och landstingens beskattningsrätt 100
Finansminister Anne Wibble (fp)
Dan Ericsson i Kolmården (kds)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
47 § Svar på fråga 1992/93:191 om transporter av farligt gods..... 103
Försvarsminister Anders Björck (m)
Kenneth Lantz (kds)
48 § Svar på frågorna 1992/93:180, 184 och 203 om inköp av bandfordon 105
Försvarsminister Anders Björck (m)
Elvy Söderström (s)
Sigge Godin (fp)
Tage Påhlsson (c)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
49 § Svar på fråga 1992/93:113 om märkningen med jämförpriser.. 109
Civilminister Inger Davidson (kds)
Annika Åhnberg (-)
50 § Meddelande om svar på interpellationer 112
51 § Hänvisning av ärende till utskott 112
52 § Bordläggning 112
53 § Anmälan om interpellation
1992/93:42 av Georg Andersson (s) om ökade järnvägsinvesteringar 113

gotab 42472, Stockholm 1992